

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 22 мая 1987 г. № 21 (3379) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

УНУМАРЫ:

НА КАРЫСЦЬ СУЧАСНІКАЎ,
ДЗЕЛЯ НАШЧАДНАЎ
2—4

•
СЯСТРА ЦІ СЛУЖКА
Артыкул С. КАВАЛЁВА
пра стан і задачы сучаснай
літаратурнай крытыкі
5—7

•
Фрагменты з новай пазмы
У. НЯКЛЯЕВА
8—9

•
Музычная эстрада:
набыткі, страты, надзеі
Артыкул У. РЫЛАТКІ
10—11

•
**З сучаснай
балгарскай паэзіі**
Новыя пераклады
Н. ГІЛЕВІЧА да Дня
славянскай пісьменнасці
і культуры
12

•
**Ад трагедыі—
да «мульціка»**
Наматкі Б. КРЭПАКА
з выстаўкі мастакоў кіно,
тэатра і тэлебачання
13

•
ЛЯ «СМАЖНЯЎ»—ЧАРГА
Гутарка са старшынёй
Дзяржкампрацы БССР
А. ФАМІЧОМ
14—15

Удзельніца мастацкай самадзейнасці
Салігорскага Палаца культуры Жанна
КАЗЛОУСКАЯ.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

АСОБНАЙ БРАШУРАЙ

Выдавецтва «Беларусь» выпусціла асобнай брашурай тэкст выступлення Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова 16 красавіка 1987 года на XX з'ездзе ВЛКСМ «Молдаць — творчая сіла рэвалюцыйнага абнаўлення».

ВЫХОЎАЦЬ ПАТРЫЁТАУ- ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТАЎ

На чарговым пасяджэнні сакратарыята Саюза пісьменнікаў БССР абмеркавана дзейнасць камісіі па ваенна-мастацкай літаратуры і шэфскай рабоце. Справаздачу зрабіў ле старшыня Л. Пронша. Ён адзначыў, што камісія апошнім часам актывізавала свае намаганні па шэфстве, нямала робіць па прапагандзе лепшых дасягненняў беларускай літаратуры. Члены камісіі штогод праводзяць не менш чым сто шэфскіх выступленняў перад салдатамі і афіцэрамі Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі. Нямала ціннаваў і змястоўных сустрэч адбылося сёлета. Камісія прыняла актыўны ўдзел у падрыхтоўцы зборніка «Людзі граніцы» (укладальнік А. Махнач), які павінен выйсці ў наступным годзе. Завяршаецца падрыхтоўка ўнікальнага выдання — зборніка «Беларускія пісьменнікі — удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны».

Аб стане ваенна-мастацкай літаратуры, неабходнасці шырэй асвятляць сэннішні армейскія будні, аб важнасці ваенна-патрыятычнага выхавання на сучасным этапе, павышэнні ўзроўню шэфскіх выступленняў гаварылі Максім Танк, Н. Гілевіч, Н. Пашкевіч, А. Суляйнаў, А. Махнач, В. Трыхманенка, Г. Шыловіч, А. Жук, В. Казько, Г. Васілеўская, М. Татур.

НАШ КАР.

У МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ МУЗЕЯЎ

Урачыста прайшоў Міжнародны дзень музеяў у Коласавым доме. Наведвальнікі мелі магчымасць пачуць з грамплацінкі голас народнага песняра, яго творы ў выкананні вядомых артыстаў рэспублікі і брата Я. Коласа дзядзькі Юзіка. Перад экскурсантамі выступілі старэйшы беларускі паэт, вучань народнага песняра па Белпедэжнікуме Станіслаў Шушкевіч і выхаванец Мікалаеўшчынскай сярэдняй школы паэт Мікола Малаўна. Калгаснік з Уздзенскага раёна А. Шырко жыва і дасціпна прачытаў апазданне вершам Я. Коласа «Грышча».

Мерапрыемствы, прысвечаныя Міжнароднаму дню музеяў, прайшлі і ў іншых музеях рэспублікі.

І. КУРБЕНА.

ІНТЭРВ'Ю У НУМАР

МАЛАКО З ГОМЕЛЬШЧЫНЫ... ЧУТКІ І САПРАЎДНАСЦЬ

Больш чым год прайшло пасля аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі, але рэха трагедыі (яна адчуваецца закранула і паўднёвыя раёны нашай рэспублікі) не заглухае дагэтуль.

Чытачы штотыднёвіка не-не ды і звяртаюцца ў рэдакцыю з просьбай растлумачыць ім некаторыя акалічнасці, звязаныя з вынікамі аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Адно з пытанняў — якасць харчовых прадуктаў, якія вырабляюцца ў Гомелі і раёнах Гомельшчыны. Як правіла, гэтыя пытанні грунтуюцца на чутках, што гомельскія прадукты, ад цукерак да згушчонага малака, ужываць небяспечна з-за «радыёактыўнага забруджвання».

Мы звярнуліся да кампетэнтных службовых асоб з просьбай адказаць на пытанні чытачоў.

Т. КРЫВЕНЯ,
першы намеснік міністра
гандлю БССР:

— Толькі што гаварыў па тэлефоне з начальнікам Гомельскага абласнога ўпраўлення

ЗНОЎ-КНІЖНЫ КІРМАШ

У мінулую суботу на плошчы Януба Коласа ў Мінску было асаблівалюдна. Тут другі раз адбываўся кірмаш выдавецтва «Мастацкая літаратура» (першы праходзіў у настрычціну мінулага года).

Мінчанам прыйшлася па дзесьці магчымасць зрабіць тут папярэднія заказы па тэматычным плане выдавецтва на 1988 год, падпісацца на зборы твораў Кузьмы Чорнага, Цішы Гартнага, Уладзіміра Караткеві-

ча, Петруся Броўкі і іншых пісьменнікаў, сустрэцца з выдавецкімі работнікамі (у кірмашы прынялі ўдзел першы намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю Р. Ткачун, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» В. Грышановіч, галоўны рэдактар выдавецтва С. Андрэюк, загадчыкі рэдакцый), пабыць на прэм'еры кнігі.

А прэм'ер адбылося ажно тры. Першай трымала своеасабліва творчую справаздачу Яўгенія Янішчыцы. Яе новую кнігу «Каліна зімы» прадставіў Сяргей Законнікаў. Казімір Камайша сказаў слова пра двухтомнік выбраных твораў Уладзіміра Паўлава. Кнігу Міколы Мятліцкага «Рука вятру» прадставіў чытачам Уладзімір Гніламедаў. Віноўнікі ўрачыстасці чыталі свае творы, давалі аўтографы.

У кірмашы актыўны ўдзел прынялі многія кнігарні сталіцы рэспублікі, у тым ліку і «Кнігарня пісьменніка».

Багаты выбар літаратуры прапанавала «Кнігарня пісьменніка». Сяргей Законнікаў прадставіў чытачам новую кнігу Яўгенія Янішчыцы «Аўтограф дае Уладзімір Паўлаў».

Тэкст і фота Ул. КРУКА.

ПРЭМ'ЕРЫ

Сатырычная камедыя М. Мацукоўскага «Мудрамер» увасоблена на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Янікі Купалы. Пастаноўка заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР В. Раеўскага. Мастак — заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Б. Герлаван, нампазітар — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР С. Картэс.

Спрод выканаўцаў роляў — народныя артысты рэспублікі С. Станюта, М. Захарэвіч, М. Яроманка, Г. Аўсяннікаў і іншыя.

Сцэна са спектакля М. Захарэвіч (Крутая), М. Федароўскі (Міралюбаў) і М. Яроманка (Вяршыла).

я пачуў — шматлікія аналізы сведчаць, што малако чыстае. Што тычыцца згушчонага малака, якое вырабляецца на Рагачоўскім кансервавым заводзе, дык, сапраўды, летам мінулага года, каб выключыць любы выпадак паступлення сюды забруджанага малака, яно завозілася на прадпрыемства з іншых абласцей рэспублікі — Віцебскай, Гродзенскай і інш.

Хачу асабліва падкрэсліць, што кантроль за якасцю харчовых прадуктаў на Гомельшчыне (ды не толькі на Гомельшчыне, але там асабліва) наладжаны згодна з самымі дакладнымі міжнароднымі стандартамі. Кантроль двайны і нават трыны. Рэспубліка забяспечана зараз сучаснымі прыборамі, якія могуць зафіксаваць самую мінімальную колькасць радыёнуклідаў. Прадукт, дзе прысутнасць іх нават ледзь-ледзь перавышае норму, — у продаж, а тансама на прадпрыемствы грамадскага харчавання не ідзе.

В. БУР'ЯК,

начальнік санітарна-эпідэміялагічнага ўпраўлення Міністэрства аховы здароўя БССР:
— Асноўны кантроль за якасцю харчовай прадукцыі ажыццяўляе пад нашым наглядом

Дзяржаграпром рэспублікі. Тут створаны спецыяльныя лабараторыі, абсталяваныя сучаснымі прыборамі, атэставанымі Дзяржстандартам. У свой час мы наладзілі курсы для павышэння кваліфікацыі спецыялістаў для гэтых лабараторыяў. Кантроль за прадукцыяй усюды двайны. Спачатку правяраецца ўся сыравіна, пачынаючы з вады, потым ужо — гатовая прадукцыя.

Мяне, як спецыяліста, часам здзіўляе, а бывае і абурэе, як сёй-той з апломбам пачынае разважаць пра заражэнне прадуктаў радыёнуклідамі, хоць сам не ведае, што гэта такое. А я вам скажу з поўнай адназначнасцю, што, напрыклад, малако, нават забруджанае радыёактыўнымі рэчывамі, пры глыбокай перапрацоўцы дае чыстыя, якасныя масла і сыр.

Наша санэпідэміялагічная служба ажыццяўляе кантроль прадукцыі і ў асабістых падсобных гаспадарках. Вынікі гэтага кантролю ніякай трывогі не выклікаюць.

У закончанне В. Бур'як зазначыў: «Я з поўнай адназначнасцю магу засведчыць — ніводнай цукеркі, ніводнага літра малака, нілаграма хлеба, мяса, сыру, каўбас не трапіла на наш стол без папярэдніх праверак, папярэдняга кантролю».

Напярэдадні Устаноўчай канферэнцыі пошта «ЛіМа» папоўнілася лістам нашых чытачоў, у якіх было фантачна раслачана абмеркаванне тых праблем, якія закранае вырашчаць Беларускае аддзяленне Савецкага фонду культуры. Письмы гэтыя былі выкліканы, у прыватнасці, лімаўскімі публікацыямі «Вярнуць законнаму ўладальніку» А. Мальдзіса (6 сакавіка г. г.) і падборнай водгукаў на гэты матэрыял (17 красавіка г. г.).

Наш чытач з Ленінграда, правадзейны член Геаграфічнага таварыства ССР В. ГРЫЦКЕ-ВІЧ сцвярджае ў сваім лісце: «Зразумела, кожны гісторык Беларускай падтрымае прапановы А. Мальдзіса вярнуць на Беларусь хоць што-небудзь са створанага яе дзеячамі культуры». Вучоны закранае тансама і яшчэ адну праблему, вырашэнне якой у пэўнай ступені залежыць сёння ад дзейнасці Беларускага аддзялення СФК. В. Грыцкевіч піша: «Рэспубліканскаму аддзяленню фонду культуры можна прапанаваць абавязковае ўвекавечанне на Беларусі амаль зусім забытых герояў паўстання супраць царызму, пачынаючы ад паўстання нашага земляка Тадэвуша Касцюкі да паўстання 1863 года. У наступным годзе—125 гадавіна гэтага паўстання. Пабудаванне помніка за кароткі час, зразумела, немагчыма, перайменаваць ці надаць яму новым вуліцам гарадоў гонар не толькі К. Каліноўскага, але і іншых актыўных дзеячоў паўстання, якія сілалі галовы за будучыню свайго народа, абавязкова трэба».

Пытанні, якія закранаюць у сваіх пісьмах нашы чытачы, узнімаліся і на канферэнцыі. Праблема захавання і выкарыстання духоўнай спадчыны народа была, найперш, прысвечаныя доклад старшыні аргкамітэта Беларускага рэспубліканскага аддзялення Савецкага фонду культуры, намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. МАЗАЙ, выступленні дэлегатаў канферэнцыі, справаздачу з якой мы сёння друкуем.

ФОНД ПАМЯЦІ- ФОНД КУЛЬТУРЫ

Беларускае аддзяленне Фонду культуры, сказала Н. М. Мазай, створана па ініцыятыве грамадскай рэспублікі і ў адпаведнасці з Палажэннем аб аддзяленнях Савецкага фонду культуры. У яго дзейнасці могуць прымаць удзел на добраахвотнай аснове грамадзяне, працоўныя калектывы, навукальныя і іншыя ўстановы, грамадскія арганізацыі. Н. М. Мазай расказала пра тое, што Савецкі фонд культуры прапрацаваў некалькі доўгатэрміновых мэтавых праграм, у рэалізацыі якіх будзе прымаць удзел і Беларускае аддзяленне. Першая з праграм носіць назву «Памяць». Дакладчык адзначыла, што падмурак гэтай праграмы ў рэспубліцы быў закладзены раней дзеячамі нашай культуры, вучонымі і энтузіястамі. У прыватнасці, на Беларусі выяўлена і ўлічана 15210 помнікаў гісторыі і культуры: 10048—гісторыі, 2697—археалогіі, 1253—манументальнага мастацтва, 1212—горадабудаўніцтва і архітэктуры. Пад дзяржаўную ахову з іх узяты 10815. Асаблівае месца належыць помнікам, якія ўвекавечваюць гераізм савецкага народа ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі.

Прамоўца нагадала, што тры гады назад у рэспубліцы пачалася рэалізацыя праграмы работ па захаванні старажытных цэнтраў гістарычных гарадоў (у 34 гарадах захаваліся ансамблі старажытных цэнтраў і комплексы гістарычнай забудовы). Прадстаіць распрацаваць планы рэгенерцыі і рэанстраванні Язвіжы, Мсціслава, Полацка, Слоніма, Гродна і інш.

У снежні 1986 года, працягвала Н. М. Мазай, Савет Міністраў БССР прыняў пастанову «Аб мерах па далейшым рэалізацыі г. Заслаўя і стварэнні ў ім гісторыка-культурнага запаведніка». Комплекс помнікаў гісторыі і культуры абвешчаны гісторыка-культурным запаведнікам рэспубліканскага значэння. Падтрымана прапанова Мінскага аблвыканкома аб далучэнні Заслаўя да гарадоў катэгорыі абласнога падпарадкавання. Гэтым рашэннем прадагледжана забяспечыць распрацоўку праекта рэгенерцыі забудовы яго тэрыторыі, правесці рэстаўрацыю і прыстасаванне помнікаў у Заслаўя, а тансама комплекснае развіццё, добраўпарадкаванне і будаўніцтва шэрагу сацыяльна-культурных і іншых аб'ектаў.

НА КАРЫСЦЬ СУЧАСНІКАЎ, ДЗЕЛЯ НАШЧАДКАЎ

3 Устаноўчай канферэнцыі Беларускага рэспубліканскага аддзялення Савецкага фонду культуры

Каб паспяхова рашаць задачы па рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры, важна свечасова праводзіць навуковыя даследаванні, распрацоўваць неабходную праектна-кашттарную дакументацыю. Таму сёлета ў сакавіку Дзяржбуд БССР прыняў рашэнне аб стварэнні Беларускага спецыялізаванага інстытута па распрацоўцы праектнай дакументацыі для рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры «Белспецпраектрэстаўрацыя» ў складзе аб'яднання «Белрэстаўрацыя» Міністэрства культуры БССР.

Сёння, сказала Н. М. Мазай, аб'ём рэстаўрацыйных работ, якія неабходна выканаць па помніках рэспублікі, складае каля 500 мільёнаў рублёў. Каля 8 тысяч помнікаў гісторыі і культуры знаходзяцца ў дрэнным тэхнічным стане і патрабуюць неадкладнай кансервацыі. Наспеў час з большай адказнасцю і зацікаўленасцю ставіцца да гэтай важнай справы.

У дакладзе падкрэслівалася, што нягледзячы на агульныя задачы ў Рэспубліканскага аддзялення фонду культуры з музеямі — дзяржаўнымі і грамадскімі. Умацаваць, пашырыць кантакты музеяў праз Фонд з калекцыянерамі — гэта адна крыніца, праз якую можна істотна ўзбагаціць музейныя фонды новымі калекцыямі і асобнымі твораў мастацтва. Думаецца, значыцца прамоўца, што беларускае аддзяленне уважліва разгледзіць пытанне аб стварэнні прыватнымі калекцыямі, аб творчай спадчыне народных майстроў рэспублікі з мэтай фарміравання на іх базе новых музеяў.

Н. М. Мазай прыгадала і

другую праграму Савецкага фонду культуры «Пушкін у сэрцах пакаленняў». Яе сэнс не вычэрпваецца клопам аб усім тым, што так або інакш звязана непасрэдна з імем Пушкіна. Арганічнай часткай рэалізацыі гэтай праграмы ў рэспубліцы, падкрэсліла яна, стане работа па ўвекавечанні, адраджэнні і папулярызаванні гісторыка-літаратурных мясцін Беларусі, звязаных з імёнамі вядомых беларускіх асветнікаў і пісьменнікаў Ф. Багушэвіча, В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Пашкевіч (Цёткі), М. Гарэцкага, П. Труса, беларускіх савецкіх пісьменнікаў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У хуткім часе мы будзем адзначаць 500-гадовы юбілей Францыска Скарыны. Падрыхтоўка да яго ўжо пачалася. Спецыяльная камісія выдзіе пошук новых матэрыялаў у архівах краіны і за мяжой. Будучы перавыданы працы вучоўніка-першадрукара, выйдзе ў свет прысвечаны яму альбом. Творчыя саюзы і Міністэрства культуры рэспублікі правядуць творчыя конкурсы. Дакладчык адзначыла, што пачалася ўжо рэстаўрацыя помніка XVIII ст. былой брацкай школы на тэрыторыі Полацкага запаведніка, дзе размешчана музей гісторыі кнігадрукавання. Думаецца, сказала Н. М. Мазай, што рэспубліканскае аддзяленне фонду культуры можа аказаць істотную дапамогу музею ў стварэнні экспазіцыі, далучыцца да гэтай важнай справы калекцыянераў і аматараў кнігі.

У дакладзе прагучала думка, што сёння нам неабходна дакладная праграма правядзення літаратурных святаў, прысвечаных творчасці выдатных дзея-

чаў літаратуры і культуры ў цэлым, своеасаблівы календар знамянальных дат, каб такія памятных мясціны, як Купалава Вязынка, Кушыяны—Ф. Багушэвіча, Нізок—П. Труса, Глінішча—І. Мележа сталі б месцамі сапраўдных святаў нашай беларускай савецкай культуры.

Н. М. Мазай спынілася на тэме «Маладзё і культура», якая з'яўляецца адной з праграм Савецкага фонду культуры. Яна прывяла словы М. С. Гарбачова на XX з'ездзе ВЛКСМ: «Робота з моладдзю не можа быць адарвана ад усёй праграмы культуры-асветных задач, ідэйна-маральнага фарміравання асобы. Мы не можам дапусціць разрыву паміж ростам матэрыяльнага стану і духоўнай спеласцю чалавека. Сёння ярка бачна: многія дзяцкі перабудовы, абнаўлення грамадства народжаныя недахопам культуры ў самым шырокім яе разуменні». Вось чаму, падкрэсліла прамоўца, вельмі важна, каб грамадская ўвага да новых ідэй і адкрыццяў, патрыятычных пачынаў моладзі не слабела.

Неабходны ўдзел аддзялення фонду культуры і ў «Комплекснай праграме эстэтычнага выхавання насельніцтва рэспублікі», якая цяпер распрацоўваецца АН БССР, шэрагам міністэрстваў, ведамстваў, творчых саюзаў, грамадскіх арганізацый Беларусі.

Н. М. Мазай занялася праблемай вывучэння фальклорных багаццяў, народных рамястваў, далучэння шырокага насельніцтва да іх праз агляды і курсы II Усеагульнага фестывалю народнай творчасці.

Мерапрыемствамі ЦК КПБ па рэалізацыі рашэнняў XXVII з'езда КПСС і XXX з'езда КПБ, зацверджанымі III пленумам ЦК Кампартыі Беларусі, прадуладжана стварэнне 60 сельскіх нацыянальных галерэй. У нас ёсць прыклады, дастойныя падтрымкі, працягвала прамоўца. У 1983 годзе ў саўгасе «Гарадзец» Шаркоўшчынскага раёна ў будынку помніка архітэктуры быў адкрыты музей, экспазіцыя янога на грамадскіх пачатках створана беларускімі мастакамі. Больш за 70 жывапісных і графічных работ перадалі музею мастакі В. Цвірка, А. Паслядовіч, Л. Шчамілю, А. Марачкін, У. Тоўсцін, Э. Агуноўіч, В. Савіч, А. Кашурэвіч і іншыя. Дапамагачь ствараць цэнтры мастацкага і эстэтычнага выхавання ў сельскіх раёнах—абавязанні Беларускага рэспубліканскага і абласных аддзяленняў Савецкага фонду культуры.

Н. М. Мазай спынілася і на такім аспекце дзейнасці Беларускага аддзялення фонду, як яго ўдзел у справе вяртання на Радзіму твораў мастацтва, архіўных матэрыялаў, іншых помнікаў гісторыі і культуры, якія знаходзяцца за рубяжом, і перадачы іх музеям, архівам, бібліятэкам, іншым сховішчам. Прамоўца падкрэсліла, што ў гэтай высакароднай справе Беларускаму аддзяленню Савецкага фонду культуры вялікую дапамогу павінны аказаць Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, а таксама Беларускае аддзяленне Савецкага таварыства па культурных сувязях з суайчынікамі за рубяжом «Радзіма».

У заключэнне Н. М. Мазай спынілася на пытаннях, звязаных з арганізацыйнай дзейнасцю аддзялення фонду культуры ў рэспубліцы. Уся яго работа, сказала дакладчык, будзе ажыццяўляцца, як гэта абгаворана ў Палажэнні, за кошт уласных сродкаў. Яны будуць складацца, па-першае, з даходаў ад вытворчай дзейнасці, г. зн. грашовых паступленняў ад створаных прадпрыемстваў і майстэрняў, гаспадарча-разліковых падраздзяленняў, якія займаюцца кансервацыяй, рэстаўрацыяй і аднаўленнем помнікаў гісторыі і

культуры, выпускам сувенірнай прадукцыі і вырабаў культурна-бытавога прызначэння па заказе Фонду. Па-другое, са сродкаў, якія выдаткоўваюцца аддзяленню фонду праўленнем СФК. Па-трэцяе, з добраахвотных укладаў грамадзян і адлічэнняў грамадскіх арганізацый на рэалізацыю асобных праграм і мерапрыемстваў. Істотнай крыніцай даходаў стануць паступленні ад правядзення аукцыянаў, выставак-продажаў, латарэй, канцэртаў, творчых вечароў і іншых мерапрыемстваў аддзялення фонду.

Утрыманне апарату аддзялення і ўпаўнаважаных фонду ў рэспубліцы будзе ажыццяўляцца за кошт сродкаў, выдаткаваных праўленнем усеагульнага фонду культуры. За аддзяленнямі фонду замацавана права арэндаваць нерухомыя помнікі гісторыі і культуры, якія знаходзяцца ва ўласнасці дзяржавы, заключаць ахоўна-арэндыныя дагаворы з мясцовымі дзяржаўнымі арганізацыямі аховы помнікаў, ажыццяўляць пад кіраўніцтвам спецыялістаў рэстаўрацыю гэтых помнікаў, выкарыстоўваючы сродкі рэспубліканскага аддзялення фонду культуры.

Н. М. Мазай расказала пра структуру Беларускага аддзялення фонду. У ім будзе чатыры аддзелы: праектаў садзейнічання збору, захавання і прапагандзе нацыянальных культурных наштаўнасцей; праектаў садзейнічання ўзнаўленню і рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры; па сувязях з грамадскасцю і інфармацыйна-прапагандысцым забеспячэнні рэалізацыі праектаў; арганізацыйна-інспектарскі аддзел.

Хочацца яшчэ раз падкрэсліць, зазначыла ў заключэнне Н. М. Мазай, што Савецкі фонд культуры—самапраўленчы орган грамадскасці. Вось чаму дзейнасць Беларускага аддзялення фонду культуры перш за ўсё абавязана на шырокі грамадскі актыў, трываць кантакты з адпаведнымі грамадскімі арганізацыямі рэспублікі.

«НАМ НЕЛЬГА СТРАЧВАЦЬ ПАЧУЦЦА ПАЧАТКУ...»

ГЭТУЮ ДУМКУ выказаў у сваім выступленні народны паэт Беларусі, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Герой Сацыялістычнай Працы Максім Танк. Умовы і спосабы асваення культурнай спадчыны ў нашай рэспубліцы маюць сваю спецыфіку, сказаў ён, бо на працягу толькі XX стагоддзя Беларусь неаднойчы станаўлася арэнай жорсткіх бітваў. У нашай рэспубліцы, больш чым у якой іншай, даводзілася адцягваць дзяржаўных і народных сродкаў на аднаўленне разбуранай войнаю эканомікі, працягваў М. Танк. У выніку цяжкіх літаратурна і мастацтва, культурнае будаўніцтва, падрыхтоўка адпаведных кадраў. Як адзін з вынікаў гэтага—абмежаваная колькасць тэатраў і канцэртных залаў у сталіцы рэспублікі. За пасляваенныя гады ў Мінску не было пабудавана ніводнага новага тэатральнага будынка, мы ўсё нешта прыстаёвалі, падсялялі, часова пасялялі, у выніку тэатры не мелі ўмоў для творчага разгарнення. З праектам будынка старэйшага Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы шмат год насіліся, але так і не вызначылі месца для яго будаўніцтва.

Аднак жа былі і ў гэты перыяд чужоўныя творы літаратуры і мастацтва, працягваў Максім Танк, умацоўваліся пазіцыі сацыялістычнага рэалізму, развіваўся яго метад, і гэты дасягненні закрэсліваць не варта. Мова, літаратура, гісторыя—вось тры кравугодныя цагляныя, якія былі і застаюцца ў вялікай справе выхавання падрастаючага пакалення, зазначыў прамоўца. Варта было забяцьца на гэтую спрадвечную ісціну, як пачало лезці з усіх шчылін нашага грамадства невуцтва ў пытаннях гісторыі,

беспаміятца, раўнадушша, нядбайства. Пачалася неаб'яўленая «вайна з гісторыяй», у выніку якой знікла ў Мінску легендарная Іліміта з дзевяцістагадовым замчышчам ля яе, перайначылася да незнавальнасці плошча Свабоды—Фарпост герайчнага змагання мінскіх пралетарыяў у рэвалюцыйных дзевяцісот пятага і семнаццацістага гадоў. Зніклі або данываюць свой век многія цікавыя сваёй архітэктурай будынкі 17—18 стагоддзяў у Магілёве, Гродне, Віцебску і іншых гарадах рэспублікі.

На думку Максіма Танка, аддзяленню Савецкага фонду культуры, якое ствараецца ў Беларусі, варта было б правесці своеасаблівы лікбез па гісторыі рэспублікі для работнікаў Саветаў народных дэпутатаў, звязаных з гарадскім і сельскім будаўніцтвам, каб прадухіліць непажаданыя з'явы вольнага абыходжання са шматвяковай матэрыялізаванай памяццю народа. Каб не толькі кіраўнік будаўнічага ўпраўлення, але і радавы інжынер, будаўнік-выканаўца дасканалы ведаў, дзе ён арудуе сваім легкамыслым рэйсфедарам або цяжкім экскаватарам ці бульдозерам, і турбаваўся пра тое, а ці не ўварваўся ён у ахоўную зону, дзе мо захоўвацца старажытны культурны пласт.

Тут ёсць што рабіць і нашай літаратуры—ствараць на матэрыяле гістарычнай даўніны хваляючыя творы пра здзяйсненні нашага народа на ўсім шматвеквым шляху яго жыцця. Асабліва дарагія для кожнага з нас не даследаваныя яшчэ як след сродкамі мастацтва падзеі новай гісторыі, звязанай з Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыяй, з той гіганцкай барацьбой, якая вялася за ўстанавленне Савецкай улады на Беларусі, за адстойванне высокіх рэвалюцыйных ідэй Кастрычніка.

Рэспубліка мае велічныя дасягненні. І сёння, калі савецкае грамадства зноў правяраецца на дынамізм, на здольнасць шпарна ўзнімацца па ступенях прагрэсу, нам нельга страчваць пачуцця Пачатку, бо мы будзем сапраўды новы свет.

Думаю, працягваў прамоўца, што варта было б рашаць пытанне аб адраджэнні ў Мінску Музея Рэвалюцыі, дзе сённяшня і наступныя пакаленні маглі б далучацца да жыватворнай сілы рэвалюцыйных ідэй. Большай увагі заслугоўваюць і тыя краязнаўчыя школьныя музеі, якія ўсё часцей нараджаюцца з ініцыятывы настаўнікаў і вучнёўскай моладзі, але якія, бывае, не ўзнікаюць вышэй этнаграфічных мэт. А яны павінны быць асновай для арганізацыі ў далейшым музеяў славы народнай, дзе моладзь атрымлівала б ясны і грунтоўны адказ на спрадвечнае пытанне—адкуль пачынаецца Радзіма.

Больш за трыццаць гадоў, сказаў Максім Танк, вісіць у паветры справа з арганізацыяй агульналітаратурнага музея ў Мінску. Аднак жа ці тыя будынкі прадастаўляюць нам гарадскія ўлады для захавання літаратурнай спадчыны? Зайдзіце ў будынак будучага музея Максіма Багдановіча на той жа Траецкай гары... Нізікія столі, залесненыя сцены. Ці ж не тое будзе і ў будучым літаратурным музеі? Да таго ж, ці здолее энскурсавод перакрыць голасам шум і грукат напружанага грузаватона, што бласконе рухаецца на гару па вуліцы Горкага? У свой час Саюз пісьменнікаў звяртаўся ў дырэкцыйныя органы з просьбай прадастаўці для літаратурнага музея гістарычны будынак на рагу Карла Маркса і Леніна, які называўся Другім Домам Савецкай дзяржавы і дзе размешчаны зараз музей Петруся Броўкі. Аднак жа, нам адмовілі. Фонд культуры, трэба спадзявацца, вернецца да справы з літаратурным музеём, каб уключыць яго ў «Залатою нальцо» культурна-асветных устаноў Беларускай сталіцы.

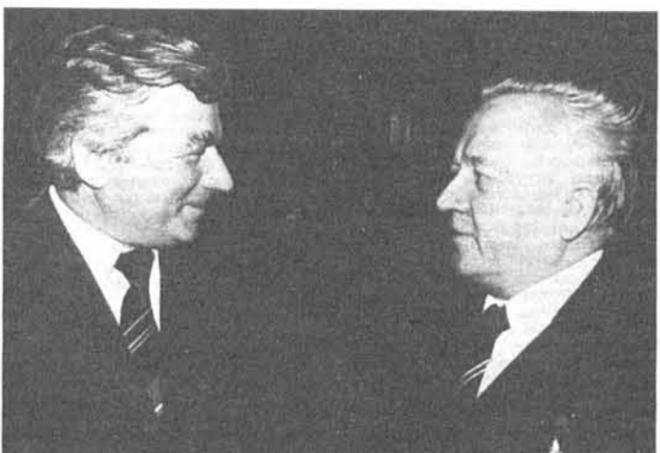
(Заканчэнне на стар. 4).

Народны мастак СССР З. Азгур, народны артыст БССР кінарэжысёр І. Дабралюбаў, народны пісьменнік БССР В. Вынаў.

Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР паэт М. Лужанін і народны артыст БССР кампазітар А. Багатыроў.

Старшыня калгаса «Чырвоны сцяг» Валоўжынскага раёна, доктар эканамічных навук С. Шарэцкі і народны пісьменнік БССР І. Шамякін.

НА КАРЫСЦЬ СУЧАСНІКАЎ, ДЗЕЛЯ НАШЧАДКАЎ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 2—3).

Зусім нядаўна, сказаў у заключэнне М. Танк, між нашай краінай і Польскай Народнай Рэспублікай падпісана Дэкларацыя аб савецка-польскім супрацоўніцтве ў галіне ідэалогіі, навукі і культуры. Гэтая падзея была адзначана ўзаемнай перадачай кніжных каштоўнасцей. Сярод іх — рукапісы і выданні, што датычаць гісторыі Расіі і Украіны.

Трэба спадзявацца, што бібліятэкі і архівы нашай рэспублікі пры актыўных заходах аддзялення Фонду культуры таксама атрымаюць унікальныя гістарычныя дакументы, якіх так нестача беларускім гісторыкам, філосафам, літаратуразнаўцам, як нестача ім многіх рукапісаў і выданняў, звязаных з жыццём выдатнейшых сыноў беларускага народа, што жылі, вучыліся і працавалі за мяжой — у Варшаве, Кракаве, Лодзі, Празе, Браціславе, Парыжы, Лондане...

У НЕМАЛОЙ ступені, прамаці ўспосна, мы самі вінваваты ў разбурэнні многіх помнікаў гісторыі і культуры, культурных каштоўнасцей, зазначыў у сваім выступленні заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Г. ВАШЧАНКА.

Г. Вашчанка падкрэсліў неабходнасць стварэння ў рэспубліцы абласных карцінных галерэй, музеяў нацыянальнага мастацтва. Ён выказаў думку, што варта было б памяшканне рэстарана «Свіцязь» у зоне мінскага парку культуры і адпачынку імя Чалюсінцаў перадаць пад музей прыкладнага мастацтва, тым больш, што побач з паркам размешчаны ішчэ адзін рэстаран. Такое рашэнне, сказаў прамоўца, было б у духу часу.

ПРАБЛЕМЕ збору і захоўвання каштоўных экспанатаў было прысвечана выступленне дырэктара Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея Т. Слесарук. Гэты музей мае сваю спецыфіку, бо паўнаўладнае прадметаў музейнага значэння з брэсцкай таможні, якія канфіскавалі пры спробе вывазу іх за межы СССР. Такіх экспанатаў наступіла ў фонды ўжо больш за дзве тысячы. У сувязі з гэтым, варта задумацца, сказала Т. Слесарук, што ішчэ шмат каштоўнасцей — гістарычных і культурных — аказваюцца па-за нашай увагай, мы пра іх, як высвятляецца, проста не ведаем. Яны трапляюць у рукі людзей з нячыстым сумленнем, якія спрабуюць рабіць на гэтым бізнес, гандлююць нашай духоўнай спадчынай. Адсюль першы вывад — нам трэба скрупулёзна праводзіць пошукавую работу, сістэматычна фарміраваць экспедыцыі, забеспечваючы іх і транспартам, і сродкамі.

Т. Слесарук расказала пра тое, што музей наладжваў пе-

расоўныя выстаўкі з канфіскаваных на таможні рэчаў, сярод якіх — старадрукі, карціны Айвазоўскага, адзіны малюнак М. Урубеля — эскіз да палатна «Дэман зрынуты», які стаў цяпер набыткам Савецкай дзяржавы...

Аднак, зазначыла Т. Слесарук, рэстаўрацыя каштоўнасцей — вялікая праблема. На працягу года мы можам правесці рэстаўрацыю толькі 30—35 прадметаў іканапісу, карцін, твораў прыкладнага мастацтва. Трэба, каб у кожным абласным музеі былі добра абсталяваныя рэстаўрацыйныя майстэрні з кваліфікаванымі спецыялістамі, каб у гэтых майстэрнях можна было аднаўляць сотні рэчаў, за выключэннем асабліва каштоўных. Прамоўца адзначыла таксама неабходнасць стварэння ў Брэсце музея прыватных калекцыяў. І ў гэтай справе, на яе думку, шмат у чым можна дапамагчы рэспубліканскае аддзяленне СФК.

СЕННЯ МУЗЕЙНЫ фонд рэспублікі налічвае 1,5 мільёна помнікаў гісторыі і культуры, сказаў дырэктар Дзяржаўнага музея БССР І. Загрышаў. Але сітуацыя такая: у адкрытых экспаніцыях вядучых музеяў экспануецца толькі 5—10 працэнтаў асноўнага фонду. На думку І. Загрышава, неабходна распрацаваць праграму між-музейнага выставачнага абмену паміж рэспублікамі, практыкаваць абмен выстаўкамі-калекцыямі з замежнымі краінамі, спрыяць больш цесным кантактам нашых музеяў з замежнымі, а таксама з прыватнымі асобамі, якія жывуць у іншых краінах свету.

Выступаючы прывёў такі фант. У Дзяржмузей БССР звярнуўся італьянскі намерсант Эмерык Чапскі. Ён прапанаваў музею медаль, адкачанены ў памяць яго бацькі, старшыні Мінскай гарадской думы Караля Чапскага, іншыя матэрыялы, каштоўныя для Беларусі. Высветлілася, што К. Чапскі сапраўды быў мінскім галавой у 1890—1904 гг., праводзіў вялікую работу па добраўпарадкаванні горада, будаўніцтве тэатра, дзе сёння знаходзіцца Андражыцкі тэатр імя Я. Купалы. Э. Чапскі калекцыяніраваў творы мастацтва, якія адлюстроўваюць гісторыю Польшчы і Міншчыны. Музей у выніку кантантаў з гэтым калекцыянерам атрымаў рэдкія гістарычныя матэрыялы: планы некаторых помнікаў, карту Вялікага княства Літоўскага 1745 г., наляровыя літаграфіі Мінска, што былі надрукаваны ў Парыжы ў 1840 годзе па малюнках мастака Лавэрна і інш.

ТАК, АРГАНІЗАЦЫЯ перадачы ў дар мастацкіх рэчаў, калекцыяў — важнейшая задача Савецкага фонду культуры, падтрымаў думку І. Загрышава загадчык аддзела культуры Мінскага абкома КПБ А. Стрыжэвіч. Прамоўца, нагадаў, што ўраджэнка Барысаўшчыны мастачка Н. Хадасевіч-Лежэ даслала ў дар Зембінскай школе 33 копіі жывапісных палатнаў вядомых заходнеўрапейскіх мастакоў са сваёй калекцыі. Напярэдадні ўстаноўчай канферэнцыі, працягваў А. Стры-

жэвіч, па завяшчанні ўраджэнка вёскі Вакшаны Капыльскага раёна мастака Розіна яго жонка Т. Вексна перадала ў дар аддзелу культуры Капыльскага райвыканкома больш за 40 мастацкіх палатнаў, 114 эскізаў карцін. Дзесяць работ неўзабаве яшчэ будуць перададзены. Агульная вартасць гэтага дару складае 70 тысяч рублёў. Гэтая калекцыя ляжа ў аснове мясцовай карціннай галерэі. А. Стрыжэвіч расказаў таксама пра стварэнне карціннай галерэі ў калгасе «Чырвоны сцяг» на Валожыншчыне: аснову яе склалі скульптурныя і графічныя творы мінскага мастака М. Кандрасьева, якія ён падарыў калгаснікам. Мы ўнёўшны, сказаў А. Стрыжэвіч, што Фонд культуры надаць такой ініцыятыве масавы характар.

ГЭТУЮ Ж ДУМКУ падзяліў і старшыня згаданага калгаса «Чырвоны сцяг» Валожынскага раёна, донат эканамічных навук С. ШАРЭЦІНІ, які расказаў пра стварэнне ў гаспадарцы сельскай школы мастацтваў, задуму рэстаўраваць і прыстасаваць былыя культурны будынак пад карцінную галерэю, спыніўшы на праблеме эстэтычнага выхавання калгаснікаў і іх дзяцей.

ХОЧАЦА Спадзявацца, што Фонд культуры паспрыяе будаўніцтву, рэстаўрацыі, рамонту ўстаноў культуры на сяле, сказаў у сваім выступленні загадчык Бешанковіцкага раённага аддзела культуры М. Краўчанка. Невычэрпныя нашы фальклорныя багацці, вялікія традыцыі народных рамёстваў, песеннай творчасці, працягваў ён, і Фонд культуры павінен клапаціцца таксама аб выяўленні, захаванні і развіцці скарбаў традыцыйнага сельскага мастацтва, народных святаў і абрадаў.

ЧЛЕН-КАРЭСПАНДЭНТ АН БССР, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР С. Марцалеў, у прыватнасці, падкрэсліў, што гэтую праблему шмат у чым ужо вырашылі беларускія вучоныя-фальклорысты, якія выпусцілі ў свет 30 тамоў Зводу беларускай народнай творчасці. У гэтай працы, сказаў ён, якая з'яўляецца своеасаблівай энцыклапедыяй народнага жыцця, адлюстраваны генетычны код гістарычнай памяці беларускага народа.

Прыкладна дваццаць гадоў назад, працягваў С. Марцалеў, Прэзідыум АН СССР і налегія Міністэрства культуры краіны прынялі сумесную пастанову аб падрыхтоўцы і выданні Зводу помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР. Былі вызначаны тэрміны яго завяршэння, канкрэтныя выканаўцы. Але тэрміны тыя прайшлі, а ўсеагульнага Зводу так і няма. І мы маем бераганарыцца тым, што беларусія даследчыні першымі ў краіне падрыхтавалі 7-томны Звод помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, 5 тамоў ужо выйшлі з друку, астатнія паба-

чаць свет вясной будучага года. Прыемна адзначыць, што наша праца ўзята за ўзор для падрыхтоўкі аналагічнага ўсеагульнага выдання.

НА ЖАЛЬ, МНОГАЕ з таго, што з'яўляецца гонарам нашай нацыянальнай музычнай культуры, страчана, сказаў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кампазітар Д. Смольскі. Напрыклад, партытура першай рэдакцыі оперы «Алеся» Я. Цікоцкага. А між тым, яна па сваёй музычнай драматургіі, цэласнасці, выразнасці, безумоўна, найбольш яркая і завершаная сярод наступных, навізаных аўтару рэдакцый. Прамоўца расказаў пра тое, што кампазітар А. Багатыроў гатовы быў аднавіць аўтарскую рэдакцыю «Алесі», а оперны тэатр — узавяць спектакль. Але варта было старэйшай секцыі крытыкі Саюза кампазітараў рэспублікі Т. Шчыраковай засумнявацца ў мастацкіх вартасцях музыкі і актуальнасці яе гучання, як пытанне аб аднаўленні спектакля было знята. Унёўшны, працягваў Д. Смольскі, што рэспубліканскае аддзяленне Фонду культуры не будзе такім жа аб'якавым да жыцця першай беларускай савецкай оперы, якая была ўдасцелена Дзяржаўнай прэміяй БССР. У заключэнне прамоўца спыніўся на праблемах адраджэння старажытных нацыянальных музычных інструментаў, пытаннях выхавання моладзі сродкамі музычнага мастацтва.

У ЧАС ПЕРАПЫНКУ я назіраў, што неслі дэлегаты з іншых кіёнаў, пачаў сваё выступленне галоўны рэжысёр Русскага тэатра імя М. Горькага В. МАСЛЮК. Аназала, што ці не кожны другі пакупнік набыў «Рабыню Круза» Д. Дэфо, а вось кнігу па гісторыі беларускага мастацтва, якая толькі выйшла з друку, здаецца, ніхто і не набыў. Ці не сведчыць гэта пра тое, што мы сёння пішам карціны, ствараем спектаклі і музыку для чалавека з сярэднім культурным узроўнем. Як гэта ні сумна, але мы ў тэатры пераналіся: нішто так не прыносіць прыбытку, як сярэдні, прымітыўны спектакль. Першым спектаклем, на які мы павысілі цану на білет, была... «Амаральная гісторыя». Разам з тым на спектакль «На дне» глядач амаль не ходзіць. В. Маслюк гаварыў таксама пра неабходнасць стварэння ў рэспубліцы этнаграфічнага тэатра, малюнічыя прадстаўленні якога — і каледы, і абрады беларускага вяселья — можна было б наладжваць непасрэдна на тэрыторыі будучага музея архітэктуры і быту пад адкрытым небам. Толькі шляхам далучэння людзей да нацыянальнай духоўнай спадчыны можна вырашыць многія нашы праблемы.

ДУМКУ ПАПЯРЭДНЯГА прамоўцы працягваў у сваім выступленні кандыдат філалагічных навук, загадчык аддзела Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР А. Мальдзіс. Ён падкрэсліў, што Фонд культуры павінен займацца справай вяртання на Радзіму помнікаў матэрыяльнай і духоўнай куль-

туры народа. Ён нагадаў, што адным з такіх скарбаў з'яўляюцца фонды гістарычнага музея Беларусі ў Мінску, якія былі вывезены за мяжу. На думку прамоўцы, гэтую справу можна зрушыць з дапамогай суайчыннікаў за рубяжом. І яшчэ, працягваў А. Мальдзіс, нам трэба належным чынам ушанаваць памяць выдатных сыноў народа — Скарыны, Каліноўскага, Багушэвіча і інш.

Трэба пагадзіцца з Максімам Танкам, сказаў у заключэнне А. Мальдзіс, што літаратурны музей было б мэтазгодна размясціць на вуліцы К. Маркса. І, можа, варта падумаць пра аб'яднанне Дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва БССР з літаратурным музеем, бо ў перспектыве яны будуць фактычна дубліраваць адзін аднаго.

ПРАБЛЕМАМ рэканструкцыі і захавання помнікаў у натуральным асяроддзі прысвяціла выступленне заслужаны архідэятар БССР В. Шыльнікоўска. Няма дробязей у справе ўзнаўлення помніка, — падкрэсліла яна, — няхай гэта будзе кветнік, ліхтар або невялікая брукаваная пляцоўка каля яго. Трэба ўлічваць і прывязку помніка да ландшафту: напрыклад, здолелі захаваць Нясвіжскі замак, але ўнікальны парк, дзе ён знаходзіцца, гіне на вачах. Тое ж можна сказаць пра натуральнае асяроддзе палацаў Гомеля і Снова. На Беларусі — 600 старажытных паркаў і 300 з іх патрабуюць неадкладнай рэстаўрацыі. А якое асяроддзе засталася вакол Кацярынінскай царквы ў Мінску? У нас ёсць сумны вопыт Нямігі, але і дасюль мы, па сутнасці, не ведаем нічога пра Палац культуры рэспублікі. А падапусціць тут памылкі было б недаравальна.

Устаноўчай канферэнцыя па стварэнні Беларускага аддзялення Савецкага фонду культуры прыняла адпаведную рэзалюцыю. У ёй, у прыватнасці, адзначаецца неабходнасць падтрымкі і ўвасаблення ў жыццё дэмакратычных прынцыпаў дзейнасці Фонду культуры, забеспячэння шырокай галоснасці праектаў і планаў, якія распрацоўваюцца, а таксама актыўнага прыцягнення грамадскасці да іх абмеркавання і рэалізацыі. У рэзалюцыі гаворыцца таксама пра неабходнасць умацавання матэрыяльна-тэхнічнай базы культуры на сяле, у малых гарадах і пасёлках, у раёнах новабудуванняў.

Устаноўчай канферэнцыя абавязала праўленне і яго прэзідыум у маі — чэрвені правесці неабходную арганізацыйную работу па стварэнні абласных аддзяленняў Савецкага фонду культуры. У рэзалюцыі прагучалі заклікі да ўсіх дзячэй навукі, культуры і мастацтва стаць актыўнымі ўдзельнікамі і прапагандыстамі спраў СФК.

Кіруючыся рашэннямі XXVII з'езда КПСС, XXX з'езда Кампартыі рэспублікі, гаворыцца ў рэзалюцыі, Беларускае аддзяленне Савецкага фонду культуры абавязуецца ўнесці важны ўклад у падрыхтоўку святкавання 70-годдзя Вялікага Настрыччына.

МУЗЫКА

УРОКІ МАСТАЦТВА

У Наваполацку адбылася метадычная канферэнцыя выкладчыкаў дзіцячых музычных школ па класе баяна і акардыёна. Арганізаваная калектыўна аддзялення народных інструментаў музычнага вучылішча, Шматлікую слухацкую аўдыторыю складалі выкладчыкі школ і вучылішчаў з розных гарадоў і раёнаў Беларусі. У рабоце канферэнцыі ўдзельнічалі саліст Масканцэрта І. Пурыц, навушчэнец з горада Электрасталі С. Недасекин і Літоўскі інтэрт акардэаністаў «Канцэртна». Былі абмеркаваны пытанні метадычнай выкладчыкаў і баяна.

Арганізацыя канферэнцыі кіраваў загадчык аддзялення баяна, выкладчык Наваполацкага музычнага вучылішча

М. Івашкін — чалавек, глыбока зацікаўлены ва ўдасканаленні прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў, у распаўсюджванні перадавога педагогічнага і выканаўчага вопыту. Ён здолеў адабраць і прадставіць аўдыторыі неабходную інфармацыю ў спалучэнні з цікавай канцэртнай праграмай.

Уразіла ўдзельнікаў канферэнцыі знаёмства з выканаўчым і педагогічным мастацтвам саліста Масканцэрта І. Пурыца. Ягоны прыклад плённага сінтэзу музычнай педагогікі і выканальніцтва яшчэ раз засведчыў, што дамагчыся адчувальных вынікаў у педагогічнай рабоце немагчыма без пастаяннай працы з інструментамі і пашырэння рэпертуарных абсягаў, без

пастаяннай інфармаванасці пра развіццё сучаснай метадыкі. На прыкладзе работы з вучнем С. Недасекіным І. Пурыц паказаў некаторыя вузлавыя праблемы баяннай метадыкі. Вопыт І. Пурыца па развіцці слыхавой сферы навучэнцаў варты вывучэння і распаўсюджвання ў педагогічнай практыцы.

Асабліваю ўвагу аўдыторыі прывабіла праца музыканта над праблемай гуказдабывання на баяне, ягоныя рэкамендацыі па вызваленні мышачнага ігравага апарата ад залішніх напружанняў (гэтае пытанне не распрацавана ў метадычнай літаратуры для баяна і знаходзіцца толькі на ўзроўні «заклікаў» да вызвалення рук пры ігры).

У сваёй канцэртнай праграме І. Пурыц паказаў, як багаты арсенал тэхналагічных сродкаў баяна служыць расчырэнню ідэяна-вобразнага зместу твора. Выконваліся лепшыя ўзоры класічнай і сучаснай музыкі.

У канцэрце, як ужо гаварылася, удзельнічаў таксама квінтэт «Канцэртна», у складзе якога выкладчыкі музычных

школ і вучылішчаў Вільнюса. За восем гадоў існавання ансамбль паспяхова канцэртаваў у розных гарадах Саюза, за мяжой, яго запісы гучаць па рэспубліканскім і ўсеагульным радыё і тэлебачанні. Сваёй плённай дзейнасцю «Канцэртна» садзейнічае прапагандзе акардэона не толькі ў сваёй рэспубліцы, а і ва ўсёй краіне. Думаецца, што энтузіязм ансамблістаў, які дазваляе паспяхова спалучаць педагогічную працу з актыўнай канцэртнай дзейнасцю, паслужыць акардэаністам нашай рэспублікі вялікім урокам. Бо і ў адной музычнай навучальнай устаноўе Беларусі няма педагогічных ансамбляў акардэаністаў, якія б функцыяніравалі пастаянна. Але ж класы акардэона там ёсць! Варта задумацца аб прычынах такой зацугнутага пасіўнасці акардэаністаў, якія атрымліваюць нароўні з баяністамі вышэйшую адукацыю. Між тым, педагогічны баянны ансамблі ў розных сіладах распаўсюджаны ў нас. Няма патрэбы гаварыць аб перавагах педагога, які ўдасканальвае сваё выканаўчае май-

стэрства, перад педагогам, які не іграе. Акрамя таго, прыклад выканаўчай дзейнасці выкладчыка паказвае вучню канчатковую мэту вучобы — служыць справе прапаганды музычнага мастацтва.

Хочацца сказаць у гэтай сувязі пра малады педагогічны склад аддзялення баяна Наваполацкага музычнага вучылішча. Ён мае значны творчы патэнцыял. Дзякуючы ініцыятыве М. Івашкіна, які валодае ўнікальнай фанатэзіяй, навучэнцы і педагогі рэгулярна знаёмяцца з найноўшым баянным рэпертуарам, са значнымі дасягненнямі ў баянным выканальніцтве. Гэта пашырае іх мастацкі круггляд, садзейнічае павышэнню музычнага ўзроўню. Педагогі аддзялення ў складзе розных ансамбляў часта выступаюць на канцэртных пляцоўках горада і наваколя. Выступаюць і вучні. Вучылішчам па сутнасці з'яўляецца-цэнтрам музычнай культуры Наваполацка.

Т. КАРОТКАЯ, в. а. дацэнта Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ ПІСЬМЕН-
НІКАЎ СВЕТУ. На славацкай мо-
ве. Браціслава. «Абзор», 1987.

Трацім, перапрацаваным і да-
поўненым выданнем, славацкае
выдавецтва «Абзор» выпусціла
«Энцыклапедыю пісьменнікаў
свету» (першае выйшла ў 1978
годзе). Гэта унікальнае выданне
даведнага плана, у якім пада-
дзены біябібліяграфічныя звест-
кі аб 3300 пісьменнікаў свету.
У кароткіх артыкулах каратка
падаецца жыццёвы шлях твор-
цаў, называюцца іх асноўныя
кнігі, у тым ліку пераікладныя,
калі яны выходзілі ў Чэхасла-
вакіі. Найбольш вядомыя літа-
ратары прадстаўлены таксама
фотаздымкамі.

Славацкія чытачы атрымаюць
дастаткова поўнае ўяўленне і
аб беларускай літаратуры. У
«Энцыклапедыі пісьменнікаў
свету» расказваецца пра жыц-
цёвы і творчы шлях (захоўваем
парадак паказальніка «Беларус-
кая літаратура», вынесенага ў
канец выдання) Ф. Скарыны,
В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багу-
шэвіча, Цёткі, Я. Купалы, Я. Ко-
ласа, З. Бядулі, Ц. Гар-
тнага, М. Багдановіча, М. Гар-
рэцкага, К. Крапівы, М. Лынь-
кова, К. Чорнага, У. Дубоўні,
Я. Пушчы, П. Броўкі, П. Глебкі,
М. Лужаніна, М. Танка, А. Кула-
ноўскага, А. Муляшова, Я. Бры-
ля, П. Панчанкі, Ф. Янкоўскага,
А. Макаёнка, А. Пысіна, І. Ме-
лежа, І. Шамякіна, В. Быкава,
І. Навуменкі, А. Адамовіча, А.
Вярцінскага, У. Караткевіча, Н.
Гілевіча, П. Макаля, І. Пташні-
кава, В. Адамчыка, І. Чыгрына-
ва, Р. Барадзіла, В. Зуёнка, Я.
Сіпакова, А. Кудраўца, Д. Бі-
чэль-Загнетавай, В. Казько.

М. ГЕРЧЫК. Час гаспадароў.
На рускай мове. М., «Советский
писатель», 1986.

Дакументальная аповесць М.
Герчыка «Час гаспадароў» вый-
шла некалькі гадоў назад у вы-
давецтве «Мастацкая літарату-
ра» на беларускай мове. Цяпер
у аўтарскім перакладе яна пра-
пануецца ўсесаюзнаму чытачу.
Расказвае яна пра старшыню
калгаса імя Суворова Пастаўска-
га раёна Валадзько і яго па-
плечнікаў, пісьменнік паказвае,
як у гэтай гаспадарцы арыен-
туюцца на навішчы метады
сельскагаспадарчай вытворчасці,
выконваюць Харчовую пра-
граму.

ПРА КУПАЛУ, ПРА ВЯЗЫНКУ

У кнізе Юрыя Осіпава «У
парку старадаўнім...» — яе вы-
пусціў часопіс «Огонёк» — у сва-
ёй бібліятэцы — змешчаны на-
рысы, якія расказваюць аб
знакамітых літаратурных мис-
цінах нашай краіны. «У ноч на
Івана Купалу» — слова пра ней-
міручага Янку Купалу, пра Вя-
зынку, дзе ён нарадзіўся, пра
тое, як беларускі народ шануе
памяць аб сваім
К. РУДЗІНКА.

ПАЭТЫ, празаікі, драма-
тургі крытыку не любяць.
Не любяць не ў тым
значэнні, што адносіцца да яе
варожа, а ў тым — што не ад-
чуваюць да яе асаблівай заці-
каўленасці і павагі. Нават кры-
тыку не ў значэнні «крытыка-
ваць» — «выкрываць недахо-
пы», а проста як разнавіднасць
літаратуры. Нават тую, якая —
пра іншых, альбо ўвогуле — пра
сябе. Няшмат прыпамінаецца за
апошнія гады артыкулаў паэ-
таў і празаікаў пра стан і пра-
блемы сучаснай крытыкі, пра
«вялікую яе ролю ў развіцці
літаратуры» і пільную патрэбу
яе для гэтай літаратуры. Па-
добныя сцвярджэнні ўласцівы
больш прадстаўнікам крытыч-
нага цэху і таму ўспрымаюцца
чытачом досыць падазрона, як
і сцвярджэнне пра асаблівую

а не ўяўныя.

У Варлене Бечыку здзіўляла
і захапляла ягоная любоў да
паэзіі, як ні банальна гэта
гучыць. І як гэта ні гучыць па-
радаксальна, менавіта любоў
да паэзіі вылучала яго сярод
іншых таленавітых крытыкаў:
любоў да кожнага добрага вер-
ша, радасць ад яго з'яўлення ў
любога паэта, непасрэднае чы-
тацкае ўспрыманне — вытан-
чанае, але не забітае прафесія-
налізмам. Многія з крытыкаў
ўспрымаюць і любяць мастац-
кую літаратуру перадусім як
прадмет сваёй працы, аддаючы
перавагу ў пачуццях самой
крытыцы, і нічога злучнага ў
тым няма. Усведамляю, на-
прыклад, што пачаў пісаць пра
паэзію выключна з-за цікавасці
да крытыкі, і напачатку асоб-
ныя зборнікі ўспрымаў хутчэй

заказваюць, на зайздрасць па-
чынаючым паэтам, вершаў якіх
у рэдакцыі наўрад ці чакаюць з
неяярпеннем.

Пачынаючаму крытыку не
ўсё роўна, пра якую і чью кні-
гу пісаць, але, магчыма, не так
і важна. Захапляе сам працэс
аналізу і наступнага выяўлення
(амаль што радасць неафіта). І
вось ён ужо разумее, што калі
аб'ектыўныя крытэрыі ацэнкі
твора існуюць, дык яны вельмі
неакрэсленыя і неасязальныя,
працуюць разам з інтуіцыяй,
эстэтычным адчуваннем яшчэ да
напісання рэцэнзіі і шчырна ў
ёй адлюстравваюцца, бо тым ці
іншым падборам цытат можна
даць зусім процілеглы ўяўлен-
ні пра кнігу, ускладніць паэта
альбо спрасціць яго, а таму ўсё
залежыць ад уласнага густу і
ўласнага сумлення.

толькі не кожны добры хлопец
— добры празаік, і неабавяз-
кова прыгожая дзяўчына — та-
ленавітая паэтка, таму нельга
атажамліваць творчыя адносі-
ны з адносінамі ў жыцці.

Вернемся аднак да нашага
ўяўнага маладога чалавека.
Магчыма, акрамя рэцэнзіі, ён
пачаў пісаць і артыкулы, шу-
каць нейкія новыя формы вы-
яўлення, спалучаць навуко-
ваць і чытальнасць, элементы
структурнага аналізу з імпрэсі-
яністычнымі замалёўкамі,
чаргаваць разбор канкрэтнага
твора з тэарэтычнымі разва-
жанымі, імкнучыся, як тое на-
лежыць, спалучаць у крытыцы
навуку і мастацтва. Бо кожны
сапраўдны крытык робіць што-
сьці і для развіцця самой кры-
тыкі.

Не хачу сказаць, каб у нас
прывычаліся да стандарту,
але навацы ў галіне формы
ўспрымаюцца неўразумела і па-
дазрона, аднаведна з агульным
прынцыпам адносінаў да творчых
пошукаў моладзі, сапраўды, як
у тым іранічным жарце: «Там
шукай і вась там шукай, а там
— не-не, не трэба!»

Ці ёсць яна ўвогуле, форма,
у крытыцы?

Але ў чым жа тады рэалізу-
ецца змест?

Магчыма, у маладога чалаве-
ка з'явіцца пасля некалькіх год
рэцэнзавання нават супастаў-
ленне крытыкі са шлюбом у
ЗЛГСе: і там, і там патрабуюць
адказваць, па сутнасці, толькі
адно: «так» ці «не». Шмат хто
бачыць задачу крытыка вы-
ключна ў падтрымцы здольных
аўтараў і ў прымітуна-служ-
бовым абслугоўванні патрэб
мастацкай літаратуры. Якія
ўжо тут пошукі, самаразвіццё і
самаўдасканаленне! Па сутнас-
ці, атрымоўваецца так: той, хто
шукае, ускладняецца, сам ства-
рае сабе будучыя перашкоды
для надрукавання.

Яшчэ адна дзілема: як ацэнь-
ваць літаратурны творы —
патрабавальна ці «параўналь-
на»? Здавалася б, ад параўналь-
насці і зыходзіць патрабаваль-
насць, а высокая ступень патра-
бавальнасці гарантуе адпа-
ведны ўзровень параўнання.
Але на практыцы ўсё значна
складаней. У аднаго крытыка
слухныя патрабаванні да пісь-
менніка на ўзроўні класікі, у
другога — на ўзроўні ўзраста-
вых і рэгіянальных падгруп, у
трэцяга — на ўзроўні ранейшай
творчасці самога пісьменніка, у
чацвёртага — увогуле ніякіх
патрабаванняў. Адзін улічвае
агульнасусветны літаратурны
кантэкст, другі — агульнасаюз-
ны ці агульнаацыянальны, трэ-
ці — кантэкст творчасці «мала-
дых», «пачынаючых», чацвёрты
— ... Уявіце сабе, што рэцэнзіі
гэтых чатырох крытыкаў апуб-
лікаваны ў адным нумары га-
зеты альбо часопіса. Што зра-
зумее чытач, незнаёмы з твор-
чымі прынцыпамі іх аўтараў?
Ды навошта ўяўляць, успомні-
це хаця б рэцэнзію Анатоля Сі-
дарэвіча на кнігу Алега Мінкі-
на «Сурма», цікавую рэцэнзію
на адну з арыгінальных кніг
у беларускай паэзіі апош-
ніх гадоў. Вышэйшы ўзровень
патрабавальнасці да паэта, чым
у гэтай рэцэнзіі, уявіць амаль
немагчыма. У двух словах пры-
знаўшы бяспрэчную таленаві-
тасць паэта і значэнне яго
зборніка, крытык скіраваў усю
ўвагу найперш на спрэчныя мо-
манты і заўважаны ім неда-
хопы, аж да адзінкава-рэдка
моўных хібаў. Само па сабе
нічога заганнага ў тым не бы-
ло, каб не было б у тым жа ну-
мары газеты рэцэнзіі іншых
аўтараў на іншых маладых паэ-
таў... Што ж зразумеў з усяго
гэтага чытач? Куды там Алегу
Мінкіну да Людмілы Паўлі-
кавай і Марыі Баравік! У яго
ж моўныя хібы...

Вось і думай, пачынаючы
крытык, чым кіравацца: патра-
бавальнасцю ці «параўнальнас-
цю», ды ўлічы пры гэтым не
надта высокую культуру твор-
чых уземаадносін, аб чым пі-
салі колькі год назад В. Кавал-
ленка, В. Бечык, А. Станюта.

(Заканчэнне на стар. 6—7).

СЯСТРА ЦІ СЛУЖКА

Сяргей КАВАЛЁУ

таленавітасць крытыка. Наўрад
ці хто паверыць у існаванне ча-
лавека, здольнага да прозы
альбо драматургіі, які сур'ёзна
вырашыў займацца найперш
крытыкай.

А менавіта з веры ўсё і пачы-
наецца: калі вераць табе, а ты
верыш у патрэбнасць і карыс-
насць сваёй справы.

Праблемы, пытанні... Зусім
непадобныя ў розных пакален-
нях і тыя, што ўзнікаюць на
нейкім этапе перад кожным, ра-
ней ці пазней. Літаратурная
крытыка прыцягвае сваімі маг-
чымасцямі і адштурхоўвае пэў-
ны няздатнасцю; ад цвёрдай
перакананасці ў яе дзейнасці,
карыснасці для іншых жанраў
літаратуры нас кідае часам у
блюзнерства нахонт яе мала-
патрэбнасці і нават шкоднасці.

Не веру ў крытыкаў, якіх ні-
колі не наведвалі сумненні, для
якіх з самага пачатку і да кан-
ца ўсё было проста, вызначана,
бяспрэчна: вельмі ўжо іх упэў-
ненасць нагадвае ўпэўненасць
чалавека, які баіцца знайсці не-
гатыўны адказ адносна сэнсу і
прызначэння сваёй працы, а та-
му ўвогуле вырашыў нічога не
шукаць, бо так спакайней.

Пакутліва шукаў правільнага
адказу, шукаў усім сваім жыц-
цём, усёй творчасцю Варлен
Бечык; ён верыў у сваю справу
той верай, пра якую пісаў ка-
лісці Сомерсет Моэм: каб пры-
свяціць сваё жыццё літаратур-
най крытыцы, неабходна цвёр-
да верыць, што літаратура —
адзін з галоўных відаў дзей-
насці чалавека. Невыпадкова
гэтае выказванне англійскага
пісьменніка прыгадаў аднойчы
ў сваім артыкуле Віктар Кавал-
ленка, невыпадкова, пішучы
пра В. Каваленку, узявіў цы-
тату Варлен Бечык. Напісаны
Варленам Бечыкам артыкул
пра В. Каваленку ўспрымаець
разам з тым і як аўтабіяг-
рафічны — пра чалавека, які
«зрабіўся літаратарам не ў вы-
ніку збегу абставін (бывае і
так: інстытут, аспірантура, ды-
сертацыя — і пайшлі артыкулы
і кнігі, якія нехта чытае хіба
што па неабходнасці), а па ду-
шэўнай патрэбе, па асаблівай
адоранасці, якая вызначае мэту
і сэнс жыцця». Менавіта такога
крытыка адольваюць у цяжкую
часіну сумненні ў вартасці і
неабходнасці сваёй справы, яму
трэба ўвесь час самасцвяр-
джацца, накутаваць, бо толькі
так магчыма знаходзіць, ства-
раць каштоўнасці сапраўдныя,

як бліскучы альбо, наадварот,
зусім непрыдатны матэрыял
для своеасаблівага перакладу
іх на мову іншага мастацтва.
Але вельмі ўдзячны Варлену
Бечыку, які ў спецкурсе па суч-
аснай паэзіі і па-за спекур-
сам навучыў па-сапраўднаму
разумець і любіць верш не дзе-
ля чагосьці наступнага, а дзеля
самога верша, атрымоўваць
эстэтычную асалоду ад звычай-
нага чытання, без аналізу і
вобразна-сімвалічнага пераўва-
скалення ў новы тэкст, дастат-
кова тэрміналагізаваны і да-
статкова чытальны па змесце і
манеры выкладу.

Крытыка, безумоўна, — не
галоўная разнавіднасць літа-
ратуры, хоць і не прыкладная, не
выключна службовая: мае пэў-
ную самастойнасць, права на
ўласнае самаразвіццё, іа пошкі
ці новых форм аналізу і выяў-
лення.

Але і ў гэтым драбку сама-
стойнасці крытыцы часта маў-
ліва адмаўляюць, часам з аб-
якавай згоды саміх крытыкаў,
ствараючы ашчэ адну прабле-
му сучаснай крытыкі ўвогуле і
галоўную праблему, што паў-
стае недаольнай сцяной на па-
чатку творчага шляху маладых
літаратараў. Дарэчы, паняцце
«малады» ў крытыцы яшчэ
больш умоўнае і недарэчнае,
чым у іншых жанрах: успамі-
наецца адна «маладая» нарада,
у якой студэнты баязліва тулі-
ліся побач з выкладчыкамі, а на
Алу Кабаковіч, аўтарку трох
цікавых кніг, але не члена СР,
з неўразуменнем пазіралі віноў-
цы выпадковых рэцэнзіяў...

Уявім сабе «ўмоўнага» мала-
дога чалавека, які напісаў пер-
шую рэцэнзію, адчуў асалоду
творчага аналізу і вырашыў у
далейшым злучыць свой дэс з
літаратурнай крытыкай. Да-
лібог, гэта вельмі цікава ўяў-
ляць, хаця б таму, што з пер-
шых крокаў малады чалавек
пачынае адкрываць для сябе
безліч невядомых яму раней рэ-
чаў — прыемных, не зусім і зусім
непрыемных. Калі ён пачы-
наў сваё «літараткае жыццё» з
вершаў ці апавяданняў, ён су-
тыкнецца з шырокараспаўсю-
джаным меркаваннем, што кры-
тыкі — у мінулым няўдалыя
пісьменнікі, якія не здолелі пі-
сць самі і таму ўсялякімі
сродкамі перааказваюць ра-
біць гэта іншым. Таму лепш,
калі ён адразу пачне з крытыкі
і будзе прыемна ўражаны, да-
ведаўшыся, што рэцэнзіі нават

Можа, вы заўважылі, што
рэцэнзіі маладых бываюць ці-
кавейшыя і змястоўнейшыя,
чым салідных, вопытных кры-
тыкаў? Справа тут не заўсёды
ў таленце; проста салідны кры-
тык піша кнігі, даследаванні,
артыкулы і толькі потым ужо
рэцэнзіі, а для пачынаючага
рэцэнзія — адзіна магчымае
«ўсё разам», таму і энергіі, і
думак, і часу ён укладвае ў яе
значна больш, кампенсуючы не-
дхоп вопыту. Але ці не да тых
толькі гадоў, калі сам пачне пі-
саць даследаванні і кнігі?

Вялікае значэнне мае першая
ненадрукаваная рэцэнзія. Чаму
ненадрукаваная? Ды па самых
рознах прычынах. Прасцей за
ўсё, калі праца проста не ўда-
лася: пачатковец альбо не зра-
зумее пісьменніка, альбо не
змог выказаць сваё разуменне
ў адпаведнай форме, альбо тое
і другое разам. На няўдачах
вучацца, асабліва калі ёсць ка-
му гэтыя няўдачы не пусціць у
друк і разумна, дэталёва раст-
лумачыць прычыны, тычыцца у
памылкі. Горш, калі рэцэнзія
не пайшла па кан'юктурных
прычынах: ад боязі кагосьці
пакрыўдзіць, ад непрымання
эместу ці формы рэцэнзіі, ад
нязгоды ў ацэнках. Тады па-
чатковец са здзіўленнем заўва-
жае, што не заўсёды і не пра
кожнага можна пісаць аб'ек-
тыўна, існуюць нават стабіль-
ныя, назаўсёдна ацэнкі твор-
часці пісьменніка незалежна ад
канкрэтнага ўзроўню канкрэт-
най кнігі. Паэты і празаікі зай-
маюць, аказваецца, нейкія па-
сады, працуюць часта ў тых жа
рэдакцыях (альбо ў суседніх),
куды меў няшчасце напісаць
пра іх завельмі аб'ектыўную
рэцэнзію неразумны юнак.

Спадзяёмся, што яму хопіць
сумленнасці і ўпартасці, любові
да літаратуры і веры ў сваю,
няхай сабе мізэрную, патрэб-
насць ёй, каб не падацца на
ваблы палкіх кан'юктур.
Тым больш, што кан'юктурна
ацэнка — не паўсюдная з'ява і
не вызначае яна аблічча бела-
рускай крытыкі, не перакрэс-
лівае вартасцей і дасягненняў
яе.

Безумоўна, як і кожнаму
пісьменніку, крытыку патрэб-
на не толькі элементарная
ўнутраная прыстойнасць, але і
мужнасць, бо нельга апраўд-
вацца незвычайнымі паводзінамі
іншых і патураць сабе. Літа-
ратурае жыццё непрыўна
звязана з жыццём літаратараў,

ШЧЫРА СКАЖУ: з неяр-пеннем чакаю кожнага нумара «Маладосці». Атрымаўшы, перш за ўсё шукаю імёны маладых пісьменнікаў, спадзеючыся ўбачыць новае, цікавае, арыгнальнае. Маладыя ўсё ж — павінны шукаць, спрабаваць, рызыкаваць...

У мінулым годзе «Маладосць» прапанавала нам амаль 30 падборак маладых паэтаў. Мала гэта ці многа? Справа не ў колькасці. Кідаецца ў вочы тое, што мала адметных твораў, што маладая паэзія рэдка вырываецца з прывычнага кола тэм і матываў, паэтычных асацыяцый — усяго таго, што апрабавана вопытам папярэдніх пакаленняў. У вершах не хапае адчування часу, амаль усе яны маглі б быць напісанымі і 15 гадоў таму. Канечне, ёсць так званыя «вечныя» тэмы, якія заўжды натхнялі і будуць натхняць мастацтва, але і тут трэба ўмець сказаць свежае, арыгнальнае слова.

Два апошнія гады былі багатыя на падзеі: і радасныя, і трагічныя... Я не кажу пра непасрэдняе іх адлюстраванне: паэзія — не хроніка. Але калі гэтыя падзеі мелі агульначалавечае, агульнанароднае значэнне, калі менавіта яны вызначаюць дух часу, то паэт павінен, няхай апасродкавана, адгукнуцца на іх. Аднак гэтага, на жаль, няма.

Цяжка зразумець крэда лірычнага героя З. Марозава. Паэт піша:

Хваробай да ложка прыкуты,
Я волны, як птушка, пры тым,
Турбот паўсудзённых пугу
Пакінуў у свеце другім.

«Другі свет» — гэта «чалавечы мурашнік, дзе правіць цяпер мітусня». Цікава, што разуме паэт пад «мітусней»? Ён склаў свой «джэнтльменскі набор» і карыстаецца ім у кожным вершы: «роспач — плач — журба — жаль — спакой». — прычым гэта, як піша сам аўтар, вынік імкнення

Сярод звычайных слоў
Знайці таякі гукі,
Якія без прынкуні
Паклаліся б на песні,—
Жывыя, як жыццё...

У вершах З. Марозава праяўляецца нейкая неадпаведнасць асобы паэта, яго жыццёвага вопыту духоўнаму свету лірычнага героя. Такое ўражанне, што ён, збяўшыся цяжкасцямі, ізалюецца ад людзей, ад жыцця...

Безумоўна, на сваім шляху чалавек сустракае многа роз-

ных перашкод, праблем, але іх трэба пераадоляваць, а не паддавацца, апусціўшы рукі, адчаю і песімізму.

Запросіць літасці, збавення
Бездапаможная душа —
вазьмі спагаду у натхнення,
пазыч чярпенне ў мураша,—

піша Соф'я Шах. Даволі позна прыйшоўшы ў літаратуру, перажыўшы перыяд вучнёўства ў самой сабе, паэтэса ўсё больш

выступае В. Шлыкаў — усе яго маладосцеўскія вершы пра каханне. Відна, што паэт адчувае слова, валодае рытмам, умее пабудаваць радок... Але яго творы не вызначаюцца арыгнальнасцю, адчуваюцца прамыя запазычаныя, перапеты даўно вядомага.

Калі чытаеш інтымную лірыку У. Сіўчыкава, адчуваеш, што яна мае рацыяналістычны пачатак. Вобразы пачуццёва нена-

зіяй на эфектнасць, радкі. Адчуваецца, што тэма вайны, якой прысвечана падборка М. Башлакова, па-сапраўднаму хвалюе паэта, але некаторым творах бракуе цэльнасці.

Мне могуць запярэчыць, што маладое пакаленне само вайны не ўведала, таму высокія патрабаванні прад'яўляць яму нельга. Што ж, можа, і так. Але чаму тады самы, на маю думку, кранальны, самы шчыры

ры» не сказаў нічога цікавага, хаця лірычны герой і запэўнівае нас, што ён «трапіў на прэм'еру сярод сасонак і бяроз».

Адметна, што ў маладой паэзіі ўсё мацней адчуваецца рэалістычны пачатак. Рэальны, штодзённы свет сам становіцца паэзіяй, і гэта добра. Праўда, важна яшчэ і тое, наколькі ён абжыты, падрыхтаваны для ўспрымання. У гэтым плане ка-

ПЕСНЯ ПЕРШАЯ, ПЕСНЯ ДРУГАЯ...

Маладая паэзія на старонках «МАЛАДОСЦІ»

выяўляе сталасць сваёй жыццёвай пазіцыі. Лірычная гераіня яе вершаў успрымае рэальна, цэласна

гэты свет безабаронна-белы,
дзе замала толькі проста жыць.

Вершы С. Шах прывабліваюць трагічнасцю і ёмістасцю вобразаў, шчырасцю пачуцця і непасрэднасцю.

Камернасцю, абмежаванасцю далагляду вызначаюцца падчас вершы Л. Паўлікавай і Л. Забалоцкай і некаторых іншых нашых паэтэс. Уся падборка апошняй вытрымана ў духу якогасці неадольнага песімізму.

Маладая паэзія — паэзія маладых пачуццяў. Пра каханне пішуць многія. Але любоўная лірыка — адзін з самых складаных жанраў паэзіі. Нідзе так не выяўляецца фальш, надуманасць, паэтычная бездапаможнасць. У інтымнай лірыцы кожны піша тое, што яму падказвае сэрца. А што менавіта? Вершы гэтага жанру ў маладых паэтаў вызначаюцца стракатасцю. Так, Ж. Пахадня піша наіўны «Трылет» («І за што ты кахаш мяне?») і пранікнёны верш «Ціхай апошняю ластаўкай...». Кранае светлым сумам, шчырасцю элегічнага настрою верш «Дакраніся часам да мяне...» Р. Бялячыца. В. Шніпа апявае запазычаныя, ужо не раз апетыя пачуцці:

Нічога я не абіцаю,
Нічога мне не абяцай.
Што будзе заўтра — я не знаю,
Цябе кахаю — вечна, знай.

Своеасаблівым «певцом люб-

поўнення. Пра гэта сведчаць і недакладнасці, выкліканыя «неаддуманасцю» вобраза. Вось, напрыклад, чытаем:

Сарванай кветкай (што таму
віной?)
Каханне беззваротна вяне-гіне.
Я чорным крэслію ўпоперан
ліста.
У сэрцы верад, стынь, адчай,
слата.

Інакш кажучы, паэт розумам усведамляе, што такімі словамі ў прычыпе можна было б акрэсліць душэўны стан лірычнага героя ў падобнай сітуацыі. Адсутнасць асабістай пачуццёвай асновы прыводзіць і да стылявых перайманняў.

«Дзень гэты, — так пісаў
Катул, —
Я белым каменем адзначу», —

чытаем у М. Багдановіча. У. Сіўчыкаў уносіць у выказванне некаторыя карэктывы і заканчвае свой верш «Пад старой таполяй» так:

Але важнае штосьці са мной
адбылося.
Я каменчыкам белым адзначу
той дзень.

Надуманасць — хвароба, уласцівая многім, асабліва ў вершах пра вайну. Непераканальнасць пачуцця псуе вершы А. Бабаеда, А. Пісарыка. Не знайшла сапраўднай мастацкай рэалізацыі цікавая творчая задума В. Шніпа: у вершы «Быль 1944-га года» ён стварыў трагічныя вобразы, але агульнае ўражанне псуеюць лішнія, з прэтэн-

верш на ваенную тэму ў «Маладосці»-86 — «Светаянік» — належыць яму А. Пісьмянкова, аднаго з маладзейшых? І чаму ў «Сустрэчы» У. Лужкоўскага, які сам — дзіця вайны, сапраўднага, неспрыманнага слёзы і радасць, боль і пяшчота павінны прабівацца праз надуманыя вобразы, штучныя ўпрыгожванні, неадпаведнасць характару выказвання і думкі, незразумелы, гуллівы, нібы з прыпеўкі, рытм?..

Спробы асэнсаваць паняцце бацькаўшчыны ў нацыянальным гісторыка-культурным кантэксце — у вершах Я. Мальчэўскай («Узнікненне горада», «Парадаксальнасць»), А. Пісьмянкова («Дума Вітаўта. 15 ліпеня 1410 г., Грунвальд»), Л. Забалоцкай («Крычаў»), многіх вершах А. Сыса, І. Багдановіча.

Безумоўна, кожны свае адносіны да радзімы выяўляе павойму, але ў любым выпадку гэта павіна быць слова, сказанае ад усяе душы, па-сяноўнаму шчыра, тут трэба баяцца абстрактнасці, агульнасці вобраза. Калі ж паэт піша з устаноўкай «стварыць верш пра любоў да радзімы», то нараджаюцца, як гэта здарылася ў А. Бабаеда, прыкладна такія радкі:

...назаўсёды родныя мясціны
у непарыўнай сувязі са мной.

Пейзажная лірыка маладых прадстаўлена не вельмі багата. Але ў ёй выразна вылучаюцца светлыя акварэльныя замалёўкі Р. Бялячыца. А вось В. Лужкоўскі ў вершы «Возера ў ба-

рысна параўнаць вершы двух паэтаў — пачаткоўца С. Адамовіча і аўтара дзвюх кніг Л. Дранько-Майсюка.

Што іх яднае? Вострае адчуванне свету, умненне ўбачыць і зафіксаваць тыя дробязі, прыватнасці, з якіх, уласна, і складаецца наша жыццё; у Л. Дранько-Майсюка іх сукупнасць стварае арыгнальны мясцовы, давід-гарадоцкі каларыт. У вершах жа С. Адамовіча перадаецца юнацкая непасрэднасць успрымання свету. Разам з ім мераеш вокам «снапы, як дубы» і цікуеш, як «...праз цень-агароджу фіртву з чаромхай язмін-хітрунок, і слухаш «кнігаўку тугі»...

Цікавы яшчэ адзін дэбютант «Маладосці» — А. Сыс. Выразна бачныя плённыя пошукі паэта — і ідэйна-тэматычныя, і ў галіне формы, мастацкіх сродкаў. Вось як выказвае паэт сваё творчае крэда:

А калі доля быць паэтам,
то мерай спраў маіх і слоў
мне будзе не цнатлівасць
кветак,
а важнасць спелых каласоў.

Важкія каласы, як відаць з падборкі ў вераснёўскім нумары, павінны з цягам часу выспець і ў Паўла Шрубца. За знешняй каструаватасцю радка, непрыгладжанасцю сказа бачыцца сур'ёзная грамадзянская занепакоенасць, боль сэрца. На агульным «вясковым» фоне маладой паэзіі асабліваю каштоўнасць набывае зварот П. Шрубца да праблем горада.

СЯСТРА ЦІ СЛУЖКА

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 5).

Ты ўжо ведаш пра пісьменнікаў увогуле непапулярных сфэры ўздзеяння крытыкі, але, дзякуй богу, пішуць пра іх старэйшыя, табе ж пагражае падобная небяспека толькі ў будучым, ад сяброў і равеснікаў, сённяшніх маладых паэтаў і празаікаў. Падрыхтуйся, надрукаваўшы адмоўную рэцэнзію на якогася аўтара, адказаць на непазбежныя пытанні: «Чаму ты пра мяне так, а той гэтак? І чаму пра кнігу куды слабейшага аўтара пішуць станоўча?» Бо з'яўленне адмоўнага водгук у нас — выпадак, недарэчнасць, падзея, і ўспрымаецца такі водгук «як замгленае літаратурнай тэматыкай сутыкненне асабістых непрыхільнасцей» (С. Дубавец), ледзь не як асабістая абраза.

Як жа быць тады са слушнымі патрабаваннямі да крытыкі, каб яна вучыла лепш разумеш

літаратуру не толькі чытача, але ў чымсьці і самога пісьменніка? Аўтарытэт і павага да крытыкі немагчымыя, пакуль загадзя вядома, што і пра каго яна скажа, і што, пра каго не скажа ніколі.

Кожны літаратар мае права выказаць свае крытычныя заўвагі, нязгоднасць, калі ў яго ёсць на гэта нейкія абгрунтаваныя мастацкія перакананні і асабістая сістэма вымярэння, якімі вытлумачваюцца нязгода і крытычнае стаўленне. Аднам словам, калі ёсць не прыватныя, а творчыя падставы, тады гэтая крытыка заўсёды патрэбная і карысная, хаця неабавязкова канчатковая і знішчальная.

З якой прычыны камусьці крыўдаваць на Тамару Чабан за папрокі ў суб'ектыўнасці і беспяпеляўнасці, гарахлівасці і «выказванні спрэчных меркаванняў як неабвержных ісцін», калі сама яна імкнецца ў сваёй

творчасці менавіта да аб'ектыўнасці, аргументаванасці і самавітай стрыманасці выказванняў? Ці маглі яна ў такім разе не заўважыць нейкіх іншых памкненняў, не да «шчырай і ціхай размовы», не да «адчування асабістай віны»?

Іншая справа, што з ёй можна не ва ўсім згадзіцца, зноў жа, з пункту гледжання іншых мастацкіх перакананняў, іншай сістэмы вымярэнняў. Бо ненатуральна ў маладосці не мець гарахлівасці і свядомай суб'ектыўнасці, а валодаць выверанай сістэмай ацэнак (калі яна увогуле магчымая) і імкнуча да ціхай размовы. А як пазбавіцца ад выказвання спрэчных меркаванняў як неабвержных ісцін? Толькі суцэльным маніграфічным цытаваннем, а лепш за ўсё — і зусім маўчаннем. Альбо пераказаваць, пераказваць увесь артыкул нейкія і нечыя меркаванні і ісціны, а ў двух-трох уласных месцах пазначыць: на маю думку, мне здаецца і г.д.

Калі ўжо нешта пішаш, то павінен шчыра і да канца верыць у слушнасць таго, што пішаш, нават калі для іншых гэта спрэчна і гэта можна абвергнуць. А колькі ў нас у літаратуразнаўстве і крытыцы пі-

шаша бяспрэчнага і неабвержнага, з чым не хочацца ні спрачацца, ні абвяргаць, ды і чытаць не хочацца: усё беспрадметна-правільна, сумна, нецікава.

Але клопат і трывога Т. Чабан зразумелыя і небеспадкаўныя: наша літаратура занадта шмат заплаціла калісьці за безапеялічыннасць і валонтарызм у крытыцы.

Каб скончыць тэму «крыўдзіцеляў і пакрыўджаных», думаю, не будзе памылкаю запэўніць чытача, што сама Т. Чабан таксама не пакрыўдзіцца, калі, напрыклад, заўважыць ёй, што «накранне С. Дубавца знайсці ў жанры эсэ лекі ад усіх крытычных хвароб» яна ўспрыняе аднабокова і спрощана. Не прапаюваў С. Дубавец эсэ як «універсальны жанр», размова ішла хутчэй пра эсэзацыю стылю крытыкі: стылю артыкулаў, інтэрв'ю, рэцэнзій і г.д. Дарэчы, гэтая эсэзацыя стылю ўсё больш выразна праяўляецца ў беларускай крытыцы апошніх гадоў як аб'ектыўны, незалежны ні ад чых пажаданняў працэс. І (ці не парадаксальна?) адзін з яскравых прыкладаў гэтага — рэцэнзія Т. Чабан «Дыялог з юнацтвам»

на зборніку «Маладыя галасы» і «Вусны».

...А паэты і празаікі, сябры і равеснікі маладога чалавека выдалі між тым свае першыя зборнікі ў серыі «Першая кніга празаіка» альбо «Першая кніга паэта». І зараз да іх адчування вартасці і патрэбнасці сваёй справы далучылася адчуванне канкрэтнасці і матэрыялізаванасці зрбленага. Ім таксама прыйшлося сутыкнуцца, акрамя літаратурных праблем, з праблемамі каліялітаратурнымі, але зусім не ў такой ступені, як маладому крытыку, што рызыкае трапіць у іх палон пажыццёва.

І паўстане, акрамя небяспекі аб'ектыўнага, знешняга характару, перад ім яшчэ небяспека ўнутраная, суб'ектыўная, якая зыходзіць ад яго самога і пераадолена можа быць толькі яго ўласнымі сіламі і розумам. Гэта небяспека творчага застою, статычнасці навукова-мастацкай эвалюцыі, трафарэтнасці мыслення і выяўлення. Вось ты, зольны, а магчыма, і таленавіты, шмат пішаш, друкуешся і няшчадна эксплуатаеш свае прыродныя здольнасці: яны здаюцца табе невычэрпнымі і назаўсёднымі для таго, каб тры-

Добра, што П. Шруб не замыкаецца на ўрбаністычнай тэме, што гэтак жа трывожна, усхвалявана гаворыць ён пра безданаможнасць прыроды перад чалавекам, што ёсць у яго і сур'езная філасофская лірыка. Магчыма, паэт трохі згушчае змрочныя фарбы, але гэта гучыць як папярэджанне, як заклік залячыць усе болкі, пакуль «у атручаных нетрах» жыве апошні журавель.

В. Шніпу не вельмі ўдаецца, як мне падалося, інтымная лірыка, аднак у распрацоўцы іншых тэм ёсць поспехі. Так, элементы псіхалагізму ёсць у вершы «Кастусь». Ствараючы вобраз героя, адзінокага немаладога чалавека, аўтар паказаў сваё ўменне валодаць мастацкай дэталю. Паэта трывожаць праблемы сучаснай вёскі, адчужэнне паміж людзьмі, і яго занепакоенасць перадаецца чытачу.

Л. Галубовіч ужо стала рэкамендаваў сябе як паэт. Думаючы над пытаннем: «У чым жа ты, існасць жыцця?», вырашаючы яго ў шэрагу вершаў, ідучы да разумення яго праз пакаенне, Л. Галубовіч стварае багаты ўнутраны свет лірычнага героя. Увогуле паэту ўласціва філасафічнасць мыслення, яна прысутнічае і ў сур'езным, драматычным вершы «Удовы», і ў споўненай здаровага, шчырага аптымізму замалеўцы «Студзень. Слуцкі базар», і ў лірыцы кахання, «Малодосць» прадставіла многа вершаў пра маці, але сярод іх верш Л. Галубовіча вылучаецца асаблівай сілай пацуюца:

Першая песня — маці,
Другая песня — каханай,
Трэцяя песня — дзіцяці,
Чацвёртую — сам шукаю.
І першы мой плач — па маці,
І плач апошні — па маці.

А сярод дэбютантаў хацелася б адзначыць і П. Дзмітрука, які ўпершыню выступіў у «Малодосці». У яго актыўная жыццёвая пазіцыя, нестандартнае мысленне, таму выразна багачца перспектыва, і я асабіста буду з неярпліваасцю чакаць яго новых выступленняў у друку.

Пэўныя творчыя поспехі ёсць у А. Вішнеўскага, Ж. Пахадні, А. Бабаеда, У. Січэкава, А. Жука, У. Мазго, хаця многія з іх, мне думаецца, яшчэ знаходзяцца ў стадыі вучнёўства, на цяжэйшай дарозе пошукаў і спасціжэнняў.

Усевалад РАГОЙША,
студэнт БДУ імя У. І. Леніна.

мацца на належным крытычным узроўні. Ты ні пра што не задумваешся, бо для гэтага трэба спыніцца і нейкі час памаўчаць, ты ні пра што не клопоцішся, акрамя дня і сябе сённяшняга, і паступова спісваешся, «здумаваешся». Багдановіч, Гарэцкі, Бабарэка, Замойні і Барычэўскі, заходнебеларускія крытыкі так і не прыцягнулі да сябе тваю ляютную і бяздзейную ўвагу, непатрэбным табе ўбачыўся нацыянальны і агульнасусветны крытычны вопыт, і ты спяшаешся бяздумна згадзіцца з цалкам негатыўнай ацэнкай структуралізму і «новай крытыкі», напрыклад, бо табе нязручна і дрэнна шукаць там нейкія станоўчыя, дзейсныя моманты, рацыянальнае зерне.

«Сястрой ці служкай даводзіцца крытыка мастацкай літаратуры?» — для цябе такога пытання не існавала, ніколі ты над ім не задумваўся, бо ты сам — служка сваёй абмежаванасці і ўхваленай іншымі самазадоволенасці.

Дык ці не мы самі ператвараем крытыку з «сястры літаратуры» ў яе старанную і недалёкую службу?

АДНА З АСНОўНЫХ якасцей класічнай, «узорнай» асобы — шматмернасць яе свету. Але ў натуральным спалучэнні з цялеснасцю. Гэта мае дачыненне і да Максіма Багдановіча, з'явы ў беларускай паэзіі надзвычайнай. У розныя часы яго сучаснасць тлумачылася парознаму. І сёння здаецца, што ён усё яшчэ з будучыні. І перш наперш як чалавек, як асоба пушкінскага кшталту, далёкая наперад як эталон для ўсіх нас.

А ў чым жа рэальны, дзейны набытак паэзіі, мастацтва наогул? Менш за ўсё гэта словы, гукі ці фарбы. Уплывае на культуру, на развіццё чалавечтva наогул толькі непаўторны свет асобы, які назаўжды пераходзіць ва ўсеагульную скарбніцу. Словы, гукі, фарбы — толькі сродкі для выяўлення асобы. Безумоўна каштоўнасць — яна сама.

І як перадаць яе, не згубіўшы ў словах другой мовы, часта падманліва блізкіх да падрадкаўніка, але такіх далёкіх ад непаўторнага водару мовы арыгінала? Тым больш, што сам пераклад — хочам мы гэтага ці не — заўсёды вынік узаемадзеяння асоб і светапоглядаў, культур і часоў. На гэтым свеце нічога нельга паўтарыць — як бы мы ні стараліся. Таму пераклад — заўсёды сплаў, трываласць якога залежыць ад таленту, ад жару душы перакладчыка.

Менавіта пераклад сведчыць, што літаратура — справа агульная. Возьмем Шэкспіра. Армія крытыкаў і перакладчыкаў шліфуе, прасвятляе грані яго таленту, удакладняе яго праблемы, штодня робіць жывым і патрэбным. Шэкспір і Пастарнак, Гётэ і Сёмуха, Лорка і Бардулін — спалучэнні натуральныя.

Калі бракуе таленавітасці, губляецца шматмернасць твора, і тады задзірае нос педантычны і плоскі падрадкаўнік. Ілюзія шматмернасці ствараецца тады «брыгадным папарадам» — кожны патроху. Аб чым піша паэт — збольшага, тэматычна чытач здагадваецца. Але чаму ён класік ці нават геній — не разумее. Бо знікае самае галоўнае — непадзельнасць асобы.

Стадыю «брыгаднага» перакладу М. Багдановіч таксама прайшоў. Гэты метад прываблівае перакладчыкаў адсутнасцю ўсялякай рызык. Застацца сам-насам з класікам — тут ужо патрэбна смеласць.

Даць цэласнага паэта, захаваўшы як мага больш граней яго таленту, — такую мэту паставіў сабе Браніслаў Спрычан. У адносінах да М. Багдановіча — гэта першая спроба. Б. Спрычан не навічок у паэзіі, а таксама ў галіне перакладу. Яго тэмперамент, бачанне свету значна адрозніваецца ад тэмпераменту і светаадчування М. Багдановіча. Тым не менш, гэта адрозненне двух дрэў, якія ўзяліся з адной глебы — са здаровага, народнага бачання свету.

«Вянок» М. Багдановіча ў перакладзе Б. Спрычана («Юнацтва», 1985), дзякуючы адзіноству стылю, успрымаецца надзвычай цэласна і вельмі пасучаснаму. Упершыню пераклад падкрэсліў і прадоўжыў многія вартасці арыгінала. Але галоўнае — упершыню даў

адчуванне «класічнасці», мастацкай моцы і своеасабліваасці паэта.

Разам з тым прысутнічае ў перакладах і асоба перакладчыка. Безумоўна, Б. Спрычан мае рацыю падкрэсліць, што гэта «мой Багдановіч». Асабліва ў такіх вершах, як «Слуцкія ткачы», «Касцёл святой Ганны ў Вільне», «Перапісчык». Гэтыя вершы гучаць на рускай мове так, як быццам яны і былі напісаны па-руску.

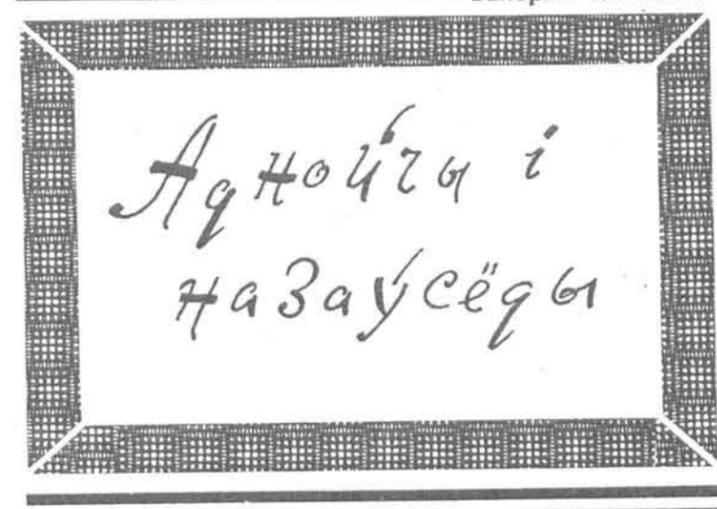
Але ёсць меркаванне (В. Тарас, «Літаратурное обозрение», № 3, 1985), што падобная мадэрнізацыя — недапушчальная вольнасць, нават недахоп перакладчыка. У вершы «Слуцкія ткачы» бацаць

вядальнай глебе. Таксама ўпэўнена адчувае сябе ён у вершах-думках, — з адным, але моцным пацудам, наогул, ва ўсіх тых, дзе ёсць апора на трывалыя прыкметы рэчаіснасці. Але М. Багдановіч — гэта яшчэ і пяшчотны акварэлі, і мройныя летуценні, і тонкія пранізлівыя пацуды. На гэтай глебе перакладчык адчувае сябе не так упэўнена і калі-нікала «прастэе нацянькі».

Вось, напрыклад, верш «Актава»:

Как сильный реактив,
который проявляет
В письме, дошедшем к нам
из глубины времен,
Незримые слова, — так
темень заливает

Валерый ЛІПНЕВІЧ

гэтую мадэрнізацыю ў сучаснай рыфме, у змене памеру, у самой замене слова «ўзялі» на «прывялі». Пры такім падыходзе, які існуе, мусіць, толькі ў дачыненні да перакладаў з беларускай (таму ў большасці яны такія невыразныя), губляецца галоўнае — паэзія, якая ўзнікае, нягледзячы на ўсе гэтыя «вольнасці». Перакладчык Б. Спрычана маюць права на жыццё таму, што яны жывыя. І, зразумела, не адмаўляюць пры гэтым магчымых будучых перакладаў. Бо арыгінал невычарпальны і дае прастору для розных сістэм перакладу, для самых розных перакладчыцкіх канцэпцый.

Б. Спрычан працаваў над перакладамі М. Багдановіча даволі доўга. «Вянок» у яго перакладзе сведчыць аб розных ступенях аднасці паміж аўтарам і перакладчыкам. З цягам часу перакладчык трывала ўвайшоў у свет паэта, прыйшоў да большай сугучнасці з арыгіналам. Ён не адмаўляецца ад сатворчасці, але вядзе яе ўжо ў напрамку самога Багдановіча. Можна сказаць, што спачатку перакладчык веў спрэчку з аўтарам — і даволі паспяхова, — а зараз уважліва слухае яго.

У выніку з'явіліся такія вядатныя на сённяшні дзень пераклады, як «Мадонны», «Вераніка», «Мяжы», «Ліст», «Варона і чыж», «Мушка-зелянушка і камарык-насаты тварык». Пушкінскі «кшталт» асобы М. Багдановіча ўпершыню адчуваецца менавіта ў гэтых перакладах Б. Спрычана. А верш «Вераніка» гучыць і зусім па-пушкінску.

Як лёгка заўважыць, лепш адчувае сябе перакладчык менавіта на лірыка-эпічнай, апа-

Зеленый, словно лёд,
холодный небосклон.
И за звездой звезда из
бездны проступает,
Как смысл, что в письменах
вселенной заключен.
Привет, родимые!
Сильней, ясней горите
И мне о красоте природы
говорите!

Добры, халаднавата-ўраўнаважаны верш. Але калі мы параўноўваем з арыгіналам, то адчуваюцца значныя, нават прынцыповыя страты. Спачатку тое, што ў першай страфе губляецца асацыяцыя «словы — нябожчыкі», здаецца не вельмі істотным. Але кранальны чалавечы сэнс, які прысутнічае ў другой страфе («Маленькіх, мілых зор дрыжачы срэбны пыл»), у перакладзе знікае. «Нябожчыкі — словы — зоркі» — сувязь разбураецца. Актава астывае. А ў прысутнасці гэтага цяпла — не жару, не, менавіта чалавечага кранаючага цяпла — адзін з сакрэтаў абаяльнасці асобы паэта.

Б. Спрычан — перакладчык нетаропкі, удумлівы. Але на фоне яго безумоўных дасягненняў сям-там сустракаюцца і пралікі. Улічваючы, што кніга будзе яшчэ не раз перавыдавацца, скажу пра іх болей. Нельга лічыць удачай пераклад першага і апошняга верша кнігі. Гэта простыя вершы, але з тых, што не вельмі паддаюцца перакладу. Мусіць, іх трэба перакладаць у апошнюю чаргу, калі перакладчык па-сапраўднаму абжывецца ў свеце М. Багдановіча. «Найці прыятно» і «любіць патрапіць» (верш «Вы, хто любіць патрапіць...») вельмі розныя рэчы. У першым выпадку мяшчанская любоў да прыемнага, у другім

— паэтычная прага нечаканага. «Трепетные в дни цветения» — занадта квяціста для М. Багдановіча. Таксама і апошні верш кнігі губляе свой тонкі водар і гучыць у перакладзе так:

В последний час мой душа
не синила:
В сторонке светлой, у синей
бухты
Не одинок я, со мною
книга —
Изданье пана Мартина
Кухты.
Памятаецца ў М. Багдановіча:
У краіне светлай, дзе я
ўміраю,
У белым доме ля сінняй
бухты,
Я не самотны, я кнігу маю
З друкарні пана Марціна
Кухты.

Проста, дакладна, маляўніча. Самыя неабходныя словы. Ды і аб чым гаворыць і каго пераконваць у аптымізме? Суровая, мужчынская канстатацыя: я ўміраю. Простае, ціхае слова ўражае больш, чым крык ці штучная бадзёрасць. У паэта столькі годнасці, суму, любові да жыцця, да яго прыгажосці, што міжволі ўзнікае моцнае пацудзі суперажывання, разумення ўсёй трагічнасці чалавечага лёсу.

Безумоўна, паэт яшчэ не раз пройдзеца па сваіх перакладах — сёе-тое паправіць, нешта ўдакладніць, пашырыць. Тое, што Б. Спрычан умее працаваць, сведчыць і яго — ужо не першы — пераклад «Раманса». Пакуль ён адзіны цалкам захаваў меладычную структуру верша — пераклічку першага і чацвёртага радка ў кожнай страфе. Але, мусіць, «Раманс» належыць да тых вершаў, якія немагчыма перакласці: бо рускі пераклад павінен — ні больш ні менш — стаць рускім рамансам. А да гэтага пакуль што яшчэ вельмі далёка.

Увогуле, можна сказаць, што спроба Б. Спрычана даць М. Багдановіча як цэласнага паэта ўдалася. Безумоўна, не ўсе грані класічнай асобы паэта яскрава высветліліся ў перакладзе, але ўпершыню «класічнасць» М. Багдановіча адчулася і ў рускіх перакладах. Гэта заўважыў і чытач. Выдадзеная масавым тыражом, кніга паціху знікла з паліц. Можна згадзіцца з В. Рагойшам, аўтарам прадмовы, што «ў большасці выпадкаў дасягнуць такога шчаслівага адзіноства паэтычнай і сэнсвай дакладнасці, якое дазваляе лічыць пераклады Б. Спрычана новым словам у сучасным рускім працятанні «Максіма Багдановіча».

...Калі часам апынецца ў Яліце і вам надакучыць бясконца «смажыцца» і купацца, можна сесці на аўтобус № 15. Ён давязе вас да цэнтральных гарадскіх могілак. Там, кіруючыся па стрэлках у бок магілы М. Бірукова, падыхаеце да магілы М. Багдановіча — яна побач. Трохі пастаіце. Прачытаеце на шэрай сціплай пірамідцы: «Беларускі пісьменнік і паэта. Радзіўся ў Менску, 27 лістапада 1891 года, памёр 12 мая 1917 года ў Яліце».

Перачытаеце. Можна, прыгадаеце які радок. І падумаеце аб тым, што і праху яго пара на Радзіму, бліжэй да свайго народа, да якога, як усякі сапраўдны паэт, прыйшоў ён з будучыні — аднойчы і назаўсёды.

КРЫНІЦА ЖЫВОЙ ВАДЫ

ПАСЛЯ ПРЭМ'ЕРЫ У ДОМЕ ЛІТАРАТАРА

Размовы пра неабходнасць стварэння ў Мінску літаратурнага тэатра вядуцца досыць доўгі час. Неаднаразова ўзнікла гаворка на гэтую тэму на рознага роду пісьменніцкіх сходках, з'яўляліся публікацыі ў друку. Але мала хто ведаў, што энтузіясты гэтай справы, аб'яднаныя Уладзімірам Матросавым (мастак па прафесіі, ён працуе намеснікам дырэктара Дома літаратара), у размовах часу не губляюцца — працуюць і настойліва рыхтуюцца да выхаду на сцэну.

Нарэшце — доўгачаканая падзея. На сцэне Дома літаратара — прэм'ера.
«У родным краі ёсць крыніца жывой вады» — такую гэты спентанль атрымаў назву, удакладненую падзагаловам: «Максім Багдановіч і час». Удакладненне вельмі істотнае.
З першых жа рэплій, што прагучалі са сцэны, перапоўнена зал, у якой пераважала моладзь, застыла ў напружаным маўчанні. Спентанль адразу захапіў усіх сваёй шчырасцю, адкрытасцю, смеласцю, нават рызыкоўнасцю. Надзвычай па-сучаснаму загучалі ў ім вершы і выказванні Максіма Багдановіча, цытаты з твораў Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча... Кожны разумее, што крыніца жывой вады — гэта родная мова, гэта культура шматпакутнага і гераічнага народа, якую ўсім нам трэба любіць, шанаваць, аберагаць.
Добра вывераная рэжысёрская партытура як нельга лепш спрыяла выяўленню галоўнай думкі і мэты літаратурнай кампазіцыі. Гэтаму ж было падпарадкавана сцэпа, але дакладнае афармленне. Высока над сцэнай — партрэт Багдановіча, два белыя палотнішчы, што спадаюць ад яго ўніз, як бусліныя крылы, рухомая трыбуна...

Тут варта адзначыць, што і рэжысёр, і мастак спентанль, і аўтар кампазіцыі — усё той жа У. Матросав. Выканаўцы — артысты розных тэатраў: Анатоль Жука з ТЮГа, Алесь Лабанок з Анадзічнага тэатра імя Якуба Коласа, Ігар Мікалаеў і Валерый Шушнёвіч з Руснага тэатра імя М. Горькага. Гэта цікавы каленцый творцаў-аднадумцаў, выпрабаваны сумеснай працай над паэтычнымі пастаноўкамі па творчасці Я. Купалы, М. Танка, В. Хлебнікова.
Многія глядачы, пакідаючы Дом літаратара, выказвалі пажаданне, каб марысна і цінная справа не абмежавалася адным паказам. Хочацца спадзявацца, што з гэтага можа нарадзіцца літаратурны тэатр.
Артур ВОЛЬСКІ.

ЗОНА

Гэту паэму пачаў пісаць я ў Брагіне, куды паехаў пад сярэдзіну мая мінулага года, не цямячы толкам, для чаго еду, што мне там трэба. Ведаў толькі, што павінен ехаць, каб не быць староннім, самому ўсё ўбачыць. І я шмат чаго ўбачыў, але паэмай яно не стала. Не далася. Матэрыял разбіваў форму верша, як чыгуная гіра шклянны акарыум.

Тады я паехаў з кінагрупай здымаць дакументальны фільм. Мы шмат чаго наздымалі, але фільмам яно не стала, бо ў фільме засталася толькі тое, за што ўзнагароджваюць...

Але ў трагедыях ішчаслівага канца не бывае. Са ішчаслівым канцом — гэта іншы жанр.

Зноўку ўзяўшыся за паэму, я сутыкнуўся з феноменам тэхнакратычнага мыслення з ягонаў абстрагаванасцю, элітарнасцю — і прагаў пераступіць любы мяжу ў імя чыстага пазнання, пазнання самога па сабе. І пераканаўся, што тут можна пераступіць мяжу гранічную. Азартна не спыніцца...

Колькасць мажлівых ахвяр аварыі мае значэнне, як мае значэнне кожнае чалавечая жыццё. Мяне не палохаюць песімістычныя прагнозы, але і не супакойваюць аптымістычныя. Бо тут ёсць нешта большае. Бо калі ад гэтага загіне нават адзін-адзіны чалавек, то ён загіне ад той небяспекі, якая вісіць над усімі пляццямі мільярдамі.

Пра гэта паэма «Зона», фрагменты з якой прапаную ўывае чытачоў «ЛіМа».

АУТАР.

Цясней рады, атзісты!
Рады святых парадзелі.
На небе стэрільна-чыста.
Аніякай надзеі.

Галактыка — як астрог.
Які там да д'ябла бог!
Пісанняў

гартай
тамы:
Бог будучых нашых дарог —
Атамны.

Я з ім пад Брагінам снедаю.
На ўсю акругу нас
Трое.
Ён бог, бо ніхто не ведае,
Што ён такое;
Бо да нашага з ім стала
Па бязлюдным гасцінцы
Паляшучка старая прыйшла
І прынесла гасцінцы;
Бо нестала ў яе ні хаціны,
Ні вады сваёй, ні зямлі;
Бо прыйшла яна з вёскі былой
Сабалі,
А гасцінцы яе — пухліны:
Два папіны,
Што яблыкамі былі.

Генетыкі не падманулі.
Папін

пухлінамі
Дулю
Нам на сняданак склаў.
— Частуйцеся, — кажа
бабуля, —
Чым бог паслаў.

На ёй свізна, як завея.
А вочы яе збранзавелі:
Пагляд — з пустаты.
«Хто гэты пагляд зразумее?!»
Адказвае бог:
«Не ты».

Ён думкі мае чытае,
Ён знае, што мне прысніцца.

Ды нечага ён чакае
І нечага ён баіцца,
Хоць голас яго — жалезны,
Пагляд ягоны — сталёвы,
Касцюмчык — замежны,
Гадзіннік — фірмовы...
...Хоць ён прада мной —
непазбежны,
А я перад ім — выпадковы.

— Пра што мы з табой
талкуем? —

Надкусвае бог папін.—
Пра якую такую
Зорку Палын?

А ў бабулі кіек жабрачы...
Дзе захоча, там значуе...
Глядзіць яна — як не бачыць,
Вяшчуе — ніхто не чуе:

«Яна ўздыдзе аднойчы,
Промні ў небе раскіне,
Спапяляючы вочы
Чалавечай гардыні.
Сярод дня, сярод ночы,
Сярод энку людскога
Яна ўспыхне аднойчы —
Пылам стане дарога.
Стане каменю горка,
Мёртвы ўсцешыць жывога,
Калі высее зорка
Палыновага бога».

Бабуля кажа:
— Пайду
Па свеце шукаць сям'ю.
Тут браць не даюць ваду.
Хаваюць зямлю ў Зямлю.
У вёсках здзіцэлі куры,
Спусцелі ўсе чыста хаты...

Я ў бога пытаю: «Пакурым?..»
Ён кажа: «Не я вінаваты».

«А хто?» — запыталі вада і
зямля.
«Не я!» — адгукнулася рэха
здаля.

ПРОЗА

КАЛІ ПРЫСЛУШАЦА да гукі, што напаўняюць кватэру, то можна пачуць, як за сцяной цікае гадзіннік. Звонка і няспешна падаюць буйныя кроплі, аднастайна і бесперапынна бяжыць час.

Дзінні-Вім-Вом!
Металічна хрусткі гук напаўняе двухпакаёвую кватэру лёгкім вібраючым звонам... Ізноў буйныя кроплі працінаюць сцены і трапляюць у пакой, дзе за круглым сталом, на якім раскладзены падручнікі і шыткі, сядзіць хлопчык. У кватэры хлопчык — вучань другога класа, і суседка — якая даўно на пенсіі, бацькі хлопчыка на працы. У вузкім доўгім калідоры крокі. Цяпер адчыняцца дзверы і на парозе з'явіцца баба Вера.

— Валодзька, ты сабраўся ў школу? Ужо палова першай
Хлопчык загортае сшытак.
— Ты што, не чуеш?
— Чую.
— То збірайся, калі чуеш.

Гэта заўсёды дыялог. Старая суседка ніколі не заходзіць у пакой, яна сваім ціхім голасам размаўляе з-за парога.

— У мяне яшчэ ёсць час, — кажа хлопчык.

— У цябе ёсць, але трэба спяшацца, а то яго не будзе.

— Будзе, — спакойна кажа Валодзька.

Баба Вера паварочваецца і павольна аддаляецца ў прыцемкі калідора. Шуміць у жалезнай ракавіне вада, звякае чайнік, дзвінька посуд.

Хлопчык загортае падручнік, адкрывае партфель. Тонкія шыткі складаюцца ў кардонную папку, завязваюцца матузкі, і папка ставіцца ў партфель. На тым месцы, дзе яна ляжала, заўсёды записка, якую кожную раніцу пакідае маці. Хлопчык перачытвае друкаваныя літары, зашчэплівае партфель.

У кухні два сталы, два шкапчыкі, дзве паліцы з посудам і пліта на чатыры фаеркі. Адна фаерка ўключана — на ёй грэецца чайнік. Хлопчык ля свайго стала ўздымаецца на дыбачкі і па чарзе падймае накрывкі на страву. Потым налівае кубак кампоту, дастае са шкапчыка батон. Увесь гэты час баба Вера назірае за ім.

— А суп, Валодзька?
— Не хачу.
— Чаму?
— Я ўчора еў суп.
— Дык гэта было ўчора.
— Прыйду са школы і буду есці разам з усімі.

Так яны размаўляюць штодня. Задаюцца прыкладна адны і тыя ж пы-

тання, на якія даюцца адны і тыя ж адказы.

Чайнік выдыхае пару, спіць, накрывка пачынае падскокваць. Баба Вера выключае пліту. Са шкапчыка дастае стратку ў сланых бляшанку і засыпае ў імбрычак лыжку заваркі, з паліцы здымае вялікі кубак з адбітай ручкай.

Бадай бы ён быў, бадай
Было б каму жаліцца.

Зрэзалі боскае вуха —
Жах да нябёс прырос.

...Наша змеганне з духам
Няўжо ўсур'ёз?

Кіне растрыга строга
Вокам

на ход падзей:
«Што гэта ты
да бога?»

— А да каго
з людзей:
«Жабрацкую торбу дай —
Душою не дай ажабіцца...»

Мухаю назалю
Вуху твайму, усявышні!

...Костачкай вішні
Выплюне космас Зямлю.

Нават не мроіцца рай...
Дзеля ўсяго святога,
Божа, не дай нічога,
Толькі зратуй мой край.

Фрагменты з паэмы

АПАВЯДАННЕ

— На вуліцы дождж, Валодзька.
Шкло акна чыстае. З-за кактусаў у высокіх вазонніцах відаць толькі неба, роўнае і светла-шэрае. Валодзька выходзіць на балкон. Два галубы палюхаюцца, лапочуць крыламі і ўзлятаюцца.

— Баба Вера, зноў галубы на балконе, — кажа ён і сочыць птушак, якія ляцяць праз двор да суседняга дома.

— Што, дождж перастаў?

— Не, я кажу, галубы прыляцелі.

— Я ведала, што будзе дождж, з вечара ногі балелі.

— Дажджу няма. Перастаў.

— Апранайся, а то спознішся.

Вуліца і школьная пляцоўка пablіскаваюць калюгамі. На чорны асфальт дрэвы кідаюць яркую лістоту. Галубы вяртаюцца і садзяцца на мокрыя парэнчы.

— Вось і птушкі прыляцелі, — старая паказвае на іх. — Трэба пакарміць...

Валодзька ў сваім пакоі апранае школьную форму.

Дзінні-Вім-Вом!

Гучаць звонкія і ясныя удары. Хлопчык слухае, як металічны гук завісае, ускальвае паветра. Па сценках пакой ляцяць срэбныя кляновыя лісты. Яны падаюць, павольна перакручваюцца, з лёгкім звонам чапляюцца вострымі рожкамі за шурпатасці тынкоўкі...

Робіцца ціха. Лісце вяртаецца назад, застывае на жоўта-зялёнай сцяне.

— Ці чуеш, Валодзька?

— Што?

— Гадзіннік. Хутчэй збірайся.

— Я ўжо апраўнаўся, — хлопчык бярэ партфель і выходзіць у калідор.

— Вазьмі, па дарозе з'ясі.

— Дзякуй.

ГАДЗІННІК ЗА СЦЯНОЙ

Уладзімір СЦЯПАН

У руцэ хлопчыка яблык. Учора была цукерка, сёння яблык, заўтра... Валодзька разумее, што сённяшні дзень паўторуцца.

Суседка прыпыняе яго, цёплай далонню прыгладжае непрычасаныя валасы.

— Надзень кепку. На вуліцы дождж.

— Я ведаю, што дождж... — Ён не дагаворвае і адчыняе цяжкія калідорныя дзверы.

Хлопчык не адірвае вочы і лчыць удары гадзінніка. Пасля дзевятага ўстае з ложка. На клёнах, што ўздымаюць свае шаты да трэцяга паверха, свіцяцца лісты. Яркім кругам, крыху замгленая, падобная да адпалаванага дыску, вісіць восенскае сонца. На сценах пакой хістаюцца цёні галін — пакой нагадвае парк, срэбныя лісты, зробленыя па трафарэту, пablіскаваюць.

На цыраце круглага стала записка: заместа «суп» напісана «каша», а заместа «кампот» — «малако».

Па дарозе на кухню хлопчык спыняецца ля дзвярэй суседкі, здзіўлены цішынёй. У яе пакоі ціха, з кухні яе таксама не чуваць. У гэты час баба Вера звячэйна гатуе, ці палівае кактусы... У пад'ездзе чуюцца галасы, у трубах шуміць вада, але ўсе гэтыя гукі аб'ядноўвае і перамагае гадзіннік, што цікае за дзвярыма суседкі.

— Валодзька, зайдзі!
Ён палюхаецца, пачуўшы голас бабы Веры.

— Добры дзень, — кажа хлопчык з парога.

Баба Вера ляжыць на высокім ложку. Яе твар цымяна вымалёўваецца на вялікай падушцы.

— Праходзь, праходзь, — кажа

яна.
У куце, ля акна, фікус у драўляным вазоне. Яго тоўстыя лісты здаюцца цыраватымі і цяжкімі. Другі кут займае гадзіннік, вышынёў роўны з шафай. Малочны цыферблат аздабляе вянок пераплетенага між сабой лісця, акенца, за якім хістаецца бліскучы дыск маятніка, аблямоўваюць точаныя паўкалоны. Па вузлах гадзінніка — тоўстыя вітныя слупы, на якіх трымаецца арка і надае гадзінніку ўрачыстасць і завершанасць.

— Валодзька, запалі святло.

Хлопчык толькі цяпер заўважае, што ў пакоі суседкі цёмнавата. Ён паварочваецца і націскае на рыфлены ражок выключальніка. Абажур, які здаваўся бяскрылым і пыльным, робіцца ружовым.

— Баба Вера, я ўключыў святло.

— Дзякуй, сядзі на канапу.

Хлопчык уладкоўваецца на канапу, пакрытую клятчастай поцілкай.

— Нават пабудзіць цябе не змагла...

— Я сам падняўся.

Побач з высокім ложкам — крэсла, на якім тэрмометр без футарала, пачак з таблеткамі і паўшклянкі вады.

— Можа, вам што прынесці?

Пытанне доўга застаецца без адказу.

— Нічога не трэба...

І вартай ля бога, бы ў зале Усталі Зямля і Вада.	Калі галасы — жалезныя, Калі пагляды — сталёвыя, Тады непазбежным Становіцца выпадковае:	Каменным стаў твар ягоны — І на ім праступілі Малюнкi наскальныя Зоны.	Выкопвай шахты, шчыліны буры, Прасейвай драгай зерне залатое!	І знойдзеш ты сабе часовы дом, І будзеш стуль глядзець, як у прасторы Ляціць лісіца з вогненным хвастом — Твая Зямля..
Яны прад небам валошкавым Перад адным — адны...	У акне да галінкі сухога вазона Паштоўка прышпілена: З днём нараджэння! 26.04.86 г.	Атрутнай зямлі тэрыконы. Нібы на дзяржаўнай граніцы, Пасты — і закрэслена зона Зламаная бліскавіцай...	Ну што табе з вандроўніцы нябёс, Якая набліжаецца варожа, Якая твой жа абрывае лёс! Ты без яе даўжэй пражыў бы, можа...	— Ну што, дахітраваўся? Прадраўся ў сховы тайныя ядра? Дзеля чаго?.. Каб надыйшла пара
...Зорным агнём валодаем. Намі валодаюць сны.	...Нарадзілася Зона Адчужэння.	...У бога ўсяго многа — Толькі прасіць дарма. «Ты ёсць?» — я пытаю ў бога. Бабуля кажа: «Нікога. Нідзе і нічога няма».	Дык не! Ты тэлескопы ў далагляд Нацэльваеш, гукаеш нецярпліва: «Ну дзе ты, дзе?.. Хутчэй ляці назад Міжзорнае нязвяданае дзіва!»	Узвыць з таго, чаго ты дамагаўся, Каб ты за хвост мой вогненны чапляўся, Нібы сляпы — за след павадыра.
Што высніў ты, род чалавечы? Агонь распаліў у печы — Жар выграбаеш з прыпечку У высненай гэтай пустэчы Пры беразе Прыпяці, Дзе стала ніва зялёная Палыноваю зонаю — Спіць...	«Мы такой і не чулі бяды... Як адчужаюць?.. Чаму?.. Куды?.. Каб чума, ці патоп, ці голад...»	9 касмічна 8 сігналіў 7 гадзіннік 6 фірмовы, 5 зваротны 4 адлічваў 3 час...	Ты розуму імклівага ганцоў У космас шлеш — і гучна дзьмеш у трубы, Каб ведаў свет, з якіх ты малайцоў! А на зямлі не звязваеш канцоў Звычайных з'яў — і сам сабе на згубу Узбройваеш каметамі байцоў.	Адумайся... Такого пакарання Ні ў бібліі не знойдзеш, ні ў каране, Ды ты з Зямлі — хоць на кавалкі рэж! — Не скінеш аніводны паскаральнік, Рэактар аніводны не страсеш!
...Далёка ад зоны галодных мільёны Просяць есці і піць.	— Як казалі ўжо, што радыяцыя, Як вывозілі — плакалі многія, Што не справілі радыніцу, Не развіталіся з могілкамі. З тым і пайшлі, што ўзялі пад паху.	Адзін віток за чалавечы век Галеваа камета замыкае, І чалавек з-пад стомленых павек Глядзіць услед ёй — і назад чакае...	Як зразумець цябе?.. Нібы камету, Як вечнасці таемнага ганца, Чакаеш ты канца жыцця і свету?.. Мажліва, так... І ты ўзарваеш планету.	Наканаваны шляхі Ляціць камета. Сама сабой замкне яна віток, І ўзвысіцца Галей, нібы прарок...
Я снедаю з богам зон. Ён кажа: «Не я вінаваты, Вялікіх лічбаў закон Не ўлічвае дробныя страты».	Каб чума, ці патоп, ці голад...»	2... і падскочыў, як мяч гумовы, І шар зямны пад нагамі ў нас. 0 Адзін віток за чалавечы век Галеваа камета замыкае, І чалавек з-пад стомленых павек Глядзіць услед ёй — і назад чакае...	Каб ведаў свет, з якіх ты малайцоў! А на зямлі не звязваеш канцоў Звычайных з'яў — і сам сабе на згубу Узбройваеш каметамі байцоў.	Ды ты з Зямлі — хоць на кавалкі рэж! — Не скінеш аніводны паскаральнік, Рэактар аніводны не страсеш!
Ён высніў сябе ўладаром думач за мяне...	Нашто чалавеку болей?..	Вось нафта, вугаль, руды — іх бяры,	Табе не страшна?.. Можна, там, дзе зоры,	І на глыток паветра... Хоць на гэта.
...А ў зоне пасеены гром, Што будучыню скалае.	Гэты голас — за межамі страху. Голас гэты — за межамі болю.	Калі ніколі ўзяць не зможаш тое?..	Табе не страшна?.. Можна, там, дзе зоры,	І на глыток паветра... Хоць на гэта.
Будучыні пара! Нібы ў канцы свету клічнік, Твая залатая гара З кратэрам вулканічным.	«Мы чакалі ліха на лета — Надта ж людзі злюцелі... Нейкія, кажуць, каметы Блізка зусім праляцелі».	Калі ніколі ўзяць не зможаш тое?..	Табе не страшна?.. Можна, там, дзе зоры,	І на глыток паветра... Хоць на гэта.
Гукі у гары добра — Чакай пад гарой расплаты..	Я бога бяру загрудкі: «Скажы, Для гэтага краю Ты свой бог — ці бог чужы?!» Ён кажа: «Не знею. Пакуль што зона лакальная...»	Вось нафта, вугаль, руды — іх бяры,	Табе не страшна?.. Можна, там, дзе зоры,	І на глыток паветра... Хоць на гэта.
Гаспадар, ты з чыйго рабра Вырабіў тэхнакрата, На лобе якога таблічка прыбіта: Эліта?	Я бога бяру загрудкі: «Скажы, Для гэтага краю Ты свой бог — ці бог чужы?!» Ён кажа: «Не знею. Пакуль што зона лакальная...»	Вось нафта, вугаль, руды — іх бяры,	Табе не страшна?.. Можна, там, дзе зоры,	І на глыток паветра... Хоць на гэта.

Плямамі снегу, які незаўважна расце і мяняе абрысы, ляжаць карункавыя сурвэткі. Яны на сталі, шафе, пад керамічнымі вазоніцамі, з якіх вытыраюцца сівыя шары кактусаў. Усё, што знаходзіцца вакол, здаецца старым і пыльным — хоць пылу не відаць. Толькі чорны гадзіннік выдае новым і аб'якавым да ўсяго.

Дзінь-Бім-Бом!
Хлопчык азіраецца на бабу Веру, потым на гадзіннік, дзе з-за шкла яшчэ гучыць металічнае рэха.

— Палова дзясятай, — стомленым голасам кажа суседка.

— Так, — адказвае хлопчык.

— Валодзька, ты ўжо вялікі, завядзі гадзіннік, — баба Вера папраўляе коўдру і пачынае глумачыць.

Хлопчык падыходзіць да гадзінніка, паварочвае медны ключ і адчыняе дзверцы. Маятнік стукае аб руку і нерухомее. У пукатым дыску адбіваецца дзіцячы твар. Паліраваная паверхня падоўжвае нос, круглая галава выцягваецца, вусны робяцца тонкімі, а невялікі пакой — доўгім, аж сцены з усімі рэчамі загінаюцца за край дыска.

— Цяпер адну за другой падцягні гіры. — У маятніку адбіваецца доўгі локат і рука бабы Веры. — Не бойся.

Адну, потым другую, з металічным хрубастам ланцужка. Валодзька падцягвае гіры. У пакоі неверагодна ціха. Чуваць, як цяжка дыхае баба Вера.

— Зараз крані маятнік.

Асцярожна, указальным пальцам, Валодзька піхае залаты дыск і адразу адймае руку. Маятнік раўнамерна гойдаецца. У сярэдзіне гадзінніка пстрыкаюць колы і зорачкі, мінутная стрэлка сутаргавата зрушваецца на адну чорную рыску.

— Зачыні гадзіннік, — ціха просіць баба Вера.

Хлопчык зачыняе гадзіннік і два разы паварочвае медны ключ.

— Дзякуй табе.

— Баба Вера, а што там напісана?

— Ляцінскія лічбы.

— Гэта я ведаю, над лічбай два-наццаць што?

— Імя майстра, які зрабіў гадзіннік.

— А колькі яму гадоў?

— Гадзінніку? Больш, чым мне.

— Баба Вера, а колькі вам год?

Суседка паварочвае галаву да хлопчыка, але глядзіць не на яго, а вышэй, на белы цыферблат.

— Валодзька, вазьмі сабе ключ ад гадзінніка. Бяры, будзеш прыходзіць

штодня і заводзіць яго, ты ўжо навучыўся. Добра?

Валодзька выпягвае медны ключ, з вухам, падобным да кветкі ці крыжы, крыху трымае на далоні і кладзе ў кішэнь.

— Я прыйду заўтра раніцай, завяду гадзіннік, цяпер я ўмею.

Тонкая падвоеная стрэлка зрушылася яшчэ на некалькі рысак між лацінскімі лічбамі.

— Ты ўжо зрабіў урокі?

— Яшчэ ўчора.

— Паснедаў?

Валодзька садзіцца на канапу і некаторы час слухае ціканне гадзінніка. Суседка маўчыць. Побач з гадзіннікам вісіць карціна.

— Гэта мора. — Нечакана ён чуе ціхі голас бабы Веры.

— Мора? — перапытвае хлопчык і падыходзіць да невялікай карціны ў белае рамцы.

— Так, мора.

Белая стужка берага. Сіняя вада, над якой блакітнае неба. Вузкія белыя аблогі. Спакой і цішыня. Вузкія аблогі, здаецца, спыніліся ў сваім палёце, а ледзь прыкметныя рыскі хваль змяняюць адна адну, але застаюцца нерухомымі.

— Здымі яе і падай мне.

— Якое вялікае моралі — Валодзька здымае са сцяны дошку ў тонкай сціплай рамцы.

— Мора... Яно сапраўды вялікае, а бераг вельмі кароткі. — Суседка трымае перад сабой карціну.

У свой пакой хлопчык вяртаецца з карцінай. Каля акна ён доўга глядзіць на спакой сіняй вады, на бясконцасць блакітнага неба са спыненымі вузкімі абложкамі.

На ржавых парэнчах сядзяць галубы. Валодзька крышыць кавалак хлеба і кідае на балкён.

— Баба Вера, а вашы галубы прыляцелі. — кажа ён у вузкую шчыліну прычыненых дзвярэй. — Я ім даў хлеба.

Увечары, калі Валодзька вяртаецца са школы, у кватэры востра пахне лякарствамі. Дзверы ў пакой бабы Веры адчынены: там маці і дзве жанчыны ў белых халатах. У адной з жанчын у руках шпрыц. Другая бліскае акулерамі і зачыняе дзверы. У кухні, спінаю да ўвахода, сядзіць мужчына ў пацёртым скураным плашчы, побач з ім вялікі зморшчаны партфель. Насупраць мужчыны — Валодзькаў бацька. На «добры дзень» мужчына паварочвае галаву з маленькімі вочкамі і праз плячо кідае позірк у цёмны калідор.

— Так, малага лепш завезці, навошта яму бачыць гэта, — кажа мужчына і ставіць партфель сабе на калені.

— Валодзька, мый рукі і хутка вячэрай. Паедзем.

— Куды паедзем?

— Дні са два пажывеш у цёткі.

— А ў школу?

— Не спрачайся, хутка вячэрай і пераапранайся. — У голасе бацькі стомленасць.

— А мама паедзе з намі?

— Яна застанеца дома.

— Бабу Веру забяруць у бальніцу?

— Забяруць... — мужчына ідзе ў пакой бабы Веры.

Адтуль выходзіць маці, у яе руках кавалак бінта.

— Давай партфель і садзіся да стала, — у мяккім голасе маці стомленасць, — хутчэй вячэрай, а то будзе позна ехаць.

Раніцай Валодзька сваім ключом адмыкае цяжкія калідорныя дзверы. У кватэры нязвыкла ціха. Тонкім струменьчыкам цячэ, цурболіць у ракавіне вада. Хлопчык прыўздымаецца на дыбачкі, закручвае кран. Са сметніцы тырчаць кансароўкі, абсыпанія лущынем бульбы. У куту чарада бутэлек з белага і зялёнага шкла. На сталах грувасціца непамыты посуд. Толькі чайнік бабы Веры на сваім заўсёдным месцы — на паліцы, побач з кубкам, у якога няма ручкі.

На дзвярах пакой суседкі наклепана паска паперы з чарнільнай пячаткай і доўгім неразборлівым подпісам. Дзверы зачынены. На балконе адна на адну састаўлены доўгія лавы з белых габяваных дошак. Па лавах ходзіць галубы. У сваім пакоі Валодзька пераапранаецца і нейкі час аглядае пакой. На круглым стала новае цырата. Неўпрыкмет, успамінаючы два доўгія дні, пражытыя ў цёткі, Валодзька засынае на канапе.

Яго будзіць тупат у калідоры і грукат у дзверы. На парозе мужчына ў скураным плашчы.

— Бацькі на працы? А ты што, сам прыехаў? — кажа мужчына і, не чакаючы адказу, зачыняе дзверы.

За сцяной чуецца скрыгат мэблі, якую перастаўляюць, і мужчынскія галасы. Хлопчык выходзіць у калідор. З пакой суседкі два незнаёмыя мужчыны выносяць на плячах вялікі чорны гадзіннік. Мужчына ў плашчы кіруе.

— Пачакайце! Трэба загарнуць яго! Мужчыны спыняюцца. Той, што

ішоў паперадзе, прыгінаецца і апускае гадзіннік на падлогу, якраз насупраць хлопчыка.

— Стайць, — кажа ён і міграе хлопчыку.

— Я магу заводзіць, я ўмею, мяне навучыла баба Вера!

— Завядуць і без нас. — Мужчына папраўляе кепку і прытульваецца плячом да гадзінніка.

Усярэдзіне гадзінніка нешта скрыгоча.

Дзінь-Бім-Бом!
Пакуль гучыць і памнажаецца гулкім калідорам рэха металічнага ўдара — па сценах пакоя ляцяць срэбныя кляновыя лісты. Яны падаюць, павольна перакручваюцца і з лёгкім званам чапляюцца вострымі рожкамі за шурпатаці тынкоўкі...

Гук, што раптоўна ўзнік у глыбіні чорнай скрыні і напоўніў кватэру, змаўкае...

— Каб яго! Я нават спалохаўся, як ён ляснуў! — Кажа адзін з мужчын.

— Выносьце хутчэй, — гаворыць мужчына ў плашчы і накідвае на гадзіннік поспілку.

— Узалі! — у два галасы вымаўляюць адно слова мужчыны і бяруць на плечы гадзіннік.

Яны крыху пагойдваюцца і павольна ідуць па калідоры.

— Слухай, а ты не ведаеш, куды старая клала ключ ад гадзінніка? Усё аглядзеў, нідзе няма. — Мужчына звукае маленькія вочкі і зазірае ў Валодзькаў твар. — Дык, можа, ведаеш?

— Не, не ведаю... — адказвае Валодзька і зачыняе дзверы свайго пакоя.

...Мужчына тупае ля пакой бабы Веры, шчоўкае ключом і таропка выходзіць з гулкай кватэры.

Супакоенасць да хлопчыка вяртаецца паступова, разам з аднастайным шумам ветру і дажджу. Ён выходзіць на балкён, дзе пад мокрымі лавамі сядзяць галубы. У шкяпчыку знаходзіць хлеб, крышыць і кідае птушкам. Здымае з паліцы чайнік, напаяе яго вадой і палівае ўсе кактусы, што растуць на падвакоіні. Чайнік ставіць на заўсёднае месца, побач з кубкам.

Каля пакой суседкі ён спыняецца. На дзвярах новая паска паперы з тым жа неразборлівым подпісам і чарнільнай пячаткай. Хлопчыку здаецца, што там, за дзвярыма, цікае гадзіннік. Валодзька прыціскаецца шчакой да патрэсканай фарбы і некаторы час прыслухоўваецца да аднастайнага бомканья буйных кропель.

ЗАКЛАПОЧАНАСЦЬ станам беларускай музычнай эстрады выказвалі і выказваюць многія. Таму ліст Л. Дубоўскага ўспрымаецца як своєчасовая і слушная публікацыя «ЛіМа», нягледзячы на тое, што з пасабнымі яе высновамі варта было б і наспрачацца. Цікава, да лёсу эстраднага мастацтва, наогул, заканамерная. Маставасць даходлівасць гэтага жанру і надае яму прыцягальную сілу, і спараджае вядомыя ўсім «выдаткі жанру». Вось дзе ніва для размовы, меркаванняў, спрэчак!

Эстрада павінна быць прывабнай, эмацыянальна дзейнай і ні ў якім разе — нуднай. Яна вымагае куміраў і бясконцага абнаўлення. І ўсё ж, відаць, не можа існаваць без пэўнага эстэтычнага стрыжня. У беларускай эстрадзе, напрыклад, такім стрыжнем стала песня (хаця поруч існуюць канферанс, арыгінальны жанр, эстрадны танец і інш.). За апошнія дзесяцігоддзі прыкметна пашырыліся, пабагацелі нашы песенныя абсягі, на якіх працуюць В. Вуячыч, С. Кульпа, Я. Еўдакімаў, «Песняры», «Верасы», «Сябры», «Чараўніцы», іншыя выканаўцы. З'явіліся на эстрадзе вестуны рэнесансу народнай музыкі — малады і ўжо досыць вядомы ансамбль «Свята».

Гаворачы пра спецыфіку мастацтва эстрады, нельга не ўспомніць, што «жыве» яна на гаспадарчым разліку і знаходзіцца ў вечнай пагоні за публікай. Гаспадарчы разлік стымлюе яе рух, але ў той жа час, бывае, ператвараецца ў няўмелых ці сквапных руках у біч для мастацтва. Публіка (а значыць і прыбытак) — любой цаной! І пачынаецца патуранне патрэбам эстэтычна няразвітай аўдыторыі, і пранікае на эстраду пошласць. І тады, як ні парадаксальна, вымушаны суіснаваць пад дахам нашага філарманічнага дома высокі густ — і поўная яго супрацьлегласць, носьбіты і выхавальні мастацкага густу — і спекулянты на глядацкім даверы.

Што адбываецца на практыцы? Спявак (або выканаўчы калектыў) сыходзіць з эстраднай арэны не тады, калі зарэзалася, а то і недарэчнасць яго творчага аблічча, рэпертуару робіцца відэавочнай для спецыялістаў, для дасведчаных аматараў музыкі, сапраўдных цаніцеляў жанру. А тады, калі на ягоныя канцэрты перастаюць купляць білеты ўсе катэгорыі глядачоў, сярод іх і самыя палюбныя, непераборлівыя. Толькі страта глядацкай цікавасці азначае крах эстраднага выканаўцы! І вось гэтая спецыфічная рыса эстрады спараджае фетышызм знешняй добрапрыстойнасці ў канцэртных арганізацыях, робіцца звычайным вымяраць духоўную каштоўнасць эстрадных праграм не з пункту гледжання высокай прафесіі, а з пункту гледжання высокіх фінансавых вынікаў.

Але ці варта духоўныя выдаткі нашай эстрады спісваць цалкам на рахунак канцэртных арганізацый?

Прыгадайма спакойную беларускую эстраду пятнацігадовай даўнасці. У яе даволі абмежаваны свет уварваўся тады новы дэмакратычны стыль масавай музыкі, на хадзілі змятачы тых, хто спрачаўся наконт яе мэтазгоднасці. Хваля развіцця музычнай эстрады вынесла на грэбень папулярнасці вядомыя і цяпер калектывы — «Песняры», «Верасы», «Сябры». Той час быў часам зацвярджэння новай музычнай формы, узыходжання рок-музыкі, тэатрызацыі музычнай эстрады, абнаўлення беларускай песеннай мовы, звязанага ў вялікай

меры з творчасцю І. Лучанка. Асвойваліся ў той час і новыя камерцыйныя перспектывы. Масавыя жанры «вывелі» эстраднае мастацтва на арэну спартыўных паладаў, і канцэртныя ўстановы з бласлаўлення фінансавых органаў і органаў культуры пачалі ператварацца ў камерцыйныя арганізацыі, губляючы функцыі заканадаўчай музычнай эстэтыкі. Менш рэнтабельныя эстрадныя жанры пачалі імкліва знікаць, затое з адпаведнай хуткасцю ўзрасталі валавыя паказчыкі работы філармоній і адлічэнні ў бюджэт.

Праграмы выпускаліся нярэдка на гастролях. Творчы крызіс пагрозліва апусціўся на «рэнтабельную» эстраду.

Можна, няма асаблівага сэнсу зазіраць ва ўчарашні дзень нашай эстрады? Але ж ён не толькі дае пэўныя тлумачэнні цяперашняга стану гэтага жанру, а і прысутнічае ў рэаліях сённяшняга дня...

ПРЫНЯТАЯ год назад пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па далейшым паліпшэнні канцэртнай дзейнасці ў краіне і ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай

базы канцэртных арганізацый» адкрыла шлюзы творчай ініцыятывы, выявіла новыя матэрыяльныя магчымасці. У рэспубліцы адкрыліся яшчэ дзве філармоніі — у Брэсце і ў Гродне. У абласных цэнтрах арганізуюцца аб'яднанні музычных ансамбляў. А гэта, безумоўна, база для развіцця музычна-эстрадных жанраў, раскрыцця новых талентаў. Да 1990 года (час адкрыцця Палаца культуры рэспублікі) будзе створаны эстрадна-харэаграфічны ансамбль, які супольна з аркестрам эстраднай музыкі, ужо арганізаваным у Беларускай дзяржаўнай філармоніі, стане асновай будучага мюзік-хола. Усё гэта прадугледжана ўрадавай праграмай развіцця музычнага мастацтва і паслядоўна ажыццяўляецца.

Зразумела, наіўным было б меркаваць, што можна спланаваць падрыхтоўку пэўнай колькасці салістаў, музыкантаў-выканаўцаў і затым, купіўшы ў магазіне найноўшыя інструменты, забяспечыць хуткі росквіт эстрады. На практыцы ўсё куды больш складана, а імклівы рост новых калектываў яшчэ і абвастрае праблему матэрыяльнага і кадравага забеспячэння канцэртных арганізацый.

Канкурэнтаздольнасць савецкай эстрады істотна залежыць ад узроўню яе тэхнічнай аснашчэнасці. На жаль, вытворчасць высакласнай музычнай апаратуры ў нас у краіне і ў краінах сацыялістычнай сядружнасці пакуль яшчэ не наладжана, а цэнтралізаваныя закупкі надзвычай рэдкія і, канечне, задавоільць надзённыя патрэбы не здатныя. Застаецца пакуль адзіная крыніца — камісійны гандаль, які «ўзбярэў да зубоў» многія самадзейныя рок-групы. Як ні шкада, дзяржаўным калектывам доступ да гэтай апаратуры закрыты. У гандлю тут свой план. А план і справа, няхай сабе нават дзяржаўнай важнасці, пакуль не заўсёды супадаюць.

Новай пастановай прадугледжаны меры і па ўмацаванні сувязей канцэртных арганіза-

цый з навучальнымі ўстановамі, па пашырэнні падрыхтоўкі спецыялістаў эстраднай музыкі. Бадай, самай уцешнай з'явіўся музычнай адукацыі сталі дзіцячыя эстрадныя аркестры 1-ай, 9-ай, некаторых іншых музычных школ Мінска. (Часам маленкая практычная справа мажэй за вялікія праграмы і планы). Але было б глыбока памылкай лічыць, што вузкі спецыяліст у сферы эстрады можа дасягнуць сапраўднага поспеху. Вядома, галоўная ўмова — апантанасць сваёй справай, але нельга ігнараваць грунтоўную музычную адука-

цыю, мастацкі і жыццёвы вопыт. І таму, хаця сёння ў Мінскім музычным вучылішчы, у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі вядзецца спецыяльная падрыхтоўка будучых эстрадных выканаўцаў і вызначаны меры па яе значным пашырэнні, сапраўдны ўздым гэтага жанру я звязваю ўсё-такі з ажыццэннем музычнай адукацыі ў цэлым.

Альфа і амега перабудовы музычнай адукацыі павінна стаць усебаковае заахвочванне і арганізацыйнае забеспячэнне самастойнай творчай дзейнасці, якая фарміруе творчую асобу. Выяўленне індывідуальнасці, самабытнасці нельга адкладаць на пасля. Ды і што значыць без індывідуальнасці тая ж эстрада? Нельга выходзіць на яе, каб спяваць гэтаксама добра, як нехта ўжо спявае. Яна вымагае непаўторнасці і... таленту. Талент, вядома, з'ява не частая — тым больш небяспечна і недаравальна яго абмінуць! Аднак дзеля поспеху трэба не толькі шукаць таго адзінага, у якім неабходна «асобу выявіць», а і ў кожным навучэнцы музычнай школы ці ВНУ фарміраваць індывідуальны творчы асаблівасці. Інакш на стаўнік не здолее павесці сапраўды талентавітага вучня.

Поспех выхавання таленту, думаю, не толькі ў асаблівай увазе да яго, а і ў плённай барацьбе з шэрацы ў мастацтве. Барацьбу гэтую трэба весці, як гавораць, на ўсіх франтах і ўзмацніць яе ў ВНУ. Бо няма нічога больш непахіснага, чым дыпламаваная бяздарнасць! Яна паглынае часам унікальныя ў прафесійным мастацтве рабочыя месцы, яна заўсёды больш «маральна ўстойлівая», заўсёды — на варце «правільных» густаў.

Аднак з той самай тэлевізійнай перадачы запамінаюць мне апантанныя вочы бялявага хлапчука, які сказаў, што ў мастацтве ёсць толькі адна праблема: «метал — або нью-вэйф» (?). Ён быў настроены агрэсіўна, нігілізмам сваім не бравіраваў. Яму проста недадалі дарослыя таго, што павінны абавязкова перадаваць старэйшыя пакаленні сваім нашчадкам, — чалавечае культуры. У сувязі з гэтым не могуць не хваляваць дэмагагічныя пазіцыі некаторых маладзёжных лідэраў, якія ўпарта абмяжоўваюць сферу маладзёжнай музыкі (а значыць — інтарэсаў!) рокам і брэйкам.

Уладзімір РЫЛАТКА

Музычная эстрада: набыткі, страты, надзеі

Некалькі месяцаў назад мы змясцілі ліст чытача Л. Дубоўскага «Цяжкія ўздыкі... беларускай эстрады» (гл. «ЛІМ» за 20.02.87 г.). Там, як вы, мабыць, памятаеце, закранаўся шэраг пытанняў, звязаных з развіццём эстрадных жанраў у беларускай музыцы. Тыл пытанні мы, услед за аўтарам ліста, адрасавалі работнікам

Міністэрства культуры БССР. І атрымалі — што само па сабе радуе — не дзяжурны афіцыйны адказ, а разгорнутую карэспандэнцыю.

Такім чынам, сёння размову пра эстраднае мастацтва рэспублікі вядзе ў «Ліме» начальнік Упраўлення тэатраў і музычных устаноў МК БССР У. Рылатка.

Ужо на той час прабіваўся ў нашай музычнай эстрадзе парасткі сінкрэтычнасці — у спалучэнні паэтычнага слова, звернутага да сучасніка, эмацыянальнай адкрытасці выказвання, элементаў тэатрызацыі, мастацкага святла, пластыкі, незвычайнай атмасферы еднасці. (Успомніць хоць бы такія буйныя работы «Песняроў», як рок-оперы «Песня пра долю», «Гусліяр»). Ды, на жаль, нашай эстрадзе не давалася зведаць эвалюцыю новага жанру.

Неаспрэчнае лідэрства захапілі ВІА. У канцэртным жыцці адбыўся камерцыйны «дварцовы пераварот». Неперспектыўныя эстрадныя жанры (канферанс, куплеты і г. д.) апынуліся ў ценю. Затое з'явіўся народжаны неабходнасцю выконваць план па абслугоўванні сяла своеасаблівы тып канцэртнага калектыву — «сельская брыгада». Прыбыткі ад «вялікай» эстрады ішлі ў бюджэт, сельская ж брыгада павінна была працаваць рэнтабельна, выконваючы план па глядачу. І таму ў яе склад уключаліся так званыя «дзішавыя артысты» (у літаральным і пераносным сэнсе): чытальнік, спявак, танцавальная пара, інструментальнае трыо. Яны, не шкадуючы сябе, не звважаючы на ўмовы надвор'я, на халодныя клубныя сцэны, на самаадчуванне, «рабілі план». Такія брыгады, кампенсуючы іх недахоп у Беларускай дзяржаўнай і Гомельскай абласной філармоніях, накіроўвалі на перыферыяныя сцэны нашай рэспублікі Масканцэрт, Ленканцэрт, Укрканцэрт. А плавныя паказчыкі павышаліся...

Камерцыйнае стаўленне да эстраднага мастацтва ў значнай меры парушыла гармонію развіцця жанру. Дый наогул, вульгарнае скарыстанне ў сферы мастацтва эканамічных катэгорый, прынамсі, інтэнсіфікацыя мастацкай вытворчасці, аказалася шкодным. Затармозілася развіццё сеткі канцэртных арганізацый, музычных калектываў, утварэнню якіх заміналі штатныя абмежаванні. Рос, паўтаро, толькі план. На рэпетыцыйны перыяд ужо не заставалася часу, так што не-

Гэтыя настаянныя хістанні ў крайнасці... Не паспелі яшчэ развешаць хмары над рокам, як, ва ўмовах поўнай бездапаможнасці нашай музычнай крытыкі, пачала наспяваць пагроза шырокай прапаганды камп'ютараў ад мастацтва. Яны паспяхова «здымаюць» музыку заходніх ансамбляў, за якой чаваюцца ідэі насілля і песімізму, дэгуманізацыі і прыніжэння асобы, падстаўляюць «нармальныя» словы — і опус гатовы. А калі тэкст на беларускай мове, дык можна замахануцца і на стварэнне нацыянальнай формы рока (?!). Нацыянальнае ж музычнае мастацтва нараджаецца на аснове гістарычна сфарміраваных шматстайных духоўных праяў жыцця народа, нацыянальная песенная мелодыка вырастае з паэтыкі роднай мовы, удасканалваецца, ускладняецца разам з ёю, набываючы жывыя сучасныя формы.

Апошнім часам даводзілася чуць абывацельскія выказванні наконт Саюза кампазітараў рэспублікі: маўляў, там многа творцаў, якія працуюць «на паліцу», творы іх рэдка выконваюцца. Ставіць знак роўнасці паміж творам рэдка выконваемым і неталенавітым — дэлегантызм, недарэчнасць! Хіба віна кампазітараў у тым, што апошнія 15 гадоў практычна не развівалася сетка канцэртных арганізацый і музычных калектываў, а саюз прытым вырас колькасцю ўдвая? Як вядома, творы беларускіх аўтараў гучаць на сценах музычных тэатраў, філармоній краіны і за мяжой. Канцэрты нядаўняга фестывалю «Мінская вясна» ясна акрэслілі не толькі праблемы нашага музычнага мастацтва, але і пошук беларускімі кампазітарамі духоўнага эквіваленту жыццёвым праблемам сучасніка.

Іншая справа, што многія грані музычнага побыту застаюцца па-за ўвагай кампазітараў, значна паслабелі творчыя сувязі прафесійных і самадзейных музыкантаў. Апошняя акалічнасць асабліва небяспечная для жывога ўзаемаўзабагачэння, бо самадзейная творчасць нараджаецца з актуальных патрэб моладзі. Таму мяркуюцца супольны ўдзел музыкантаў-прафесіяналаў і аматараў у аглядах самадзейных ансамбляў у Наваполацку і ў Салігорску, у джазавым фестывалі ў Віцебску, рыхтуецца праграма сумеснага выступлення ансамбля «Сузор'е» і мінскай рок-групы «Бонда».

Наперадзе — фестываль беларускай эстраднай музыкі, які, будзем спадзявацца, набудзе прэстыж і стабільнасць. На гэты раз ён пройдзе напярэдні 70-годдзя Вялікага Кастрычніка. Удзельнікамі будуць вядучыя беларускія салісты і калектывы, новы эстрадны аркестр, лепшыя прадстаўнікі самадзейнасці. Слухачы змогуць ацаніць выступленні маладых спевакоў Т. Арлоўскай, Ю. Скараход, Л. Парамонавай, З. Мельніцка, С. Тарлоўскага, дуэта Г. Галенда — У. Кудрын і іншых. Пакажуць свае работы ўдзельнікі студый пры ансамблях «Песняры» і «Верасы».

Хто з маладых адкрые яркую старонку ў беларускім эстрадным мастацтве, пакажа час. Але несумненна, што творчае абнаўленне ўсіх бакоў нашага жыцця не абмінула эстраду, і мы можам спадзявацца на яе цікавую перспектыву. Наперадзе — пераадоленне цяжкасцей і расчараванняў, імкненне да вышын, пошук змястоўнай самабытнасці.

ЗАСНАВАЛЬНІК прафесійнага выканаўства на беларускіх народных інструментах, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, прафесар... Уся яркая, кіпучая дзейнасць гэтага выдатнага музыканта прайшла па шляху, асветленым Вялікім Кастрычнікам. Яна непасрэдна звязана са станаўленнем і росквітам беларускага нацыянальнага музычнага мастацтва, прынамсі, народна-інструментальнага.

Творчае аблічча Іосіфа Іосіфавіча Жыновіча было надзвычай шматграннае: саліст-віртуоз на цымбалах, да канца свайго жыцця — мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага народнага аркестра БССР, прафесар і заснавальнік кафедры народных інструментаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, член Саюза кампазітараў БССР, асветнік-прапагандыст народна-інструментальнай музыкі. Ды не трэба думаць, што Жыновіч — фаварыт фартуны. За ўсім, чаго ён дамогся, — тэатральная падзвіжніцкая праца, а нават самая напружаная, мэтанакіраваная праца без яркага прыроднага таленту — слабая і безвыніковая. Талент Жыновіча самабытны і непаўторны, як непаўторнае і самабытнае характэрнае беларускае жыллё...

Праж усе жыццё Іосіф Іосіфавіч пранёс сваю любоў і сьціпую вернасць свайму роднаму краю, вёсцы Арэшківічы Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці, дзе ён нарадзіўся і спазніў прастату і мудрасць народнай творчасці.

Патомны цымбаліст, ён шасцігадовым хлопчуком упэўнена іграў на цымбалах, якія для яго спецыяльна зрабіў бацька; удзельнічаў у сямейным ансамблі, Чуйным вухам хлопчык

наладзілі дуэт цымбалістаў. Жыновіч у 1926 годзе паступіў у музычную школу. Тады ж Жыновіч удзельнічаў у здымках беларускага мастацкага фільма «Лясная быль» паводле апавесці М. Чарота. Праз год дуэт цымбалістаў — І. Жыновіч і С. Навіцкі — удастоіўся гонару выступаць у канцэрце для дэлегатаў IV Усесаюзнага з'езда Саветаў у Маскве.

Тым часам Жыновіч становіцца студэнтам юрыдычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Мінскага музычнага тэхнікума. Сваю паспяхова вучобу спалучае з работай у арганізаваным цудоўным музыкантам — Дзмітрыем Захарам — ансамблі Беларускіх народных інструментаў. У снежні 1930 года пастановай Калегіі Наркамасветы БССР калектыв быў зацверджаны ў якасці Беларускага дзяржаўнага ансамбля народных інструментаў. Кіраўніком яго быў прызначаны Д. Захар, а канцэртмайстрам і салістам — І. Жыновіч. Праз месяц пасля арганізацыі Ансамбля ён прыняў удзел у канцэрце Тудня беларускай культуры ў Маскве. А потым — гастролі па Украіне, Грузіі, па роднай рэспубліцы Паўсюдна Ансамбль прымаў цёпла і гасцінна шматлікія слухачы, бо, як зазначалася ў друку, ён стаў яркім доказам нашых дасягненняў у галіне мастацтва — нацыянальнага па форме і сацыялістычнага па змесце.

Вось што прыгадвае народны артыст БССР кампазітар Анатоль Багатыроў:

— З Жыновічам я пазнаёміўся ў верасні 1930 года ў Мінскім музычным тэхнікуме, дзе мы займаліся па класе тэорыі і кампазіцыі. Іосіф Іосіфавіч ужо тады любіў беларускі фальклор і захапляўся беларускай народнай песняй і асабліва танцам. Ён быў выдатным цымбалістам-

Вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння народнага артыста СССР Іосіфа Жыновіча, адбыўся ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. З уступным словам выступіў народны артыст БССР Анатоль Багатыроў (на здымку). У канцэртнай праграме удзельнічалі цымбалісты — колішнія вучні І. Жыновіча, Дзяржаўны акадэмічны народны аркестр БССР, які носіць імя выдатнага музыканта.

Фота Ул. КРУКА.

ЦЫМБАЛЬНЫ АРФЕЙ

Да 80-годдзя з дня нараджэння народнага артыста СССР Іосіфа ЖЫНОВІЧА

услухоўваўся ў ігру народных музыкаў, спевакоў і інструменталістаў. Падлеткам ён ужо іграў на вечарынах, вяселлях, хрэсьбінах, на народных святах разам з бацькам ці ў ансамблі з іншымі вяскоўцамі. Юзкі (як яго звалі ў той час) заўсёды іграў заўзята і шчыра, з жаданнем, каб яго выкананне абавязкова спадабалася.

У 1918 годзе ў вёсцы Арэшківічы на некалькі дзён разамсялілася вясковая падраздзяленне. Камісар гэтага падраздзялення жыў у доме Жыновічаў. Пачуўшы ігру падлетка, ён параў бацькам абавязкова даць сыну музычную адукацыю. Час быў цяжкі, галодны, і бацькі не надалі ўвагі такой парадзе. Але васьмілетку 1922 года ігру Юзкі пачуў служачы-чыгуначнік з Мінска М. Іваненка. Віртуознае ігра юнака на цымбалах зачаравала яго. Зімою ён спецыяльна прыехаў па яго і арганізаваў праслухоўванне ў Першым Беларуска-драматычным тэатры (цяпер тэатр імя Я. Купалы). Камісія ігра вясковага музыкі вельмі спадабалася. І хутка ў якасці артыста-музыканта Жыновіч ужо ўдзельнічаў не толькі ў спектаклях, а і ў канцэртах, якія наладжваў тэатр, прапагандуючы нацыянальнае мастацтва. Іграў усё, што неабходна было па ходу сцэнічнага дзеяння, але іграў па слыху — і гэта тармазіла яго музычнае развіццё.

У невялікім аркестры тэатра ўсе, акрамя Жыновіча, ігралі па нотам, а ён з зайдраццю глядзеў на такіх музыкантаў, яму вельмі хапелася авалодаць «сакрэтам». І васьць з'явілася магчымасць. Са сваім сябрам Станіславам Навіцкім, з якім

выканаўцам, з першых дзён свайго знаходжання ў Мінску ён вылікаў у мяне захапленне і здзіўленне, бо, па сутнасці, ігры на цымбалах ён да гэтага ні ў кога не вучыўся. Адорны шчодрым талентам, ён так нагадвае Сымона-музыку — героя знакамітай паэмы Якуба Коласа! Розніца заключаецца толькі ў наступным. Якуб Колас дае ў пазме прыклад немагчымасці развіцця таленту — выхадца з народа ў дарэвалюцыйны час; Жыновіч — тансэма тыповы народны талент, але, развіваючыся ва ўмовах савецкай рэаіснасці, ён стаў выдатным выканаўцам на сваім родным інструменце, цудоўным дырыжорам і музыкантам. Многія ведаюць, што маладосць яго была нялёгкай. Нягледзячы на цяжкія, дзякуючы зайдрацкай працаздольнасці, Іосіф Іосіфавіч дасягнуў вяршыню ў выканаўчым мастацтве. Яго выканаўчае майстэрства на цымбалах глыбока нацыянальнае. Яно было рэалістычнае, змястоўнае і высакароднае. У ім не адчувалася нічога знарочыстага, падманлівага, надуманага. Шчыры і патрабавальны мастак, Жыновіч цураўся якой бы там ні было афэктацыі, позы. Дзеля маляўнічага эфекту, дзеля павярхоўнага бляску ён ніколі не адступаў ад мастацкага сэнсу. Яго ігра, задуманая і паэтычная, ніколі не надакучвала. Я вельмі ясна помню яго бліскучыя выступленні ў Маскве ў дні першай дэкады беларускага мастацтва.

У 1937 годзе, калі ўтварылася Беларуска дзяржаўная філармонія, Ансамбль народных інструментаў быў пераўтвораны ў Дзяржаўны народны аркестр БССР. Аркестр узначаліў таленавіты савецкі дырыжор, пазней народны артыст СССР К. Сімяонаў. Ён высокая цаніў выканаўчае мастацтва канцэртмайстра і саліста аркестра І. Жыновіча.

Вялікай творчай падзеяй для аркестра быў удзел у чэрвені 1940 года ў Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве. Выступленне музыкантаў было

прынята сардэчна і цёпла, яны вярнуліся ў Мінск, акрыленыя поспехам, мелі новыя творчыя планы... 21 чэрвеня 1941 года, за дзень да пачатку Вялікай Айчыннай вайны, І. Жыновіч здаў апошні экзамен у кансерваторыі. Атрымаўшы дыплом, малады музыкант пайшоў у ваенкават прасіцца на фронт. Аднак яму адмовілі і накіравалі ў Казахскую дзяржаўную філармонію ў Алма-Ату. Ён удзельнічаў у канцэртах франтавых брыгад, а калі пачалося вызваленне Беларусі, уключыўся ў культурна-масавую работу сярод насельніцтва.

У 1946 годзе І. Жыновіч узняў народны аркестр, стаў яго мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам. Імкнуўся пашырыць і ўзбагаціць рэпертуар, настойліва і паслядоўна ажыццяўляў свае мастацкія задумы. Пастаянна клапаціўся пра развіццё народна-інструментальнага жанру і падрыхтоўку маладых кадраў музыкантаў-выканаўцаў, стварыў першую «Школу ігры на беларускіх цымбалах», заснаваў у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі спачатку клас цымбалаў, а пазней кафедру народных інструментаў, якую ўзначальваў да 1963 года. Ён выхаваў цэлую плеяду беларускіх музыкантаў, выканаўцаў на народных інструментах.

Міфічны музыкант Арфей сваім спяваннем і іграй на ліры пакарыў змрочнага бога Плутона, уладара падземнага царства цяняў, прымусіў яго вярнуць з прыстанку мёртвых цудоўную Эўрыдыку. Іосіф Жыновіч сваім цудоўным выкананнем садзейнічаў пераўтварэнню «брыдкага качаня-

ці» — прымітыўных цымбалаў — у «прыгожага лебедзя» — у дасканалы, акадэмічны інструмент, які заняў у табелі аб рангах месца побач з прызнанымі ва ўсім свеце музычнымі інструментамі — фартэпіяна, скрыпкай; абудзіў да жыцця беларускі народны аркестр.

Плённым было ягонае жыццё: Жыновіч стварыў школу прафесійнай ігры на цымбалах, выхаваў цэлую армію высокакваліфікаваных салістаў. (Сярод іх заслужаныя артысты БССР Я. Гладкоў, В. Бурковіч, Т. Сцяпанова, салісты філармоніі М. Шмелькін, А. Лявончык; выдатны педагогі Т. Сергіенка, В. Тупіцын, А. Канановіч, Я. Бабровіч і многія іншыя). Утварыў аркестр народных інструментаў, які цяпер носіць імя І. Жыновіча. Усе цымбалісты — артысты аркестра — ці яго вучні, ці вучні яго вучняў. У спадчыне засталася і творы Жыновіча для цымбалаў, для цымбальных ансамбляў, для аркестра беларускіх народных інструментаў; шматлікія артыкулы ў перыядычным друку па актуальных праблемах народна-інструментальнага мастацтва; брашурны і кнігі.

Сёння Дзяржаўны народны аркестр БССР імя І. Жыновіча (калектыв нядаўна удастоены вышэйшага ганаровага звання — «акадэмічны») развівае сваё майстэрства пад кіраўніцтвам таленавітага музыканта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Міхася Салапава. Пра свайго настаўніка ён гаворыць: — Жыновіч — эпоха ў народна-інструментальным мастацтве Беларусі. З імем Жыновіча звязаны класальны ўзлёт ад простага народнага музыцыравання да вяршыняў прафесійнага акадэмічнага выканаўства. Дыяпазон яго творчай дзейнасці надзвычай шырокі. Пры гэтым вельмі важна адзначыць не толькі, ШТО зрабіў Іосіф Іосіфавіч, не менш важна — ЯК ён усё ажыццяўляў. Пастаянна імкнучыся да новага, ён ніколі не забываўся на старое. Лепшыя традыцыі народнай творчасці служылі яму падмуркам для стварэння сучаснага будынка нацыянальнага мастацтва. Несулыныя творчыя пошукі, пастаяннае імкненне да дасканаласці, высонія мастацкія ідэалы служылі, служаць і будуць служыць сапраўдным маляком для нас — яго вучняў і паслядоўнікаў.

Міхась СОЛАПАУ.

24 мая—Дзень славянскай пісьменнасці і культуры,
нацыянальнае свята Народнай Рэспублікі Балгарыі

3 СУЧАСНАЙ БАЛГАРСКАЙ ПАЭЗІІ

Любамір ЛЕУЧАУ

Добры ЖОЦЕУ

Лучазар ЭЛЕНКАУ

Язычніцкае
заклінанне

К. ПАУЛОВУ

Пагоркі сонечныя,
курганы,
магілы,
трымайцеся!
Яшчэ знайдзіце сілы!
Асадаю смяротнай вас абсели
кашары, фермы,
дачы
і метэлі.
Плугі,
бульдозеры
і экскаватары
усё вышэй крамсаюць вашы скаты.
Вы ж ім процістаяце крамянiстай
сваёю сутнасцю,
травою каранiстай,
экстазам вечнасці,
той дзікай першароднасці,
пазбавішы якой,
не стане гордасці...

Пагоркі безыменныя,
раўнін узлобкі.
Вы — сваякі высезных гор усё-ткі.
Далёкія.
І бедныя.
Ды ў вашых сэрцах —
варшынь непрымірымасць,
дух бяссмерця.

Прасяклы згаізмам калектыўным,
вам памаліцца
я іду, наіўны.
Зайцоў і ястрабаў апошнія бажніцы,
цалую неруш вашай таямніцы!
Яшчэ цалую
дзёрзкі выклік свету —
падняцца тут,
парушыць роўнядзь гэту!

Павел МАЦЕУ

Маладому паэту

Вось і зноў я марай далё крыляю,
а лічыў, што ўжо струхлеў на пыл.
Значыць, зноў магу — дасягну краю —
быць натхнёным, звездаць радасць крыл.

Можа падхапіць мяне стыхія.
Можа падхапіць мяне вада.
Можа, злыдні дзе заб'юць якія
ці спаткае іншая бяда.

Зноў магу перад красой жанчыны
ціха ўкленчыць, стаць яе рабом.
І магу заплакаць без прычыны,
шчыра ўзрушаны чужым радком.

Слова звонкае пачую — годзе:
паімчуса ўслед і я туды.
Толькі не з мурашніку хай дойдзе,
а з нябёс — ад вольнай чарады.

Дзімітр МЯТОДЗІЕУ

Дзве лірычныя
мініяцтуры

Нярэдка ў размаітым свеце гэтым
я чуюся — бы трапіў на базар.
Ды не для продажу душа ў пазта!
Чужымі ж таргаваць — не даўся дар.

Ацненны і позіркамі і слоўцам,
спазнаў і духу ўзлёт, і крах-адчай.
Што меў сказаць — сказаў пад ясным
сонцам.
І нават тое ўсё, што прамаўчаў.

Канец сяброўскае вяршы.
Пара дамоў.

Апошні тост.
Не пашкадуеш аб даверы?
Не ты быў той,
хто заўтра ж рана ў ранак шэры
прададзен будзе, як Хрыстос?
Сярод сяброў — усё быць можа!
Адно прышлі Хрыстоса, божа,
а Юда — знойдзеца і сам...

Камп'ютэр

Сузор'і зіхатлівыя вандруюць
бясконцымі шляхамі...

Жалезны эмбрыён
ва ўтробе часу нашага зачаты,
бяссільныя мы прадказаць цябе.
І вось у берагах здагадак смутных
са стогнам разбіваюцца
і вера і бязвер'е.

Ты — наша будучыня?
Ці — ты наша смерць?
Ці, можа, паявілася прыкмета,
што лёсам наканавана
на справядлівасці вышэйшай легчы
нам у падмурак прышласці?

Бяссільныя,
бяссільныя мы прадказаць цябе.
Але бяссільны й ты,
хоць і расце ў табе нябачна сіла
са скорасцю міфічнай бліскавіцы.

Жалезны эмбрыён!
Будзь ты пракляты! Будзь благаслаўлены!
І зноў пракляты будзь!
...А ты, загадка-будучнасць,
яшчэ спакоен вяхоў глуханямай,
прагавары! Прагавары!

Сузор'і занядбаныя вандруюць
бясконцымі шляхамі...

Эўцім ЭЎЦІМАУ

Божы гроб

Хмары падаюць — за снопам сноп.
Добра жнуць вятры, па-гаспадарску.
Мілы прадзед мой,

твой божы гроб
не за межамі зямлі балгарскай.
Божы гроб — Аколчыца ў імгле,
з ветравямі на скалах вострых.
Божы гроб тут — кожны дол і лес!
Божы гроб твой — Струма і Агоста.
Так, далёка дзесь Ерусалім:
Безліч вёрст ад родных нам ваколіц!
Ды трудней равеснікам маім
да магілаў брацкіх шлях адолець.
Хворыя знявер'ем, вас агонь
моцны тут, на курганах, абпаліць,
але толькі ў полымі яго
можна вылечыць
душу і памяць.

Пацалуйце ж продкаў вечны прах
над пагоркамі ў чмяліным гудзе.
Тут не пройме забабонны страх.
Чыстымі
ідуць адгэтуль
людзі!

Найдзен ВІЛЧАУ

Гіганцкі слалам

Абажаю гіганцкі слалам.
З маладой усмешкай у белых зубах.
Дзёрзкі, рызыкаваны, не для духам
слабых,
не знаёмы з кіслым слоўцам «страх».

Вораг павольных трас раўнінных,
схіл 60-градусны выбірае ён.
Так, не для кожнага гэта дысцыпліна.
Ды для кожнага тут яго закон.

Бо гіганцкі слалам — гэта, братка,
ці гіганцкі поспех-перамога, ці —
зрыў-правал гіганцкі. Але напачатку
думкі пра зрыў ты к сабе не падпусці.

Сонца ў тваіх зэрнках і ўзрыўная воля,
ты, флажкі і скорасць, ды вецер ля
вушэй —
нібыта спускаешся дадолу, дадолу,
а твой дух — угору, вышэй і вышэй.

Бацька мой...

Між вытокамі і вусцем ракі
невядомае застаецца.

Адно ёсць пачатак.
А другое — канец.

Цяпер — пра цябе і мяне:
Ты — дзяцінства майго тварэц.
Я ў думках іду да цябе
і толькі ўяўляю:
— Знаю,
мой дзед пасля Першай сусветнай
напужаў сялян сваім туберкулёзам
і ў зямлі патануў, як востраў.

Пры табе і пры маме вучыцца
мая дачка гаварыць.
Параўнай яе голас з пачаткам ракі
і слухай сваё рэха.

Матэі ШОПКІН

Сябры? Сяброўствы? Страшна парадзелі!
На пальцах можна ўжо злічыць, бадай.
А ў маладосці — зоркамі зіхцелі
над сцежкай, што вяла за небакрай.

Цяпер не спаць у снах бяззорных мусіш,
на сцежцы — цёрн з калючаю травой,
сяброўствы з вераломствамі рыфмуеш
і ў гэтай рыфме дух крывавіць твой.

Тэму, якое б свет ні знаў каварства, —
ні ў бяску дня, ні поначы ў журбе,
не прадавай, брат, і не прадавайся, —
хоць нават станеш вораг сам сабе!

Здраўка КІСЕУ

Эпітафія

Нібы ў гульні бязвіннай, мякка
далонню вочы мне закрыла:
«Пазнай, хто я?» Пазнаў адразу:
«Ты — Маладосць мая!» — сказаў я.
Другі раз сталася такое ж —
пазнаць, як перш, ужо не змог я,
бо задала пытанне Старасць,
я ж маладым яшчэ лічыўся.
Калі ж у трэці раз рукою
закрыў мне раптам позірк нехта —
не запытаў ужо нічога.
Я зразумеў — гульня згуляна.

Георгій КАНСТАНЦІНАУ

Апошнія слова

Мае веды ўчарашнія
мне здаюцца цяпер
непатрэбнымі.
А пачуцці ўчарашнія
упрыгожваюць
межы прыродзеныя.
Свет, што міл нам і люб,
нібы школьны падручнік, старэе.
Нехта новыя
мусіць старонкі пісаць —
і па-новаму.
Знаю, хлопцы, у прыкрасць вам
гэта гуманнасць дзядоўская.
Ды без веры і любові
не рвіцесья ў шлях безразважна!
Бо за некім жа іменна з вас, —
не за тэхнікі словам апошнім, —
будзе ўршыце
апошнія слова.

Паун ГЕНАУ

Замест эпілога

Калі ўсё-такі некалі дзесьці
і па мне хтосьці шчыра заплача,
дык значыць —
недарэмна пра жыў я на свеце,
дык значыць —
даў калісьці камусьці і я
кроплю ласкі ад чыстага сэрца.

З балгарскай перакладу
НІЛ ГІЛЕВІЧ.

Там,
ля Паўночнага
полюса

Днямі, слухаючы чарговы выпуск
апошніх паведамленняў Усесаюзнага ра-
дыё, пачуў навіну, якая вельмі мяне
ўсхвалявала. Рыхтуецца да высадкі ў
ільдах Арктыкі трыццатая па ліку стан-
цыя «Паўночны полюс». Трыццатая!
Юбілейная! Падумаць толькі...

50 гадоў мінула з таго часу, калі са-
вецкія палярнікі на чале з І. Папаніным
пакарылі Паўночны полюс.

Я ведаю пра Паўночны полюс не па
падручніках, не па кнігах. Па ўласным
вопыце. Ці трэба казаць, якія цяжкасці
пераймалі дарогу тых, хто спрабаваў
дасягнуць Паўночнага полюса? А спроб
было нямала.

21 мая 1937 года чатырохматорны гі-
гант, пилатуемы Героем Савецкага Саю-
за М. Вадап'янавым, упершыню сеў на
лёд Паўночнага полюса, высадзіў там
вучоных, якія таксама ўпершыню ў гі-
сторыі чалавецтва пачалі сапраўднае ас-
ваенне самага паўночнага пункта Зямлі.
Так пачала працаваць славуная дрэйфу-
чая станцыя «Паўночны полюс»-1 у
складзе чатырох вопытных палярнікаў—
І. Папаніна, П. Шыршова, Е. Фёдарова і
Э. Крэнкеля. Станцыя дрэйфавала 274
дні. Каштоўныя звесткі, атрыманыя эк-
спедыцыяй, увайшлі ў гісторыю сусвет-
най навукі. Калі станцыя «Паўночны
полюс»-1 наблізілася да Грэнландскага
мора і крыга скарацілася да небяспеч-
ных мемераў, да папанінцаў прабліся
савецкія самалёты і караблі, знялі ад-
важную чацвёрку і вывезлі на Вялікую
Зямлю.

Вайна перапыніла даследаванні Цэн-
тральнай Арктыкі.

І толькі ў 1950 годзе была арганіза-
вана дрэйфуючая станцыя «Паўночны
полюс»-2. Мне пашчасціла ўдзельнічаць
у гэтай экспедыцыі. Калі на «ПП»-1 бы-
ло ўсяго чатыры чалавекі, дык на
«ПП»-2 нас было шаснаццаць. Больш
зручныя былі палаткі, і ацяпляліся яны
не прыборами на вадкім паліве, як ра-
ней, а прапан-бутанавым газам у бало-
нах. Карысталіся ім і для прыгатавання
ежы. Для вымярэння глыбіняў акіяна
папанінцам даводзілася па некалькі су-
так круціць лябёдку з тросам. У нас
жа гэту работу выконвалі маторы.

Але, вядома, хапала цяжкасцей і на
«ПП»-2. Мы не мелі трывалай паветра-
най сувязі з Вялікай Зямлёй, часта вы-
ходзіла са строю радыёстанцыя, якая
была прызначана толькі для службовых
мэт і больш-менш надзейна падтрымлі-
вала сувязь з бліжэйшай палярнай стан-
цыяй. Калі аднойчы радыёстанцыя сля-
савалася, мы на некалькі дзён наогул
апынуліся адарванымі ад усяго свету.

Наступныя станцыі «Паўночны полюс»
ужо былі забяспечаны надзейнай сувяз-
зю, мелі трактары. Акрамя палатак,
з'явіліся лёгкія фанерныя домкі на па-
лазах, якія ў выпадку неабходнасці
можна было перацягнуць з адной крыгі
на другую. Наладзілася і сувязь з блі-
зкімі. Удзельнікі дрэйфу атрымалі маг-
чымасць пастаянна адчуваць увагу і
клопат не толькі родных, але ўсяго са-
вецкага народа.

Цяпер у раёне Паўночнага полюса ад-
начасова дрэйфуюць на дзве станцыі са
штогадовай зменай людскога саставу.

Я пільна сачу за тым, што робіцца
сёння па асваенні Цэнтральнай Аркты-
кі. З удзячнасцю і любоўю ўспамінаю
сваіх настаўнікаў і кіраўнікоў — двой-
чы Героя Савецкага Саюза І. Папаніна,
з якім неаднаразова сустракаўся, Героя
Савецкага Саюза Д. Сомова, з якім ра-
зам дрэйфаваў на станцыі «Паўночны
полюс»-2.

Як аўтару некалькіх кніг пра Крайнюю
Поўнач і Цэнтральную Арктыку, мне
часам даводзіцца сустракацца з чытача-
мі. Асабліва — з юнымі. Хто ведае, мо
і сярод іх растуць будучыя адкрываль-
нікі, пакарыцелі няведаных прастораў.

Васіль БЛАГАДАРАУ,
удзельнік экспедыцыі «ПП»-2.

З ЧАСУ першай рэспубліканскай выстаўкі мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання мінула дваццаць гадоў. Стала ясна, што гэтая галіна выяўленчага мастацтва заваёўвае ўсё большую папулярнасць. І, вядома, не толькі ростам фізічнай «жыл-плошчы», а галоўным чынам ростам свайго мастацкага патэнцыялу. Гэта яскрава дэманстравала нядаўняя, трэцяя па ліку, выстаўка беларускага тэ-

атрына, нібы падарожнічаеш па старонках жывой гісторыі, трапляючы то ў стракаты і разнастайны свет опернай і балетнай класікі Вердзі, Чайкоўскага, Стравінскага, Мусаргскага, Пракоф'ева, Мінкуса, увасоблены Я. Чамадуравым, Я. Жданам, Э. Гейдэнбрэхтам; то разам з В. Галубовічам кантактуеш з героямі Лермантава, Талстога, Горкага; то з пачуццём элегічнага суму ўглядаешся ў

бо яны цесна зліты з яго эстэтычнай, эмацыянальнай стылістыкай, і гаварыць пра іх можна толькі ў агульным кантэксце спектакля. Пастаноўку «Радавых» ажыццявілі, на мой погляд, для таго, каб не столькі адлюстравалі гістарычныя падзеі ваенных дзён, колькі зірнуць на іх з сённяшняга дня. Прычым аўтары арыентаваліся галоўным чынам на сучаснага глядача і імкнуліся гаварыць

які незвычайны свет мультыплікацыі паўставаў перад намі на выстаўцы! Імёны А. Мацішоўскай, В. Тарасова, А. Булай, М. Байрачнага, Т. Кубліцкай сёння дастаткова вядомыя аматарам гэтага мастацтва.

Хочацца спадзявацца, што імпульс арганізатараў на гэтым не скончыцца — на наступных выстаўках з'явіцца і трансфармуючыя макеты, і агульная кінапраекцыя эпизодаў са спектакляў або кінафільмаў, і, вядзь, многае іншае. Дарэчы будзе суправаджаць экспанаты анатацыйным матэрыялам пра той ці іншы твор і — абавязкова! — называць рэжысёра-пастаноўчыка, якому належыць аўтарства фільма, спектакля. Важна, аднак, зразумець, што сёння адбылося не проста колькаснае пашырэнне экспазіцыі, але і якасная яе змена: яна набыла такую ёмістасць і шматграннасць, стала настолькі з'явай у сабе, што можна гаварыць пра пэўныя важныя яе прыкметы: канцэптальнасць, дынамічнасць, рэчывнасць, тэатралізацыю.

Аднак рэзананс, які мае выстаўка, усё ж выкліканы, на мой погляд, не толькі і нават не столькі яе прывабнасцю, а тым, што яна дала магчымасць меркаваць пра творчасць вялікай групы таленавітых і своеасаблівых майстроў і больш таго — задумацца над тымі працэсамі, часткай якіх з'явілася іх практыка.

Якім бы супярэчлівым не выглядаў шлях беларускіх мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання за апошнія два дзесяцікі гадоў, якімі б нечаканымі не здаваліся пекаторыя іх пошукі — гэта шлях да ўзбагачэння, ускладнення і шматпланавасці зместу.

Высокі прафесійны ўзровень вылучае практычна ўсю экспазіцыю. Няма дакладнай мяжы паміж мастацкім узроўнем работ, створаных у Мінску, і эскізаў, дасланных з гарадоў, якія калісьці называліся тэатральнай перыферыяй. Паспех тэатральнага раздзела забяспечылі разам мастакі Віцебска і Гродна, Брэста і Мазыра, Бабруйска і Гомеля. Сёння на тэатральную арбіту выходзяць здохлыя мастакі з абласцей К. Чамякаў, В. Лесін, Т. Карвякова, С. Антонаў, П. Захараў. І ў цітрах кінафільмаў усё часцей з'яўляюцца імёны сярэдняга пакалення «вгніковцев» — В. Назарава, У. Чарнышова, І. Тапіліна, А. Чартовіча, А. Верашчагіна, А. Мацвейчука, мастакоў па касцюмах — Л. Гарохавай, І. Грышан, А. Грыбавай, Н. Жыжаль, Э. Сямёнавай.

Здохлынасць глыбока пранікае ў драматургічную і рэжысёрскую задуму, нечакана, пасвойму рашаць творчыя задачы, якія перад мастаком ставіць кожны новы фільм або спектакль, сведчыць аб прафесійнай сталасці лепшых майстроў сцэнаграфіі.

А. ФАМИНА. Лялькі да спектакля «Жаўранак» (гран-пры выстаўкі).

Ю. ТУР. Эскіз дэкарацый да спектакля «Знак бяды».

Э. СЯМЕНАВА. Эскіз касцюмаў да мастацкага фільма «Ідзі і глядзі».

Я. ІГНАЦЬЕВ. Эскіз да мастацкага фільма «Чужая бацькаўшчына».

А. МАЦІШЭУСКАЯ. Кадр з мультфільма «Слон».

Ад трагедыі — да «мультыка»

атрынага і кінадэкарацыйнага мастацтва, што экспанавалася ў Палацы мастацтваў. У ёй прынялі ўдзел мастакі шаснаццаці тэатраў рэспублікі, кінастудыі «Беларусьфільм», майстры тэлебачання і мультыплікацыі. Але справа, вядома, не толькі ў колькасці ўдзельнікаў выстаўкі. Першае, што хацелася б адзначыць, гэта творчая самастойнасць у рашэнні сваёй тэмы кожным мастаком. А тэмы гэтыя, падказаныя драматургіяй У. Шэкспіра і М. Шатрова, Ж. Ануя і А. Дударова, Ф. Шылера і Я. Купалы, А. Макаёнка, — ахопліваюць шматлікія грані жыцця мінулага і сённяшняга.

Бадай, ніводная галіна выяўленчага мастацтва не дае такой прасторы ўяўленню і фантазіі, не вымагае ад мастака пабудовы такога спецыфічнага прадметнага свету спектакля, фільма, ляльчэнага або мультыплікацыйнага відовішча, як гэтая. Створанае мастаком-сцэнографам павінна, з аднаго боку, «уліцца» ў вобраз фільма або спектакля ў адпаведнасці з задумай рэжысёра, драматурга, іграў актёра, а з другога — захаваць жыццёвыя якасці, не «растварыцца» ў агульнай пабудове твора.

Асабліва выразна гэтае дыялектычнае двухадзінства спецыфікі творчасці мастака кіно праявілася ў эскізах і эксплікацыях В. Кубарава да тэлесерыялу «Дзяржаўная граніца», Я. Ганкіна — да карціны «Военскія сны», Ю. Альбіцкага да фільма «Двое на востраве слёз», Я. Ігнацьева да «Чужой бацькаўшчыны», У. Дзяменцьева — да «Бацькоў і дзяцей», «Растварыўшыся» ў стыхх фільмаў, аддаўшы ім, здавалася б, усё магчымае, мастакі не згубіліся ў іх, а засталіся разам з рэжысёрамі душой экранных твораў.

Пераходзячы ад рэчы да рэ-

зімовы пейзаж, які стаў месцам страсцей чалавечых у эскізах А. Чартовіча да фільма «Дзікае паляванне караля Стаха».

Своеасаблівасць арганізацыі сёлетняй экспазіцыі, яе падачы сталі прадметам абмеркавання амаль ці не ў той жа ступені, што і яе змест. У сутнасці спрэчак, што ўзніклі ў час абмеркавання, няма нічога новага — гэта спрэчкі аб магчымасцях і правах паказу твораў мастакоў тэатра і кіно, і вядуцца яны на розных этапах развіцця экспазіцыйных прынцыпаў. Ці даўно даводзілася абараняць права на паказ макета на выстаўцы менавіта як самастойнага аб'екта, а не як дадатку да абавязкова аўтарскага эскіза? А сёння нам ужо не хапае макета. Нам патрэбны касцюмы, рэквізіт, элементы бутафорыі, эскізы супераслон, прадметная атрыбутыка, што выкарыстоўваецца на сцэне або ў фільме.

Вядома, разрыў паміж экспазіцыйнай і рэальным жыццём сцэнаграфіі — адвечны і абсалютны, і барацьба за яго скарачэнне не будзе мець канца. Ён адчуваецца і на гэтай выстаўцы нават у таленавітых макетах, выкананых з гранічна развітым пачуццём прасторавага мыслення, вельмі неабходнага для тэатральнага мастака. Я маю на ўвазе макеты Д. Мохавы да спектакля па айтматаўскім «Буранным паўстанку», Э. Гейдэнбрэхта да оперы «Карміна Бурана» К. Орфа, Б. Герлавана да «Заюканана апостала» А. Макаёнка і «Рэвізора» М. Гоголя, Я. Ждана — да «Рыгалета» Д. Вердзі...

У творчай атмасферы ствараўся спектакль па п'есе А. Дударова ў тэатры імя Я. Купалы (рэжысёр В. Раеўскі). Задума мастака Б. Герлавана знаходзіцца ў згодзе з рэжысёрскай трактоўкай: дэкарацыі са спектакля вычлениць цяжка,

на яго мове. Якая ж яна, гэтая мова? Сёння гэтае пытанне задаюць сабе многія мастакі, імкнучыся эмацыянальна авалодаць залай: Ю. Тур — у «Знаку бяды» па В. Быкаву ў Рускаім тэатры імя М. Горкага, А. Салаўёў у спектаклях тэатра імя Я. Коласа, А. Фаміна ў сваіх чароўных ляльках да розных пастановак, якія выклікаюць у глядача пачуццё захвалення, непадробную цікавасць, А. Мацвейчук — у новым фільме «Пераправа», І. Тапілін — у стужцы «Чалавек, які браў інтэрв'ю»... А тут жа, на выстаўцы, гаворка ідзе толькі пра чыста візуальны, статычны бок справы. А ўявіце сабе жыццё гэтых дэкарацый у сцэнічнай і кінематаграфічнай дзеі, калі ідзе працэс узаемаўзбагачэння, узаемакантактаў актёраў з імі!

У імкненні максімальна скараціць, кампенсаваць разрыў паміж выстаўкай і спектаклем, паміж выстаўкай і фільмам — сэнс удакладнення метадаў экспазіцыі, руху бясконцага, але зусім не бессэнсоўнага. Не скажэ, што эскізы Галавіна давалі ў свой час глядзчу значна больш дакладнае ўяўленне пра тое, што будзе на сцэне, чым большасць сучасных эскізаў, не толькі таму, што выяўленчая культура Галавіна была вышэйшая, але і таму, што сам характар існавання мастака на сцэне змяніўся надзвычайна.

Жаданне арганізатараў выстаўкі «падцьці» як мага бліжэй да глядачоў — бясспрэчнае і не мае патрэбы ў абароне. Для гэтага экспазітары пашырылі перш за ўсё сам «асартымент» экспануемых матэрыялаў. Да эскізаў і макетаў далі дакументальныя фотаздымкі (у раздзеле кінадэкарацый), папярэднія накіды і рабочыя эскізы, эксплікацыі, касцюмы, элементы бутафорыі. А

Кусявіцкім пакінула глыбокі след у творчым жыцці польскага кампазітара. Лепшыя яго творы (III і IV сімфоніі, кантата «Стават Матер», скрыпачныя канцэрты, вакальныя цыклы) інтэрпрэтаваліся выдатнымі музыкантамі. Сярод іх піяністы А. Рубінштэйн, С. Рыхтэр, Г. Нейгауз, З. Дзавецкі, скрыпачы П. Каханьскі, І. Сігеці і інш.

Натхнёная музыка К. Шыманоўскага гучыць і ў нашы дні на поўны голас. Вытанчаная лірыка, яркі меладызм, каларытная гармонія і багаты дар фантазіі ўвасобіліся ў яго адметнай музыцы. Вядомы савецкі піяніст і педагог, першы выканаўца многіх фартэп'яна твораў К. Шыманоўскага Г. Нейгауз сказаў пра яго: «Ягоная адухоўленасць, агромністае

кола ідэй, жыццёвых запатрабаванняў, — усё гэта рабіла моцнае ўражанне. Ты міжволі падпадаў пад ягоны ўплыў».

Нядаўна канцэрт з твораў выдатнага польскага кампазітара адбыўся ў Камернай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У выкананні майстроў мастацтваў Беларусі прагучалі інструментальныя і вакальныя творы К. Шыманоўскага, слова аб якім сказала музыказнавец В. Савіцкая. У праграме ўдзельнічалі струнны квартэт Саюза кампазітараў БССР (Ю. Гершовіч, Т. Бознева, В. Баткіна, М. Шчарбакоў), скрыпач М. Гершовіч, спявачка Г. Лукіцкая, піяністкі А. Кузняцова, Н. Цёмкіна, Г. Каржанеўская. **Генрых ВАГНЕР, кампазітар.**

НАШ КАЛЯНДАР

ГУЧАЦЬ ТВОРЫ ШЫМАНОЎСКАГА

У сузор'і кампазітараў XX стагоддзя дастойнае месца займае выдатны польскі кампазітар Кароль Шыманоўскі (1882—1937). Шматгранная дзейнасць творцы, піяніста, педагога і грамадскага дзеяча пакінула глыбокі след у развіцці музычнай культуры Польшчы. Творчасць К. Шыманоўскага ахоплівае многія жанры — ад фартэп'янных прэлюдыяў да музыкі буйных форм: опера, балет, кантата, вакальныя цыклы, інструментальны канцэрт.

З самага пачатку творчага

шляху, будучы ў кампазітарскім аб'яднанні «Маладая Польшча», ён шукае новыя сродкі выразнасці ў сферы мелодыкі, гармоніі, формы, фальклору. Творчасць вялікага суйчынніка Фрэдэрыка Шапэна была для К. Шыманоўскага пуцяводнаю зоркай і зрабіла на яго вялікі ўплыў. Зварот да адметнага фальклору гураляў (жыхароў Татраў) натхніў кампазітара на напісанне твораў па матывах гэтага фальклору. Найбольш яркае ўвасобленне гэта набыло ў балете «Харнасе».

Музыка К. Шыманоўскага

часта гучыць у Польшчы, вядомая ў буйных музычных цэнтрах свету. Опера «Кароль Ражэр» пастаўлена ў Празе, балет «Харнасе» ў Парыжы (вядомым рускім балетмайстрам С. Ліфарам) і ў Празе. Скрыпачныя канцэрты выконваліся ў Барселоне.

Пад час прыезду К. Шыманоўскага ў Маскву з аўтарскімі канцэртамі (1933—34 гг.) яго захоплена прымала музычная грамадскасць. Даўняе сяброўства з рускімі музыкантамі А. Зілоці, Р. Гліэрам, С. Пракоф'евым, Г. Нейгаузам, С.

Арсенія Георгіевіча Астроўскага вядомы савецкі паэт Д. Кавалёў назваў сярод тых перакладчыкаў, якім беларуская літаратура абавязана сваёй папулярнасцю ў Расіі, па ўсёй нашай краіне. Гэта імя значыцца на вокладках дзесяткаў кніг беларускіх аўтараў, выдадзеных на рускай мове. Ім створана сапраўдная бібліятэка лепшых твораў нашай літаратуры, што палюбліся шматлікім аўтэнтычным савецкім чытачу.

А. Астроўскі ўнёс значны ўклад ва ўмацаванне творчай сярэдняй і асабістай дружбы паміж пісьменнікамі Ленінграда і Беларусі. Даўнаму і вернаму сябру нашай рэспублікі 22 мая спаўняецца 90 гадоў. Прайдзены вялікі жыццёвы шлях. Сваю энергію і талент перакладчык бескарэсліва прысвяціў служэнню літаратуры.

Нарадзіўся А. Астроўскі ў літоўскім горадзе Шаўляй, рос і вучыўся ў Кіеве, а з 1923 г. звязаў свой лёс з Ленінградом.

Тут у 1928 г. ён скончыў Вышэйшыя курсы пры Інстытуце гісторыі мастацтваў, тут адбыліся першыя знаёмствы з прафэсійнымі савецкімі літаратарамі.

выпуску якіх прымалі ўдзел В. Бергольц, А. Пракоф'еў, М. Браўн і іншыя вядомыя ленаградскія пісьменнікі: сваім патрыятычным словам яны ўзнімалі настрой савецкіх людзей,

нуў кнігу на яго сталю. Апаўднёванні спадабаліся Астроўскаму. Пры чытанні ён пачаў у думках уяўляць, як асобныя фразы і эпізоды загучалі б на рускай мове, потым стаў рабіць

да ўсёй беларускай літаратуры, якая стала яго пастаянай спадарожніцай. Вось ужо 40 гадоў служыць Астроўскі ў яе гонар і славу.

НЯСТОМНЫ ПЕРАКЛАДЧЫК

Дваццаць гадоў жыцця А. Астроўскі прысвяціў слава-тай «Бібліятэке паэта», створанай М. Горкім. Ён прыйшоў у яе па рэкамендацыі Ю. Тынянава, быў сярод яе арганізатараў, а потым — рэдактарам.

У першыя ж дні вайны А. Астроўскі заісаўся ў апаўднёванцы. Потым была Ленінградская блакада. У 1942—45 гг. працаваў на Ленінградскім радыё, рыхтаваў спецыяльныя перадачы Ваеннага альманаха, у

дапамагалі набліжаць светлы дзень перамогі.

Да беларускай літаратуры А. Астроўскі звярнуўся ў 1947 г., калі за плячымі быў багаты жыццёвы і творчы вопыт. Спрыяў гэтаму П. С. Кабзарэўскі, ураджэнец Беларусі. Аднойчы Павел Сямёнавіч прынёс свайму сябру зборнік апаўднёваннага таленавітага беларускага пісьменніка і папрасіў тэрмінова зрабіць пераклад. Нягледзячы на пярэчанне гаспадары кватэры, ён усё-такі пакі-

паметкі і, нарэшце, захапіўся перакладам.

З таго часу ленаградскі перакладчык па-сапраўднаму зацікавіўся беларускай літаратурай. А. Пракоф'еў і П. Кабзарэўскі заахвоўвалі яго да далейшай працы над перакладамі. Беларуская літаратура прыкрыла перад А. Астроўскім новы свет. З увагі да псіхалагічных апаўднёваннаў Я. Брыля і вершаваных радкоў П. Труса, напісаных з мадады запалам, нарадзілася захапленне і любоў

ПРАБЛЕМЫ МЕРКАВАННІ

КАР: — Я, мабыць, не памылюся, Анатоль Міхайлавіч, калі скажу, што Закон СССР аб індывідуальнай працоўнай дзейнасці ва ўсіх нас выклікаў не толькі цікавасць, а нават і пэўную разгубленасць. Слова «прыватнік» заўсёды выклікала толькі негатывную рэакцыю, гэта, маўляў, «не наш чалавек». Хоць, пагадзіцеся, мы таго прыватніка ніколі, бадай, не бачылі, ніколі не мелі з ім справы. Есць людзі, якія ўспрынялі Закон амаль варона. Чувасць ужо галасы: «Што гэта робіцца, вяртаецца да нэпа!»

А. Фаміч: — Нічога агульнага з нэпам Закон аб індывідуальнай працоўнай дзейнасці не мае. На сацыялістычнай аснове ён дазволіць не толькі прыцягнуць многіх людзей да канкрэтнай справы, але і ліквідаваць дэфіцыт у бытавых паслугах, таварах народнага ўжытку. Пры параўнаўча невялікіх аб'ёмах вытворчасці кааператыву можа больш гнутка абнаўляць асартымент у адпаведнасці з модай. Дзяржаўныя швейныя ці абутковыя фабрыкі, як вы ведаеце, перабудоўваюцца ў гэтай справе вельмі марудна.

КАР: — Зразумела, што ні тагачасныя дэмаршчынныя нэпманаўскія буржуіны, ні, тым больш, персанажы вядомых «Нататан следчага» Льва Шэйніна, узятых з нэпманаўскага асяроддзя, асаблівай пачывасці не выклікаюць. Але, мне здаецца, сёе-тое з «практыкі» нэпманаў можа і прывабіць. Хоць бы тая ініцыятыўнасць, уважлівасць, нават далікатнасць адносна да кліентаў. У чацвёртых нумары «Юносты» за гэты год надрукаваны ўрывак з кнігі «Вандраванне ў розныя бакі» вядомага нашага драматурга Віктара Розава. Урывак гэты ўваспрашае дзіцячыя гадзі пісьменніка, якія анураг прыпалі на гадзі нэпа. Аўтар, між іншым, расказаў і такі эпізод. Назбіраўшы за год рубель, каб купіць падарунак маці ў дзень яе нараджэння, ён зайшоў у прыватную нандытарскую. Гаспадар пацікавіўся, каму хлопчык купляе столькі цукерак, і пачуўшы, што — маці, паклаў у пакунак ілчэ і шаналадку «ад слёз». «Ты добры хлопчык», — сказаў ён, — перадай прывітанне тваёй маці». Хто-небудзь скажа — сурагат добразычлівасці? Можа, і сурагат. Можна западозрыць, што той гаспадар такім манерам хацеў прывабіць патэнцыяльнага пакуніка. Але, ведаеце, я б не меў нічога супраць, каб і мяне сёння так прываблівалі ў магазіне. Калі не «шаналадкай», дык хоць бы ветлівым словам.

А. Фаміч: — Што і казачь, асабістая зацікаўленасць — вялікая сіла. Мой сын спазнаўся на працу і «сханіў» прыватнае таксі. Вадзіцель быў надзвычай ветлівы, адразу папрасіў звярнуць увагу на спідометр, каб не было ніякага падману пры разліку, спытаў, ці не хоча кліент выпіць ліманаду, папярэдзіўшы, што ён каштуе, як і ў магазіне. Па дарозе пацікавіўся, якую музыку ён любіць — класічную, эстрадную, песні? У машыне ёсць магнітафон з багатым выбарам запісаў... Вось вам узор сапраўднага сервісу.

КАР: — Цікава. Гэты ж шафёр, можа, ніколі больш не сустрэне вашага сына, дык, здавалася б, навошта яму было ўсё гэта рабіць?

А. Фаміч: — Уладальнік машыны быў упэўнены, што пасажыр абавязкова расказае пра такі сервіс знаёмым, а тыя сваім знаёмым і г. д. Так стварэцца станоўчае рэзнамэ менавіта прыватнага таксі. Сво-

і навучэнцы, а таксама ўсе астатнія грамадзяне ў свабодны ад працы час. Ну, а калі, снажым, шавец, мравец, фатограф, цысляр, людзі іншых прафесій вырашаць развітацца з пастаянай працай на дзяржаўным прадпрыемстве і перайці, як кажуць, на «вольны» хлеб? Я сустрэкаў людзей, якія мараць пра гэта.

А. Фаміч: — Яны б, мабыць, пашкадавалі. Такі чалавек быў бы пазбаўлены ўсіх сацыяль-

не малы клопат. Трэба пастаўляць у чарзе і за каўбасой, і за добрым млясам, і за іншымі прадуктамі (калі не ў Мінску, дык у Магілёве, Мазыры, Пінску). А тут у нас сто ці дзвесце «едакоў»...

А. Фаміч: — Дзе набыць прадукты? На базары ці, заключыўшы дагавор з калгасам, саўгасам, нарэшце, з вясцоўцамі. Многія з іх трымаюць жывелу на продаж.

матэрыялаў, яны, тым не менш, свае паслугі прапанавалі, але назвалі пры гэтым цану, якая, я ведаю, удвая перавышае дзяржаўную.

А. Фаміч: — Я зноў паўтараю: усё вырашае попыт. Устанавіўшы расцэнкі — значыць, загнуць новую справу на корані. Што тычыць скаргі гэтых кааператараў, што ў іх няма ці не хапае будаўнічых матэрыялаў, дык выканкомы мясцо-

ДЛЯ „СМАЖНЯЎ“ — ЧАРТА

Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» гутарыць са старшынёй Дзяржаўнага Камітэта па працы БССР А. М. ФАМІЧОМ.

асабліва рэклама — карыстаецца толькі таксі «прыватнікаў на калёсах».

КАР: — Днямі бачыў тэлеюжэт пра іх работу, здаецца, з Эстоніі. Адзін з «індывідуалістаў» паснардзіўся, што таксісты «афіцыйныя» забараняюць прыватным спыць машыны на іх стаянках. Баяцца канкурэнцыі?

А. Фаміч: — Работы хопіць усім. У Мінску, напрыклад, каля 100 прыватных таксі на, калі не памыляюся, 1200 дзяржаўных. Да таго ж, прыватнікі працуюць толькі ў пятніцу, суботу і нядзелю.

КАР: — Чаму не больш, калі ёсць на іх попыт?

А. Фаміч: — Не забывайцеся, што займацца прыватным, кажучы па-руску, «ізвазом», дазваляецца толькі ў свабодны ад працы час.

КАР: — Дык жа ёсць шафёры-пенсіянеры...

А. Фаміч: — Дазвол на транспартнае абслугоўванне грамадзян уладальнікамі асабістых аўтамабіляў даецца дыферэнцыравана. У першую чаргу — асобам з добрым здароўем: зрокам, сляхам і г. д. Перавозка пасажыраў патрабуе ад шафёра высокай прафесійнасці, хуткай рэакцыі і г. д.

КАР: — Адным словам, як я разумею, створаны пэўныя абмежаванні, якія павінны стрымліваць тых прыватных таксістаў?

А. Фаміч: — Я б не ўжываў гэтае слова. Прыняты правілы, якія павінны рэгуляваць індывідуальнае транспартнае абслугоўванне грамадзян.

КАР: — У Законе аб індывідуальнай працоўнай дзейнасці ўстаноўлена кола асоб, якім дазваляецца займацца гэтай дзейнасцю: хатнія гаспадыні, інваліды, пенсіянеры, студэнты

ных выгодаў — не «ішоў» бы стаж, не аплочваліся б лісткі непрацаздольнасці. Закон аб індывідуальнай працоўнай дзейнасці прыняты з такім разлікам, каб не дапусціць адтоку рабочай сілы з дзяржаўных прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў. Праўда, фармулёўка «ў свабодны ад працы час» — досыць расплыўстая. Яе не вельмі цяжка абысці. Напрыклад, чалавек уладкоўваецца начным вартульніком ці вахцёрам, а ўдзень шые штаны. Там ён карыстаецца ўсімі сацыяльнымі выгодамі, а тут мае яшчэ і немалы грашовы прыварак...

КАР: — Дык, можа, на здароўе?

А. Фаміч: — Нельга з поўнай аддачай працаваць адначасова ў двух месцах. У дадзеным выпадку чалавек у дзяржаўнай установе выконвае свае абавязкі, як кажуць, зольшага, затое на прыватніцкай «пасадзе» ён сіл не шкадуе...

КАР: — Скажыце, Анатоль Міхайлавіч, на зацверджаным пераліку відаў індывідуальнай працоўнай дзейнасці пастаўлена кропка? Спіс гэты пашырацца не будзе?

А. Фаміч: — Жыццё пакажа. Кропка пастаўлена толькі ў спісу забароненых відаў працоўнай дзейнасці. Ён апублікаваны.

КАР: — Ну добра, уявім на хвілінку, што мы з вамі арганізавалі кааператывную кавярню — вас не прыўдзіць сама ідэя такой прапановы?

А. Фаміч: — Кааператыв павінен складацца не менш чым з трох чалавек.

КАР: — Знойдзем трэцяга... Уявім, што нам пашанцавала — знайшлі памяшканне за не вельмі высокую арэндную плату, набылі абсталяванне. Але ж галоўнае — прадукты. Пагадзіцеся, накарміць адну сваю сям'ю і то

КАР: — Дазвольце, Анатоль Міхайлавіч, вам не паверыць. Так, сапраўды, калгасу зараз дазваляецца, калі ён выканаў дзяржаўны план па продажы сельгаспрадукцыі, прадаваць лішак на базары. Але я памятаю сваю гутарку з адным з кіраўнікоў Дзяржаўнага БССР, які без усялякіх дыпламатычных сказаў — усё лішкі мы таксама будзем прадаваць дзяржаве, рэспубліка павінна выконваць і перавыконваць план. Што тычыцца калгаснікаў і рабочых саўгасаў, дык у іх калгас кантракт, дык у іх калгас кантракт, адмовіцца ад кантракта, павесці свінчо на базар ці прадаць кааператыву? Хто, снажыце, захаце ўступіць у канфлікт са старшынёй калгаса?

А. Фаміч: — У сельскай мясцовасці ў нас жыў каля 600 тысяч чалавек, якія не працуюць у саўгасах і калгасах. Гэта рабочыя-будаўнікі, меліяратары, чыгуначнікі, настаўнікі і інш. Многія з іх маюць падсобныя гаспадаркі і, мне здаецца, ахвотна ўстановаць эканамічныя кантакты з кааператывнымі кавярнямі. Многае залежыць ад кааператара. Трэба, як кажуць, паварушыцца, праявіць ініцыятыву.

КАР: — А ці не атрымаецца, што кааператары рэзка ўзнімуць цэны на прадукты? Многія цэнтральныя газеты абшлі рэпартажы з масноўскай кааператывнай кавярні на Крапоткінскай, дзе кліентам падаюць малочнае парасё ішошам 60 рублёў порцыя. Дык за колькі яны тое свінчо купляюць на базары?

А. Фаміч: — Попыт нараджае прапанову. Цэны ў кааператывных кавярнях — з'ява аб'ектыўная. Адміністраваць тут нельга. Калі кааператары не будуць мець «навару», яны не змогуць «функцыяніраваць».

КАР: — Але ж гледзячы, які гэта навар. Пачуўшы па радыё рэкламу, я пазваніў у Мінскі кааператыв «Дачнік» з пытаннем, ці змогуць яны зрабіць таякі і таякія работы на дачным участку. Паснардзіўшыся, што ў іх няма ніякіх будаўнічых

Саветаў народных дэпутатаў, прадпрыемствы, установы і арганізацыі па заяўках асоб, якія маюць рэгістрацыйныя пасведчанні або патэнты на занятак індывідуальнай працоўнай дзейнасцю, прадастаўляюць ім ва ўстаноўленым парадку ў арэнду памяшканні і іншую маёмасць, дапамагаюць набыць сыравіну, матэрыялы, інструменты... Да іх аплаты аддзяленнямі Дзяржбанка выдаюцца крэдыты. Савет Міністраў БССР абавязваў выканкомы абласных і Мінскага гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных распараджацца і па ўзгадненні з Міністэрствам гандлю і Белспажываўсаюзам зацвердзіць пералік і нормы продажу тавараў павышанага попыту грамадзянам для занятку індывідуальнай працоўнай дзейнасцю. У рэспубліцы ствараюцца спецыялізаваныя магазіны па продажы адходаў вытворчасці мэблявай, тэкстыльнай, швейнай і іншых галін прамысловасці. Шэраг такіх магазінаў ужо працуе ў Мінску, Гродне, Гомелі і іншых гарадах і раённых цэнтрах рэспублікі.

КАР: — Акурат сёння раніцай я слухаў па радыё інтэрв'ю з кіраўніком аднаго з будаўнічых кааператываў, які скардзіўся на тое, што набыць будаўнічыя матэрыялы амаль немагчыма. Я не запомніў, якія канкрэтныя дзяржаўныя арганізацыі ён называў, але вуха разанулі таякі яго словы: «Мы ім далі ўжо некалькі заявак на матэрыялы, а яны нам кажуць — пішыце, пішыце, мы вашы паперы будзем складаваць у шуфляду»...

А. Фаміч: — Чыноўнікаў, бюракратаў яшчэ ў нас хапае. Перабудова ім не даспадобы. І грамадзянам, якія вырашылі прысвяціць сябе індывідуальнай працоўнай дзейнасці, прыдзецца пераадоўваць немалыя перашкоды.

...І ЗАСПЯВАЛА ШКОЛА

Рыгор Шырма любіў паўтараць словы выдатнага рускага педагога К. Ушынскага — «Заспявала школа — заспявае народ» — і даваў: «Як рака бярэ пачатак ад падземных крыніц і разліваецца шырокім морам на сонечных прасторах, так і мастацтва харавога спеву пачынаецца за школьнай партай і пасля пераліваецца за парог школы і пульсую разам з жыццём народа. Гэта вялікая, кардынальная, сапраўды ўсенароднага дзяржаўнага значэння задача мінскай сярэдняй школы № 150 з музычным (харавым) ухілам, якая змагаецца за права насіць імя песняра зямлі беларускай Р. Шырмы, ажыццяўляецца на практыцы. Тут існуе зараз сем хораў: першых, другіх і трэціх класаў, піянерскі, хор старшакласнікаў «Іскарка», канцэртны — «Ветрык», хор настаўнікаў. Толькі летась адбылося больш за трыццаць выступленняў харавых калектываў школы ў мікрараёнах горада, у працоўных калектывах і падшэфных дзіцячых садах. Харавыя калектывы слухалі воіны Савецкай Арміі і шматлікія экскурсанты двух школьных музеяў, у тым ліку замежных турысты.

Творчая дружба завязалася ў вучняў 150-й школы са сваімі ровеснікамі з Масквы і Адэсы, Венскага, Мукачова, Пружан і з вёскі Новае Мірскага раёна. У школе рэгулярна адбываюцца творчыя сустрэчы з шэфамі — беларускімі кампазітарамі і музыкантамі, а таксама пісьменнікамі і паэтамі, выканаўцамі-вакалістамі і інструментальцамі. Хлопчыкі і дзяўчынкі жывуць паўнакроўным, змястоўным творчым жыццём. Можна сказаць, што сапраўды творчы працэс тут — штодзённая праца. Бываюць тут і свае святы. Адно з такіх святаў, якое традыцыйна адзначаецца штогод, — дзень нараджэння Р. Шырмы. Да яго і вучні, і настаўнікі рыхтуюцца асабліва старанна, імкнучыся адзначыць новымі творчымі поспехамі.

Сёлета ў школе святкавалі 95-годдзе з дня нараджэння Р. Шырмы. Па традыцы было шмат гасцей, сярод якіх дачка Рыгора Раманавіча — Алена Рыгораўна. Удзельнікам свята былі дзеці беларускай культуры, якія добра ведалі Шырму, працавалі разам з ім, вучыліся ў яго шанаваць родную культуру, родную песню.

Тон свята зададо выступленне вялікай фальклорнай групы, у склад якой увайшлі вучні розных класаў — спевакі, танцоры, баяністы (кіраўнікі груп — настаўнікі Н. Варашылава, З. Бакіноўская, Б. Рольбі, В. Саітаў). Дзяўчаты вадзілі карагоды і спявалі цудоўныя беларускія вяснянкі. Плаўныя прыгожыя рухі, выразныя спевы з элементамі імправізацыі, сама манера выканання сведчылі пра тое, што да народнай песні тут ставіцца па-шырмаўску — з павагай, разуменнем, тактоўна і адказна.

Прыкметна вырас і выканаўчы ўзровень хору «Ветрык» (кіраўнік В. Дабравольская). Больш роўным і гнуткім стала гучанне асобных груп, чысціней і выразнасцю вызначаецца інтаніраванне. У выкананні хору прагучалі творы кампазітараў Ю. Семянікі, Л. Свєрдзеля, Б. Сняткава.

І апоў загучалі народныя песні, але па гэты раз у выкананні хору «Дударыхі» калгаса імя У. І. Леніна з Піншчыны. З гэтым калектывам у час летняй фальклорнай экспедыцыі пазнаёмілася В. Дабравольская, якая запрасіла калектыву выступіць у школе. Удзел «Дударыхі» у канцэрце быў прыемным сюрпрызам не толькі таму, што ёсць прысутныя змалі пачуць беларускія народныя песні розных жанраў, так скажаць, «з першых вуснаў», але і таму, што адно з песень гэтага хору — «Ды араў мужык ля дарогі» — кампазітар Л. Свєрдзель апрацаваў менавіта для «Ветрыка». Таму вельмі сімвалічна прагучаў апошні нумар канцэртнай праграмы, калі гэту песню калгасніцы і вучні заспявалі разам, нібыта пацвярджаючы неабходнасць сувязі пакаленняў у справе захавання духоўнай спадчыны народа.

Школай зроблены няхай невялікі, але зусім рэальны крок наперад на шляху эстэтычнага выхавання сваіх вучняў. Набыта нічэ адна крупічка станоўчага вопыту, якога ў школе за гады яе існавання назапашана ўжо шмат. Вопыт гэты трэба пашыраць, тым больш, што ў цэлым па рэспубліцы ў справе эстэтычнага выхавання моладзі ішчэ шмат хібаў і ўпушчэнняў.

Т. ВАРФАЛАМЕЕВА,
музыказнавец.

А. Астроўскі неаднаразова наведваў Беларусь. Вялікае ўражанне пакінула на яго сціла наша рэспубліка. Ён прымаў удзел у рабоце пісьменніцкіх з'ездаў, пленумаў, у сімпозіуме перакладчыкаў беларускай літаратуры (1973). У яго ўстанавілі асабістыя кантакты з беларускімі пісьменнікамі, а з многімі нашымі літаратарамі склалася шчырая дружба.

Перакладчык быў актыўным удзельнікам тыдняў, дзён і вечараў беларускай літаратуры ў горадзе на Няве. З яго вуснаў творы беларускіх пісьменнікаў гучалі на многіх праслаўленых ленынградскіх прадпрыемствах, на якіх даводзілася неаднаразова выступаць разам са сваімі беларускімі сябрамі.

Такая дзейная любоў да беларускай літаратуры прынесла плённыя поспехі. У творчым актыве Арсенія Георгіевіча 8 тамоў перакладаў толькі твораў І. Шамякіна. З натхненнем ім перакладзены апавядан-

ні, апавесці і раманы Я. Коласа, Ц. Гартнага, К. Чорнага, В. Віткі, Я. Брыля, А. Кулакоўскага, М. Ткачова, Я. Скрыгана, І. Навуменкі, В. Хомчанкі, М. Ракітнага, байкі, вершы і паэмы П. Труса, К. Крапівы, П. Броўкі, А. Пысіна, У. Корбана, Н. Гілевіча, М. Аўрамчыка, А. Русецкага і інш. Жывы інтарэс выклікала ў Астроўскага маладая беларуская літаратура. Ён адным з першых адкрываў усеагульнаму чытачу Я. Сіпакова, В. Карамазова, Б. Сачанку, А. Жука, У. Паўлава, Я. Радкевіча. Даволі прадстаўнічы спіс, які сведчыць аб значных выніках пэдагагічнай працы перакладчыка.

Нягледзячы на свой шановны ўзрост, А. Астроўскі працягвае ўважліва сачыць за літаратурным жыццём Беларусі. Тонкі мастацкі густ дапамагае яму зразумець і ацаніць годнасць кожнага новага твора.

У перакладзе А. Астроўскі перадае своеасабліва творчай

манеры пісьменніка, нацыянальны каларыт арыгінала. Яго пераклады зроблены на добрым прафесійным узроўні і заўсёды знаходзяць шырокую чытацкую аўдыторыю.

У 1973 г. А. Астроўскаму за заслугі ў галіне мастацкага перакладу і вялікую работу па прапагандзе беларускай савецкай літаратуры прысвоена званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

Прыемна адзначыць, што А. Астроўскі па-ранейшаму поўны энергіі, новых планаў і задум. «На «недагрукку» скардзіцца не магу, — пісаў ён у адным з лістоў. — Прыйдзецца папрацаваць. Але ж і без работы вельмі сумна. Так што я ніколі не скарджуся на лёс». Чытаў гэтыя радкі і ўяўляў, як молада, з хітрынкай-жывінкай свеіцца ўважлівыя вочы Арсенія Георгіевіча.

Цімох ЛІЯКУМОВІЧ.

КАР.: — Вы заўважылі, Анатоль Міхайлавіч, я амаль не задаю вам пытанняў, якія тычацца самой працэдуры атрымання патэнтаў ці рэгістрацыйных пасведчанняў, што даюць дазвол на занятка гэтай дзейнасцю. Пра ўсё гэта неаднойчы друнавалася ў газетах. І ўсё-такі шмат што застаецца за Законам, шмат што застаецца незразумелым. Напрыклад, у Законе нічога не гаворыцца пра межы заробку «прыватнікаў». Я неаднойчы ўжо чуў размовы пра тое, што хутка, маўляў, у нас з'явіцца свае мільянеры. Хай гавораць? Анатоль Міхайлавіч, я неаднойчы пісала, што якімі б ні атрымалі заробкі, наша боля, што нехта заробіць надта многа, можа ператварыцца ў рэальны фантар, які затармозіць, стрывае тэмпы развіцця індывідуальнай працоўнай дзейнасці.

А. Фаміч: — Ну, наконт «мільянераў», дык гэта з галіны фантастыкі. Я б не сказаў, што заробкі нашых кааператараў занадта высокія — 250—300 рублёў у месяц. Але ж удлічыце, што ў іх не 8-гадзінны працоўны дзень, як у нас, а намнога даўжэйшы. Я лічу, што калі хто можа зарабіць больш — калі ласка. Гэтыя грошы — працоўныя.

КАР.: — Я чытаў, што кааператывы кавярні, цырульні, фатаграфіі, рамонтныя майстэрні будуць утварацца пры адпаведных прадпрыемствах — рэстаранах, упраўленнях бытавога абслугоўвання і г. д. А які паміж імі будучы сувязі, кантакты? Ці не атрымаецца, што тыя «зверху» будуць сачыць за кожным крокам кааператараў, дыктаваць імі?

А. Фаміч: — Не. Скажам, рэстаран можа прапанаваць кааператыву кавярні на ўзаемавыгадных умовах рэалізоўваць пэўныя стравы і г. д.

КАР.: — Я неяк зайшоў у кавярню «Свіцязьнік», што на вуліцы Сурганава ў Мінску. Тады тут працавала на сямейным падрадзе сям'я Алега Александровіча Шайно. Ён мне выслаў стог скаргаў на кіраўнікоў рэстарана, ад якога працуе. Усе яго ініцыятывы, напрыклад, такія — стварыць кавярню для спартсменаў, каб яны збіраліся тут за кубкам кавы, сустракалі адмоўную рэакцыю. Ён быў ужо і спецыяльна планавы, малюнка набіў. Ды не дазволілі іх высесці, маўляў, сапсуюць сцены. А ў адзін з дзён наляцела АБРСУ і пачало правярць, ці не дабаўляюць тут у сок ваду. Яно не разумею, што там, дзе працуюць на падрадзе, галоўная задача — прывабіць кліента, а зрабіць гэта можна толькі добрым, смачным пачаткам.

А. Фаміч: — З гэтым можна пагадзіцца. Я думаю, што якасць прадукцыі, паслуг у тых кааператывах ці ў «прыватнікаў» будзе не горшая, чым у дзяржаўнага прадпрыемства.

КАР.: — А мо і лепшая, бо тут зацікаўленасць большая, на карту пастаўлены прэстыж «фірмы».

А. Фаміч: — Кааператыву — гэта арганізацыя, дзе самаакупляльнасць, самафінансаванне — аснова асноў. У гэтым сэнсе — прыклад для дзяржаўнага прадпрыемства.

КАР.: — На дзяржаўным прадпрыемстве за якасцю прадукцыі сочаць шмат людзей — аддзела тэхнічнага кантролю, а цяпер і ў дзяржтрывёмцы. А ў кааператыве, у прыватніку?

А. Фаміч: — Тым, хто вырашыў заняцца індывідуальнай працоўнай дзейнасцю, прад'яўляюцца пэўныя кваліфікацыйныя патрабаванні, што ўжо само па сабе ў пэўнай ступені гарантуе якасць тавараў і абслугоўвання. Напрыклад, у сферы мастацтва — пры навучанні ігры на музычных інструментах, танцам і г. д. патрабуецца вышэйшая або сярэдняя спецыяльная адукацыя, або членства ў творчым саюзе. Высокія патрабаванні прад'яўляюцца і ў сферы фізічнай культуры і спорту, у рэспэктарстве, перакладзе на замежную мову і г. д. Але галоўны кантралёр якасці — кліент, пакупнік. Яго не падманеш. Не спадабаецца — больш не прыйдзе, больш не купіць. Калі б, скажам, у кааператыву кавярні «Смажні» ў Мінску гатавалі нясмачна, — тут бы не было пастаянных чэргаў.

КАР.: — Я гутарыў з намеснікам старшыні Мінскага гарвыканкома, старшынёй камісіі па арганізацыі індывідуальнай працоўнай дзейнасці Я. Засядычам. Яго непакоіла і таякая праблема — канкурэнцыя, лую стварэнне кааператываў і «прыватніку» дзяржаўнай вытворчасці, дзяржаўнаму гандлю, дзяржаўнаму бытавому абслугоўванню.

А. Фаміч: — Гэтая канкурэнцыя прымусяць дзяржаўныя ўстановы працаваць якасна, зніжаць сабекошт прадукцыі. А ўвогуле, я вам скажу, значнай канкурэнцыі дзяржаўнай эканоміцы кааператываў і «прыватніку» стварыць не змогуць. Не тыя прапорцыі. За імі — усяго адзін працэнт ад усяго аб'ёму вытворчасці. Усе віды індывідуальнай працоўнай дзейнасці грунтуюцца на асабістай працы чалавека і членаў яго сям'і. Наёмная праца — аснова прыватнага прадпрыемства — катэгарычна забаронена. Так што ні пра якое вяртанне да неўласцівай сацыялізму дзейнасці не можа быць і гаворкі. Індывідуальная працоўная дзейнасць будзе ажыццяўляцца на прыпынках другой занятысці, г. зн. захоўваецца не пасрэдняй сувязь з грамадскай вытворчасцю.

КАР.: — Не вельмі зразумела, як кааператыва ці «прыватніку» будучы вызначаць характар сваёй прадукцыі ці паслуг. Можа здарыцца такое, што прадукцыя, якую яны сёння вырабляюць, заўтра не спатрэбіцца, не знойдзе попыту. Вы ж ведаеце, як у нас бывае — сёння ў магазіне нечага няма, а заўтра, бачыш, ужо завезлі. Вось і з тымі прыватнымі таксі. А што, калі заўтра-паслязаўтра Мінску дадуць яшчэ сотню-другую дзяржаўных таксі? Помніце, як у

«Залатым цяляці» Ільфа і Пятрова не вельмі ўдалы прадпрыемлінік Казлевіч, сабраўшы з ламачча аўтамабіль, каб вазіць на ім масноўскіх пасажыраў, праз дзень ужо быў крайне расчараваны — у Маскву прыбыла вялізная партыя замежных тансаматараў, і беднаму Казлевічу давялося ўцякаць на перыферыю.

А. Фаміч: — У Законе прадугледжаны розныя формы кааператываў асоб, якія выдуюць індывідуальную працоўную дзейнасць, іх дагаворных адносін з дзяржаўнымі і грамадскімі прадпрыемствамі. Ніякай анархіі, стыхійнага развіцця не будзе. Тое, што з'яўляецца сёння дэфіцытам, будзе яшчэ дэфіцытам, думаю, і заўтра, і паслязаўтра. Асабліва ў сферы паслуг, дзе попыт не задавальняецца па краіне на мільярды рублёў. Індывідуальная працоўная дзейнасць арганічна ўвойдзе ў сістэму грамадскай вытворчасці, будзе сумяшчацца з прычыпамі сацыялістычнай эканомікі.

КАР.: — Як будзе рэалізоўвацца прадукцыя кааператываў і «прыватнікаў»?

А. Фаміч: — Непасрэдна на рынку або праз магазіны камісійнага гандлю сістэмы Міністэрства гандлю і Белкаапсаюза. Тыя, хто знаходзіцца ў дагаворных адносін з прадпрыемствам, установай, арганізацыяй, здаюць прадукцыю на ўмовах, вызначаных у дагаворы. Рэалізацыя вырабаў традыцыйнага народнага, дэкаратывна-прыкладнага і твораў выяўленчага мастацтва можа ажыццяўляцца на выстаўках-продажах і ў іншых спецыяльна адведзеных для гэтага месцах.

КАР.: — Ці можна прагназіраваць развіццё індывідуальнай працоўнай дзейнасці ў нашай рэспубліцы?

А. Фаміч: — У канцы 1986 года арганамі па працы быў праведзены ўлік незанятага працаздольнага насельніцтва ў грамадскай зытворчасці рэспублікі. Гэты ўлік даў магчымасць выявіць каля 6 тысяч грамадзян, якія б хацелі займацца індывідуальнай працоўнай дзейнасцю. У асноўным гэта жанчыны, занятыя ў хатняй і асабістай падсобнай гаспадарцы, выхаваннем дзяцей, пенсіянеры і інваліды. Сюды трэба яшчэ аднесці, як паказваюць папярэднія дадзеныя, яшчэ столькі ж грамадзян, якія заняты ў грамадскай вытворчасці. Мы лічым, што ў далейшым індывідуальная працоўная дзейнасць будзе яшчэ больш развівацца.

КАР.: — Галоўнае — дапамагчы ўмацавацца пануль яшчэ нвольным парастам. Дзякуй, Анатоль Міхайлавіч, за змястоўную гутарку.

Правёў гутарку М. ЗАМСКІ.

СЛУХАЛІ ВІЦЯБЧАНЕ

Надзвычай цёплае, светлае пачуццё павагі, захаплення, я б нават сказаў, — пакланення, выклікала выступленне юных музыкантаў з Мінска, якое прайшло ў Віцебскім музычным вучылішчы. Канцэрт вёў музыказнавец Анатоль Парэцкі.

Прыемным сюрпрызам быў удзел у канцэрце вядомага кампазітара Генрыха Вагнера. Мы прывыклі слухаць яго творы па радыё, і раптам — на сцэне сам кампазітар, чые песні палюбіліся дзеці. Прысутныя захоплены апладзіравалі аўтара, які ў ансамблі з юным піяністам Юрам Бліновым сыграў частку свайго Канцэрта для фартэпіяна з аркестрам. Нягледзячы на невялікі ўзрост, кампазітар прыхаў у наш горад, каб прынесці радасць людзям.

Добрыя традыцыі беларускага музычнага мастацтва пасляхова прадаўжае наша юнацтва. Гучалі ў канцэрце творы юных кампазітараў. Я, на жаль, не запамінала прозвішчаў юных Моцартаў, як сказаў А. Парэцкі, але успрыняла з захапленнем іх творы. І яшчэ: цяж-

ка пераацаніць ролю лектараў-музыказнаўцаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі А. Парэцкага і М. Казініна ў эстэтычным выхаванні моладзі. Кожны з іх праводзіць лекцыі ў адметнай манеры: М. Казінін — з вялікай экспрэсіяй, артыстызмам, А. Парэцкі — больш стрымана, строга прытрымліваючыся тэмы. Ды абодва далучаюць нас да цудоўнага. Вялікі ім дзякуй. На канцэртах з удзелам нашых музыказнаўцаў змаўваюць нават самыя гарачыя прыхільнікі «лёгкага» жанру. Шкада толькі, што выступленні музыказнаўцаў дрэнна рэкламуюцца: не развешваюцца афішы, хоць на абанементах канцэртаў у залах заўсёды ёсць свабодныя месцы. Упэўнена: многія аматары музыкі з задавальненнем купілі б білеты і наведалі гэтыя канцэрты. Цудоўнае зразумела ўсім. Трэба толькі даць яму дарогу.

М. ШАПІРА,
урач.

г. Віцебск.

Павел МІСЬКО

СВЯТА У ЦЫМБАЛЬСКУ

[Па тэлефоне ад нашага карэспандэнта]

Меламаны горада Цымбальска, уся культурна-музычная грамадскасць маладога беларускага горада перажылі ўчора радасць свята сапраўднага мастацтва. Ансамбль ударных інструментаў, вылучаны з тэатра з народнага сімфанічнага аркестра (саліст на вялікім барабана мастра Ігнаці Непачаткоўцаў), выканаў новы твор «Абляцанкі-цацанкі» заслужанага самадзейнага кампазітара Ігана Севасцянявіча Буха.

тэрпрэтацыя твора, у якім ён, аўтар, уклаў пульсаванне нашага імклівага часу — бурнага, багатага на драматычныя супярэчнасці і ўсплёскі пачуццяў, якія мяжуюць са стрэсамі.

Такі — мы слухалі гэтую спружыніста-мускулістую музыку, гэты культ арытміі сэрца і дысгармоніі, мелодыкі душэўнага трэпету і хвалявання. Прыемна здзіўляла і ўзрушала-радавала тая нязвычайна лёгкая і натуральная пахалівацца ў лепшым сэнсе гэтага слова, з якімі Іган Севасцянявіч Бух браўся за самыя складаныя музычныя формы. Ціжкі, нават немагчымыя з першага праслухоўвання выначыць жанр паказанага твора. Так!

— гэта быў не чарговы, загнаны жывасілам пад №№ опус, не напрык кампазітара. Спрантыкаванае уха магло б знайсці тут матывы спрочаных да крышталінай яснасці старажытных рычэрнара-матэра, было нешта тут і ад сусветна вядомых сваім светлым роздумам і настрабавасцю баладранда Праганіні і Саўралсэа, водгулле рытмаў біг-бі-

таў і абрадавых завыванняў племя цапу-лапу з Сярэдняй Афрыкі, якія выноўваліся на малых там-тамах. Але яны праходзілі досыць глыбока, недзе пятай ці шостаю тэмай-пластам, пацвярджаючы агульначалавечую значнасць твора.

Можна з поўнай падставой сказаць, што мы прысутнічалі пры нараджэнні новай, лшчэ невядомай формы твора, гэткай «бухіяны», у якой аўтар шчодрэ прадэманстраваў рытмічнае багацце сваёй паўлітры!

Два словы аб інтэрпрэтацыі-выкананні інструментальным ансамблем гэтага твора. Ужо з першых удараў літаўраў і малага барабана зала падпараднавалася таямнічай магіі майстэрства, а па спінах слухачоў сыпануў мароз. Усіх узняў за душу, запалоніў свай выключна віртуознай тэхнікай Ігры на вялікім барабана саліст Ігнаці Непачатковец. Не было абсалютна ніякага месца для буржуазна-аслабляючых п'яна-п'янісіма, злёгка дэтэжэ і спіката. Выконвалася ўсё толькі туцці фарцісіма з безліччу фарбаў, нюансаў і адценняў ва ўсіх рэгістрах.

Усе тры традыцыйныя часткі твора былі аб'яднаны скразнай лініяй развіцця.

Магчыма, гэтак слова трэба было запісаць як «палітры», але з-за дрэннай чутнасці стэнаграфістка не змагла ўдакладніць (заўвага рэд.).

але радавала ў гэтай сэнсавай стыхіі безліч тэмбравых кантрастаў. Віртуоз Ігнаці Непачатковец выразна і выпукла даносіў жыццёвую сілу, народны каларыт невядома якога народа, дынаміку і рэльефнасць твора. Валодаючы інструментам артыстычна да геніяльнасці, ён умудрыўся нават самыя нязначныя нюансы «Абляцанкі-цацанкі» данесці да апошніх радоў галёркі і не распляскаць, не згубіць ні кроплі. Прытым пшчотнасць і прэзрыстасць, поўная неперадзавальнасць словамі настрою-роздумаму другой тэмы некалькі апераджалі вар'язы першай тэмы.

Умерана завастаючы ўвагу на дэталі, падкрэслваючы «маторнасць», патэтыку і драматызм музыкі, Ігнаці Непачаткоўскі імкнуўся падаваць усё, не пабоюся тут паўтарыцца, буйным планам.

Задаволенна разыходзіліся, разбягаліся і раз'ядналіся слухачы (некаторыя, узрушаныя, з сярэдзіны праграмы). Грамадскага транспарту, які заўсёды, не хапала (нуды глядзіць гарсавет?!), і да ганка Дома народнай культуры былі пададзены дваццаць тры карэты «хуткай дапамогі». Але і ў тых, што знайшлі сілы пакарыстацца грамадскім транспартам, лшчэ доўга гучалі ў вушах сталёвы рытм, спружыніная магутнасць Ігры: строга логіка брэннавага руху, вытрыманасць ад першага да апошняга такта.

3 25 ПА 31 МАЯ

25 мая, 18.45

У УСЕСАЮЗНЫ ФЕСТЫВАЛЬ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ, ПРЫСВЕЧАНЫ 70-ГОДДЗЮ ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧНІКА. Выступае народны ансамбль песні і танца «Ніва» калгаса «Прагрэс».

26 мая, 17.40

«РВАЦЬ ЛАНЦУГ ЦЕМНАТЫ...». Будзе расказана пра львоўскі перыяд жыцця Цёткі.

27 мая, 18.20

«РОДНАЕ СЛОВА». У перадачы прымаюць удзел загадчык аддзела Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ М. Жылінскі, мовазнаўца — дотар філалагічных навук прафесар М. Яўневіч, кандыдат філалагічных навук Г. Вештар, загадчык рэдакцыі выдавецтва «Беларусь» А. Вячорна.

27 мая, 20.20

«МУЗЫКА МАЕЯ РЭСПУБЛІКІ». Л. Шлег. Вакальна-сімфанічнае дзейства «Загуканне вясны».

28 мая, 18.15

«СПАДЧЫНА». Сустрэчы на Палесці.

29 мая, 23.05

«НАКЦЮРН». Творы К. Шыманоўскага выконвае піяністка Е. Цемкіна.

30 мая, 12.00

«У ЖЫВАПІСЕ, ГРАФІЦЫ, СКУЛЬПТУРЫ». У чарговым выпуску тэлечасопіса — расказ пра лёс Зембінскай нарцінай галерэі на Барысаўшчыне, знаёмства з творчасцю мастакоў Л. Дударэні і В. Сярова. Вядучы — мастацтвазнавец У. Бойка.

30 мая, 18.30

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ». Пачынаецца альманах вершамі А. Куляшова. Размову пра кнігі героіка-патрыятычнай тэматыкі вядзе пісьменнік В. Трыханенка. З незвычайным лёсам партрэта А. С. Пушкіна, прастраленага кудлям, знаёміць старшы навуковы супрацоўнік Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Г. Вохмінцава.

Пра жывапісныя работы К. Каганца, якія вярнуліся ў Беларусь, расказвае дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага архіва БССР Г. Сурмач.

Вы пабываеце таксама ў вёсцы Вішнева, што на Валожыншчыне, дзе жыве і працуе пісьменнік П. Бітэль. Пазнаёміцеся з жыццём і творчасцю С. Блатуна, пакуеце новыя вершы П. Прыходзькі.

30 мая, 19.55

ТЭЛЕВІЗІЙНЫ ВЕРНІСАЖ. Ілюстрацыі Ю. Герасіменкі да апошні В. Быкава «Знак бяды».

30 мая, 23.15

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦАЦІ». Парад папулярных мелодый.

31 мая, 19.50

У НЯДЗЕЛЮ ВЕЧАРАМ. «ЖЫВЫЕ ДРЭВА МУЗЫКІ». Выступаюць студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

31 мая, 23.45

«НАКЦЮРН». Прагучаць творы Лядава, Аксанава, Глізэра ў выкананні А. Прыходзькі (габой), В. Хадзіні (скрыпка), Л. Максімавай (фартэпіяна).

У «КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

Н. БАЙРАМАУ. Дождж у пустыні. Вершы. Мн., «Юнацтва», 1987. — 10 к. В. БУР'ЯН. І толькі надліс... Артыкулы і эсэ. Мн., «Мастацкая літаратура», 1987. — 55 к.

М. ГОРКІ. Маці. Раман. На рускай мове. Мн., «Юнацтва», 1987. — 85 к.

І. НОВІКАУ. Ачышчэнне. Раман. Мн., «Мастацкая літаратура», 1987. — 2 р. 20 к.

СТАРЫ КОНЬ. Беларуская народная казка. Мн., «Юнацтва», 1987. — 10 к.

ФРАЗЫ

З надыходам тэлевізійнай эры мы атрымалі магчымасць знаёміцца з дапатоннымі фільмамі.

Ці трэба звяртацца да касметалагаў пры адсутнасці творчага твару?

Не толькі ў навукова-фантастычных творах сустракаюцца ходкія штампы.

М. ШЛЯФЕР.

Мікола СІСКЕВІЧ

Размова
— Скажы мне, дружка, па сакрэту, а ты ці перабудавуся? — спытаў Івана Бацянон Халдос...
— Што адказаць табе на гэта?

Каб вуліца была вядна ўся, з намеснікамі лшчэ летам Я стол службовы пераніс У левы вугал кабінета.

Зухаваты лектар
Вы ў лентар хвацілі, зухаваты, Не лез па слова у кішэнь, За пазухай насіў цытаты Ад Цэзара і да Сакрата, Як «свежы» хлеб... на чорны дзень.

Валянцін ЧЭМЕРЫС

ДЫЯЛОГІ

— У майёй дысертацыі ажно сто сорок восем крыніц, — пахвалілася Выдра.
— Дык вось адкуль у ёй столькі вады, — уздыхнуў апанент Янот.

ным за вырошчванне дрэў?
— Ды, думаю, што Пілу. Дрэвы яна добра ведае і на іх, як кажуць, усе зубы з'ела.

Пераклаў з украінскай М. БАЗАРЭВІЧ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. А. ПАПОВА.

Георгій ЮРЧАНКА

СПАТКАННЕ

Паводле Віктара СУПРУНЧУКА

Адвечорак ахапіў сінімі крыламі Падвэрбе і пацёр нае шаты на Перасмыні. У Качарэжышчы выспеўалі жабы, а ў Вязнаўні чулася свіное пішчо.

Саранадзевяцігадовы здаравік Салвэс надзеў шэры касцюм мадагаскарскага гатунку, потым апрагнуў палінезіскаю кашулю. Нарэшце ўсклаў гальштук, паглядзеўся ў люстэрка і пахваліў самага слабе:

— Які гэжчны навалер!

Не сплшаючыся, адваліў кус хлеба, з'еў локшыны з таўканай і запіў ашчавелым малаком. Карову ён даў сам. Думаў у хуткім часе прывесці за гаспадыню Адэлю. Пад'еўшы, нецярпліва чкаў, калі супыніцца рух на Ячнай вуліцы. Але рух не змяняўся. Дзямлян Дмухавец вёў жараб'ё. Сідар Сукаванец цягнуў бычанё, трымаючы за левы рог і за хвост. Кудысь праняпаў Парамон Неаседы.

Нарэшце вуліца аціхла. Салвэс выйшаў за брамку, азірнуўся і пашыбаваў да Званарнага ручая, куды на тым тыдні ўгаварыў прыйсці Адэлю. Ён уяўляў, як сустрэне наханую. Адчуваў яе пагляд. Яна маладая, у самым саву. Нібы антонаўна. Ёй зусім нядаўна пераваліла за сорок, і яна па-сапраўднаму яшчэ не адчула мужчынскай ласкі.

Туды ж кіравала і Адэля. Яе душа напаялася, нібы падстрэлена птушка. Усю істоту казятала раздвоенае пачуццё: душа супраціўлялася, хацела павярнуць назад, а ногі неслі да Салвэса. Як у вір галавой, укінулася яна ў дваіное наханне. Салвэс бліжэй, а Стэпан далей, але лучыць ёй вачамі прама ў сэрца.

Ёй хацелася замуж. І ведала, што Салвэс гатовы яе ўзяць. Але пайсці за яго не дазваляла сумленне.

А вось і ручай. У прыцемку хіснулася ладная Салвэсева постаць. Адэля падышла задыханая, у расклістаным паліто на прастай сітцавай суменцы.

— Салвэсью, — ледзь не прастагнала Адэля. — Нешчо нам трэба гэты споткань? Ты ж сам ведаеш, што я ўчора сустрэлася со Стэпаном.

— Шчо ты кажаш, мая зозульна! Вон тэба чужы, — спрабаваў пераканаць Салвэс. — Я ж тэба нічога дрэнаго не зроб'ю, мая вішэнка. Я хочу, моя лыбідочка, каб было по-людзку! — выгукнуў ён з болей у голасе.

Асцярожна прыгарнуў Адэлю і адчуў, як дрыжыць яе цела, як патыхае ад яе цяплом.

Адэля нічога не сказала, павярнулася і шпарна пабегла за Грындзелевы кусты. Там, яна ведала, на шырокім ліповым пні сядзіць Стэпан, лысы бэйбус з тоўстымі, мокрымі губамі. Ён будзе глядзець цыганскімі вачыма забіяцца і ўсмешліва.

— Якая ж я развэра! — думала Адэля, спышаючыся да ліповага пня.

За тры нусты ад пня ёй нібы перахапіла дыханне. Вочы зазіхацелі радасцю і шчасцем. Хоць ведала, што Стэпан не возьме яе замуж.

Той сапраўды сядзеў на шырокім пні. Яна, нібы звар'яцела, пачала цапаваць яго вочы, лоб. Разгарачанымі вуснамі прылялася да тоўстых мокрых губ.

— Таму шанцуе, наго дзеўка цалуе! — голасна зарагатаў Стэпан.

— Стэпанно, нагошто ты гэнай камаші! — Адэля ледзь не плакала. — Я хочу з табой па-добраму жыць. Нам жэ из будэ погано разом, га, Стэпанно, — лашчылася да яго, нібы нявеста.

— А ў мяне няжыўчывы характар, — зноў зарагатаў Стэпан і абняў яе за шыю. Рука ў яго была мокрая і слізкая, нібы ў кіслі. — Нэ той час тэба слухаць. Оно ты вэдаеш: на шыю мне састы хочэш.

Адэля разумела, што Стэпан можна вычварцаў усё, але адысці ад яго нібы не мела сілы.

А ля Званарнага ручая горнімі слязьмі плакаў Салвэс, ірвучы на грудзях палінезіскаю кашулю.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»
Выходзіць раз на тыдзень, па пятніцах.
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦІ КП Беларусі.
Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 13773 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

АДРАС РЕДАКЦІІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела публіцыстыкі і нарыса — 33-19-65, аддзела прозы і пазізі — 33-22-04, аддзела культуры і выяўленчага мастацтва — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і тэлебачання — 33-21-53, аддзела музыкі — 33-21-53, аддзела пісьмаў — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і фоталюстрацый — 33-44-04, 33-24-62, карэктарскай — 32-20-64, бухгалтэры — 23-73-37.
Матэрыялы прымаюцца надрукаванымі на машыцы (праз два інтэрвалы). Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Анатоль ВЯРЦІНСКІ.
Рэдакцыйная калегія:
Заір АЗГУР, Алякс АСІПЕНКА, Анатоль БУТЭВІЧ, Уладзімір ГЛЕП, Мікола ГІЛЬ (нам. галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Лілія ДАВІДОВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Алякс ЖУК, Галіна КАРЖАНЕУСКАЯ, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯКЛЯЕУ, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Юрась СВІРКА, Уладзімір СТАЛЬМАШОНАК, Рычард СМОЛЬСКІ, Віктар ТУРАУ.
Адказны сакратар Пятро СУШКО.